

**ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАТИКИ І ПРАВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БЕВЗА АНДРІЙ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 342.9[004.056:336.763](477)

**ДИСЕРТАЦІЯ
ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ А. С. Бевза

Науковий керівник: **ОМЕЛЬЧЕНКО Наталія Леонідівна**, кандидат юридичних наук, доцент

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Бевза А. С. Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Київ, 2020.

Дисертація містить комплексний науковий аналіз забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні, орієнтований на удосконалення та розробку практичних пропозицій стратегічних шляхів ефективного впливу на підвищення рівня правового забезпечення інформаційних відносин, що складаються між суб'єктами інвестиційної діяльності. Дослідження присвячено найбільш актуальним проблемам правової та безпекової складових ринку цінних паперів в Україні.

Актуальність дисертаційного дослідження обумовлюється відсутністю до цього часу в Україні комплексного дослідження правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів, у той час, як питання убезпечення інформаційних потоків, які є складовою економічної безпеки держави, є одним з пріоритетних питань, пов'язаних з інтеграцією України в Європейський простір та світову економіку. У роботі акцентується увага на належному дотриманні напрямів розвитку інформаційно-правової політики щодо забезпечення ринку цінних паперів.

Першочергова увага в дослідженні присвячена проблематиці методологічного забезпечення політико-правових основ інформаційної безпеки ринку цінних паперів. Зокрема, розкрито зміст основних понять та визначені основні тенденції забезпечення інформаційної безпеки. Ринок цінних паперів розглядається як система правовідносин, що складаються між суб'єктами інвестиційної діяльності з приводу випуску й обігу цінних паперів

та є таким, що виконує роль забезпечення сек'юритизації і впорядковує боргові зобов'язання.

Інформаційна безпека ринку цінних паперів визначається як стан убезпечення ринків цінних паперів їх елементів та суб'єктів від інформаційних загроз і впливів. Окрему увагу присвячено інформаційним загрозам ринку цінних паперів, як таким, що можуть утворювати системні загрози інвестиційному клімату і, відповідно, економіці держави в цілому.

Проаналізовано і досліджено інформаційну складову обігу цінних паперів на глобальному та локальному рівнях.

Визначено основні константи, важливі при дослідженні інформаційної безпеки ринку цінних паперів до яких віднесено розголошення інсайдерської інформації, відсутність належного медіадискурсу, імідж емітента та держави.

Досліджуючи інформаційні загрози ринку цінних паперів, визначено основні зовнішні загрози до яких віднесено: дезінформацію (умисну та необережну) про стан ринку цінних паперів країни; дезорієнтацію потенційних інвесторів; відсутність повної інформації про емітентів; відсутність відкритої інформації про добропорядність брокерів. До внутрішніх загроз віднесено протиправне використання інсайдерської інформації; відсутність регулярної та особливої інформації; відсутність інформації про голосуючих акцій понад порогові значення; неналежний захист технічних ресурсів, котрими забезпечується безпека даних.

Доведено, що найвищу загрозу внутрішній інформаційній безпеці ринку цінних паперів завдає маніпулювання інсайдерською інформацією, а зовнішній – імідж ринку цінних паперів в країні. Досліджено, що інформаційні загрози від витікання інсайдерської інформації на ринку цінних паперів полягають у наступному: а) впливі на ринкову вартість цінних паперів та обсяг договорів щодо них; б) зменшенні отриманого прибутку емітентом, в результаті здійснення фінансового-господарської діяльності; в) блокування можливості власника пакета цінних паперів продажу за ціною, що відповідає реальній ринковій ситуації та/чи за оціночною вартістю; г) здатності порушити

систему ціноутворення і поставити в невідгідне становище сумлінних учасників ринку; д) розвитку недобросовісної конкуренції.

Визначено вимоги, що пред'являються Європейським союзом до України в частині інформаційної безпеки ринку цінних паперів. Здійснено аналіз чинного законодавства та виокремленні вимоги Європейського союзу, що не знайшли відображення в ньому. На підставі чого, розроблені рекомендації з метою їх впровадження та реалізації. Також встановлено необхідність вдосконалювати національне законодавство таким чином, щоб відповідні зміни надали змогу учасникам ринку забезпечувати можливість безперешкодно здійснювати порівняння інформації, розуміти та аналізувати зміни економічних величин будь-яких процесів, що відображені у відповідних звітах.

Встановлено, що формування медіадискурсу в сучасних умовах, завдяки діджиталізації медійних засобів та цифровізації суспільних відносин в цілому, дає можливість повною мірою ефективно забезпечити іміджеву складову ринку цінних паперів. Медіадискурс виступає тим аспектом інформаційної політики, який, починаючи з зародків правового регулювання чи його трансформації, несе інформацію дійсним та потенційним учасникам фондового ринку.

Дослідження нормативного регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів дало змогу дійти висновку, що таке нормативне регулювання залежить від ефективної інформаційно-правової політики і політики євроінтеграції. Спираючись на останню, відповідна політика має диктувати законодавцю необхідні стандарти впорядкування інформаційних відносин в сфері безпеки ринку цінних паперів в нашій державі.

Досліджено актуальний стан інформаційно-правової політики, наголошено на необхідності її трансформації у політику оптимальної відкритості інформації про ринок цінних паперів, предмет торгів, учасників та органи адміністрування. Обґрунтовано, що процедури доступу інвесторів мають бути відкритими, а інформаційні потоки про вказані складові ринку –

інтерактивними. Більш того, інформація про стан торгів має бути мобільною і швидко оновлюватися, з урахуванням змін на світових біржах.

На основі проведеного дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків, зокрема те, що критеріями сучасного ринку цінних паперів, які виникають, і, водночас, стають уразливими в умовах розвитку інформаційного суспільства, завдяки можливостям застосування сучасних технологій, належать: відкритість і запит на доступність інформації про операції на ринку цінних паперів; прискорення швидкості здійснення комунікацій з приводу торгівлі цінними паперами на світовому та локальному рівнях; знеособлення здійснення операцій (в окремих випадках); особливості здійснення транзакцій з використанням сучасних технологій і кібернетичні загрози; нові умови валютування і можливості використання криптовалют; можливості посягання на ринки цінних паперів як елемент здійснення DIME-агресії та ін.

Встановлено, що сучасні видозміни можливостей здійснення комунікацій із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій безпосередньо впливають на здійснення операцій на ринку цінних паперів, адже такі операції можуть здійснюватися у віртуальному просторі. В свою чергу, ринок цінних паперів являє собою комплекс комунікацій, якими забезпечується торгівля цінними паперами, а ядром такого є інформація, що стосується всіх аспектів здійснення торгових операцій на ринку цінних паперів.

Окремо визначено, що правове забезпечення інформаційної безпеки ринку інших паперів в умовах глобалізації має бути чутливим до світових трендів, як технологічних, так і геополітичних. Чутливість і мобільність законодавчих та нормативних змін, за таких умов, може забезпечувати безпеку лише за умов дотримування загальних вимог і міжнародних угод щодо універсальних механізмів гарантування безпеки інформаційних обмінів між учасниками ринків цінних паперів всіх рівнів.

Визначено, що структуру інформаційно-правового забезпечення ринку цінних паперів мають утворювати такі нерозривно пов'язані складові:

- 1) інформаційно-правова політика безпеки ринку цінних паперів;
- 2) нормативне (матеріально- та процесуально-правове) забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів;
- 3) організаційно-правове забезпечення (адміністрування) інформаційної безпеки ринку цінних паперів.

Важливим в дисертаційному дослідженні є встановлення основних сучасних напрямків розвитку інформаційно-правової політики убезпечення ринку цінних паперів, які продиктовані вимогами Асоціації України з Європейським союзом, до яких віднесено: забезпечення прозорості функціонування всіх рівнів інфраструктури ринку цінних паперів; ефективна протидія маніпулювань інсайдерською інформацією; інституалізація фінансового консультування та якнайширший доступ національних трейдерів до міжнародних фінансових консультантів; політико-правова визначеність щодо легалізації криптовалюти.

Доведено, що сучасна інформаційно-правова політика інформаційної безпеки ринку цінних паперів повинна розвиватися в Україні в таких аспектах:

- 1) вимоги євроінтеграції, як політичне рішення, що відображене у Асоціації Україна – ЄС;
- 2) міжнародними вимогами щодо убезпечення та зниження інформаційної уразливості ринку цінних паперів в умовах інформаційного суспільства;
- 3) удосконаленням вимог чинного законодавства в сфері регулювання ринку цінних паперів в частині такого убезпечення;
- 4) залучення учасників ринку цінних паперів до участі у реалізації вимог законодавства щодо убезпечення ринку цінних паперів від інформаційних загроз.

Розроблено та запропоновано ряд змін та доповнень до чинного законодавства України в інформаційній сфері на ринку цінних паперів. Серед яких пропонується внести зміни до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» щодо розширення мети здійснення державного регулювання ринку цінних паперів в частині забезпечення інформаційної безпеки України.

З метою вдосконалення заходів з контролю за обігом інформації в акціонерному товаристві, запропоновано на законодавчому рівні запровадити функціонування відповідного комітету при Наглядовій раді. Зазначеними доповненнями до Закону України «Про акціонерні товариства» визначено повноваження, функції та порядок взаємодії комітету наглядової ради з питань обігу інформації, а також передбачено обов'язок емітента самостійно розробити внутрішні положення, систему захисту та доступу до інформації. Така система захисту та доступу до інформації повинна визначати статус інформації та критерії її розподілу, систему управління ризиками і убезпечення інформації, процедуру отримання та передачі інформації, в тому числі в електронному вигляді.

З метою здійснення оптимізації доступу і обміну інформацією, також запропоновано акціонерним товариствам розробити та впровадити власний програмно-технічний комплекс або електронний інформаційний ресурс, що встановить безпечний та оперативний доступ акціонера до інформації товариства, налагодить тісний зв'язок і комунікацію. Порядок розробки, функціонування та алгоритму обміну інформацією такого програмно-технічного комплексу (електронного інформаційного ресурсу) повинен затверджуватись Наглядовою радою акціонерного товариства.

Доцільним, з практичної точки зору, буде розробка повноцінного Закону «Про сек'юритизацію», який врегулює всі аспекти діяльності, спірні питання та проблеми, що в свою чергу, сприяло появі сек'юритизації всього спектру фінансових активів.

Ключові слова: інформаційна безпека, забезпечення інформаційної безпеки, інформаційно-правова політика, ринок цінних паперів, інформаційні загрози, інсайдерська інформація, медіадискурс.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Бевза А. С. Правове регулювання інформації у сфері державного регулювання ринку цінних паперів України. *Держава і право. Серія: «Юридичні науки»*: зб. наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2015. Вип. 69. С. 165–177.
2. Бевза А. С. Суб'єкти інформаційних відносин на ринку цінних паперів України: поняття, ознаки та класифікація. *Держава і право. Серія: «Юридичні науки»*: зб. наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2016. Вип. 74. С. 163–174.
3. Бевза А. С. Ринок цінних паперів як складова інформаційної безпеки. *Юридична Україна*: щомісячний наук. журнал / редкол.: О. Д. Крупчан, В. С. Ковальський та ін.; Київський регіональний центр Нац. академії правових наук України; Н.-д. ін-т приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака Нац. академії правових наук; ТОВ «Юрінком Інтер». Київ: ТОВ «Юрінком Інтер», 2018. С. 12–16.
4. Бевза А. С. Інсайдерська інформація та імідж ринку цінних паперів в глобальному інформаційному середовищі: до питання інформаційно-правової політики держави. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*: наук. журнал. Одеса, 2018. № 17. С. 224–230.
5. Бевза А. С. Передумови формування інформаційно-правової політики безпеки ринку цінних паперів України. *EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE*. Praha, 2018. Vol. 5, Issue 6. С. 205–214.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Бевза А. С. Поняття, зміст та видова характеристика інформації, як об'єкта правовідносин. *Молодь: освіта, наука, духовність*: тези доповідей

ХІІ Всеукр. наук. конф.: у ІІ ч. (м. Київ, 21–22 квіт. 2015 р.). Київ: Ун-т «Україна», 2015. Ч. І. С. 259–260.

7. Бевза А. С. Питання вдосконалення та кодифікації інформаційного законодавства. *Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення*: тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 04–05 груд. 2015 р.) / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. С. 118–120.

8. Бевза А. С. Приведення національного інформаційного законодавства України до принципів, стандартів і норм європейського права. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 19–20 лют. 2016 р.). Ужгород: Ужгородський нац. ун-т, 2016. С. 152–155.

9. Бевза А. С. Інформаційно-правові засади діяльності державного органу на ринку цінних паперів України. *Молодь: освіта, наука, духовність*: тези доповідей ХІV Всеукр. наук. конф.: у ІІ ч. (м. Київ, 04–06 квіт. 2017 р.). Київ: Ун-т «Україна», 2017. С. ІІ. С. 173–175.

10. Бевза А. С. Поняття та зміст інформації з обмеженим доступом. *International Scientific-Practical Conference Development of legal regulation in East Europe: experience of Poland and Ukraine: Conference Proceedings* (January 27–28, 2017). Sandomierz. 2017. С. 106–109.

ANNOTATION

A.S. Bevza Legal Support of Information Security of the Securities Market in Ukraine. - Qualification scientific work with the manuscript copyright.

Thesis for the degree of Candidate of Legal Sciences according to the speciality 12.00.07 – Administrative Law and Process; Financial Law, Information Law. – The Research Institute of Informatics and Law of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. Kyiv, 2020.

Annotation Content

The thesis contains a complex scientific analysis of ensuring information security of the securities market in Ukraine, focused on improving and developing practical proposals of strategic ways to effectively influence the level of legal support for information relations between investment entities. The thesis is devoted to the burning issues of legal and security components of the securities market in Ukraine.

The urgency of the thesis research is determined by the absence in Ukraine so far of a comprehensive research of legal provision of information security of the securities market, while the issue of protecting information flows, which are a component of the economic security of the state, is one of the priority issues related to the integration of Ukraine into the European space and the world economy. The paper focuses on due observance of the directions of development of information and legal policy to ensure the securities market.

The priority attention in the thesis research is devoted to the problems of methodological support of research of political and legal bases of the securities market information security. In particular, the content of the basic concepts is revealed and the main tendencies of information security provision are defined. The securities market is considered as a system of the legal relations which develop between subjects of investment activity concerning release and circulation of securities and acts as the means of securitization and orders debt obligations.

Information security of the securities market is defined as the state of protection of securities markets, their elements and subjects from information threats and influences. The special attention is devoted to information threats of the

securities market, as such which can form system threats to an investment climate and, accordingly, to economy of the state as a whole.

The information component of securities at the global and local levels have been analysed and studied.

The basic constants important at research of information security of the securities market, in particular – disclosure of the insider information, absence of proper media discourse, image of the emitter and the state, are defined.

Through the studying of the information threats of the securities market, the main external threats are identified which include: misrepresentation (deliberate or accidental) about the state of the country's securities market; disorientation of potential investors; lack of complete information on issuers; lack of open information about the integrity of brokers. The internal threats include unlawful use of insider information; lack of regular and specific information; lack of information on voting shares above threshold; inadequate protection of technical resources that ensure data security.

It is proved that the manipulation of insider information poses the highest threat to the internal information security of the securities market, while the image of the securities market in the country is the highest external security threat. It is proved that information threats of insider information leakage in the securities market are: a) impact on the market value of securities and the volume of agreements on them; b) decrease in profits made by the issuer as a result of financial and economic activities; c) blocking the possibility of the owner of a block of securities selling at a price corresponding to real market situations and/or on the basis of an estimate; d) ability to violate the pricing system and disadvantage bona fide market participants; e) development of unfair competition.

The requirements to Ukraine set forth by the European Union in terms of information security of the securities market are determined. The analysis of the current legislation is carried out and the requirements of the European Union, which are not reflected in the legislation, are separated. Based on this, recommendations are developed with a view to their implementation. It also establishes the need to

improve national legislation in such a way that the relevant changes provide an opportunity for market participants to ensure freely comparison of information, to understand and analyse changes in the economic values of any processes reflected in the relevant reports.

It is established that the formation of media discourse in modern conditions, thanks to the digitization of media and digitalization of public relations in general, provides an opportunity to fully effectively ensure the image component of the securities market. Media discourse is the aspect of information policy, which, starting with the germs of legal regulation or its transformation, carries information to current and potential stock market participants.

The study of the statutory regulation of the information security of the securities market has led to the conclusion that such regulation depends on effective information and legal policy, as well as the policy of European integration. Based on the latter, the relevant policy should dictate to the legislator the necessary standards for improving information relations in the field of security of the securities market in our country.

The current state of the information and legal policy is investigated; the need for its transformation into a policy of optimal openness of information on the securities market, the subject of trading, participants and administrative authorities is stated. It is substantiated that the procedures for investor access should be open, and information flows about the indicated components of the market should be interactive. Moreover, information on trading status should be mobile and updated quickly, taking into account changes in world exchanges.

Based on the study, a number of new scientific provisions and conclusions are formulated, in particular, that the criteria of the modern securities market that arise and at the same time become vulnerable in the development of the information society, due to the possibilities of applying modern technologies, include: openness and demand for availability of information on operations in the securities market; accelerating the speed of communications regarding securities trading at the global and local levels; depersonalization of operations (in certain cases); particularities of

transactions using modern technologies and cyber threats; new conditions of valuations and the possibility of using cryptocurrency; possibilities of encroachment on securities markets as an element of the implementation of DIME aggression, etc.

It is established that modern modifications to the possibilities of implementing communications using information and communication technologies directly affect the implementation of operations in the securities market, because such operations can be carried out in a virtual realm. In turn, the securities market is a complex of communications that provide securities trading, and the core of this is information on all aspects of trading in the securities market.

It is separately determined that the legal support of the information security of the market of other securities amid of globalization should be sensitive to global trends, both technological and geopolitical. The sensitivity and mobility of legislative and regulatory changes under such conditions can ensure security only if the general requirements and international agreements on universal mechanisms for ensuring the security of information exchanges between participants in securities markets at all levels are observed.

It is determined that the structure of information and legal support of the securities market should be formed by such inextricably linked components as: 1) information and legal security policy of the securities market; 2) regulatory (material and procedural legal) ensuring information security of the securities market; 3) organizational and legal support (administration) of information security of the securities market.

Crucial in the thesis research is the establishment of the main modern directions of development of the information and legal policy aimed to secure the securities market, which are dictated by the requirements of the Association of Ukraine with the European Union, which include: ensuring transparency in the functioning of all levels of the infrastructure of the securities market; effective opposition to the manipulation of insider information; institutionalization of financial advisory services and wide access of national traders to international financial advisors; political and legal certainty on the legalization of cryptocurrency.

It is proved that the modern information and legal policy of information security of the securities market should be developed in Ukraine in the following aspects: 1) European integration requirements as a political decision reflected in the Ukraine-EU Association; 2) international requirements for ensuring security and reducing the information vulnerability of the securities market in the information society; 3) improvement of the requirements of the current legislation in the field of the securities market in terms of such insurance; 4) attracting securities market participants to the implementation of legislative requirements regarding the security of the securities market from information threats.

A number of amendments and additions to the current legislation of Ukraine in the information sphere on the securities market is developed and proposed. Among which, it is proposed to amend the Law of Ukraine “On State Regulation of the Securities Market in Ukraine” in order to expand the goal of state regulation of the securities market in terms of ensuring information security of Ukraine.

In order to improve measures to control the circulation of information in a joint-stock company, it is proposed to introduce at the legislative level the functioning of the relevant committee under the Supervisory Board. The indicated amendments to the Law of Ukraine “On Joint-Stock Companies” define the powers, functions and interaction of the committee of the supervisory board on issues of information circulation, as well as the issuer's obligation to independently develop internal regulations, a system of protection and access to information. Such a system of protection and access to information should determine the status of information and the criteria for its distribution, the risk management and information insurance system, the procedure for receiving and transmitting information, including electronically.

With the aim to optimize access and exchange of information, it was also suggested that joint-stock companies develop and implement their own software and hardware or electronic information resource, establish a safe and prompt shareholder access to company information, and establish close contact and communication. The

procedure for the development, operation and information exchange algorithm of such a software and hardware (electronic information resource) should be approved by the Supervisory Board of the joint-stock company.

From a practical point of view, it would be advisable to develop a comprehensive Law “On Securitization”, to regulate all aspects of activity, controversial issues and problems, which in turn would contribute to the securitization of the entire spectrum of financial assets.

Keywords: *information security, ensuring information security, information and legal policy, securities market, information threats, insider information, media discourse.*

LIST OF THE APPLICANT’S PUBLICATIONS ON THE DISSERTATION SUBJECT

Research papers in which the main scientific results of the dissertation have been published:

1. Bevza A.S. Legal regulation of information in the field of state regulation of the securities market of Ukraine. *State and Law. Series: Jurisprudence: list of research papers* / Koretsky Institute of State and Law of NAS of Ukraine. Kyiv: Iurydychna Dumka, 2015. Issue 69. P. 165–177.

2. Bevza A.S. Subjects of information relations in the securities market of Ukraine: concept, characteristics and classification. *State and Law. Series: Jurisprudence: list of research papers* / Koretsky Institute of State and Law of NAS of Ukraine. Kyiv: Iurydychna Dumka, 2016. Issue 74. P. 163–174.

3. Bevza A.S. Securities market as a component of information security. *Legal Ukraine: monthly science journal* / editorial board: O. D. Krupchan, V. R. Kovalskii et al.; Kyiv Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine; Academician Burchak Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of National Academy of Law Sciences; TOV Iurinkom Inter. Kyiv: TOV Iurinkom Inter, 2018. P. 12–16.

4. Bevza A.S. Insider information and the image of the securities market in the global information environment: on the question of information and legal policy of the state. *Bulletin of the Southern Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*: scientific journal. Odesa, 2018. No. 17. P. 224–230.

5. Bevza A.S. Prerequisites for the formation of an information and legal security policy of the securities market of Ukraine. *EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE*. Praha, 2018. Vol. 5, Issue 6. P. 205–214.

Research papers that certify the approbation of the dissertation materials:

6. Bevza A.S. The concept, content and type characteristics of information as an object of legal relations. *Youth: education, science, spirituality*: abstracts of the XII All-Ukrainian Scientific Conference: Part II (Kyiv, April 21-22, 2015). Kyiv: University Ukraine, 2015. Part I. P. 259–260.

7. Bevza A.S. Issues of improvement and codification of information legislation. *Legislation of Ukraine: history of development, social causality, quality, application and improvement*: abstracts of reports of the international scientific-practical conference (Zaporizhzhya, December 04-05, 2015) / Ed. T. O. Kolomoiets. Zaporizhzhya: ZNU, 2015. P. 118–120.

8. Bevza A.S. Bringing the national information legislation of Ukraine to the principles, standards and norms of European law. *The rule of law state: history, modernity and formation prospects in Ukraine*: materials of the international scientific-practical conference (Uzhgorod, February 19-20, 2016). Uzhhorod: Uzhgorod National University, 2016. P. 152–155.

9. Bevza A.S. Information and legal foundations of the activity of a state body on the securities market of Ukraine. *Youth: education, science, spirituality*: abstracts of the XIV All-Ukrainian Scientific Conference: Part II (Kyiv, April 04-06, 2017). Kyiv: University Ukraine, 2017. Part II. P. 173–175.

10. Bevza A.S. Concept and content of restricted-access information. *International Scientific-Practical Conference Development of legal regulation in*

East Europe: experience of Poland and Ukraine: Conference Proceedings (January 27–28, 2017). Sandomierz. 2017. P. 106–109.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні	
1.1 Інформаційна безпека ринку цінних паперів як предмет правового регулювання: методологія дослідження	14
1.2 Інформаційна безпека ринку цінних паперів як складова національної безпеки	36
1.3 Генезис розвитку правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів: вітчизняний та зарубіжний досвід	47
Висновки до Розділу 1	72
РОЗДІЛ 2. Структура та ефективність правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів України в умовах євроінтеграції	
2.1 Компаративно-правові аспекти правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні	74
2.2 Структура правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні	88
2.2.1 Інформаційно-правова політика безпеки ринку цінних паперів в Україні	92
2.2.2 Нормативне забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів	10
....	4
2.2.3 Організаційно-правове забезпечення (адміністрування) інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні	12
2.3 Ефективність правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів України в умовах сучасних інформаційних загроз	13
Висновки до Розділу 2	14
	6
РОЗДІЛ 3. Шляхи удосконалення інформаційно-правового забезпечення безпеки ринку цінних паперів України в умовах глобальних процесів цифровізації	
3.1 Впливи глобальних процесів цифровізації на правове регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні: сучасний стан	

та	14
перспективи	9
3.2 Напрями удосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в	16
Україні	1
Висновки до	17
Розділу 3	8
ВИСНОВКИ	18
.	0
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ	18
ДЖЕРЕЛ	7
ДОДАТКИ	21
.	4

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Асоціація Україна – ЄС – Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони

ЄС – Європейський Союз

СНД – Співдружність Незалежних Держав

СРСР – Союз Радянський Соціалістичних Республік

НКЦПФР – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

МФК – Міжнародна фінансова корпорація

МВФ – Міжнародний валютний фонд

ІСІ – Інститути спільного інвестування

КУА – Компанія з управління активами

ЦП – цінні папери

ІКТ – Інформаційно-комунікаційні технології

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах трансформаційних змін та глобалізації розвиток інформаційного суспільства породив запит на нові підходи, засоби, напрями юридичної науки та практики щодо забезпечення безпеки відносно найбільш інформаційно-уразливих соціальних цінностей, які безпосередньо пов'язані з національними інтересами України. Адже, саме національні інтереси є життєво важливими інтересами людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет країни, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробуту її громадян.

Одним з важливіших у сучасних умовах в сфері економіки секторів уразливості від інформаційних впливів і загроз є ринок цінних паперів, який лишається одним з вагоміших інститутів світової економіки.

Варто зазначити, що до критеріїв розвитку сучасного ринку цінних паперів, які виникають, і, водночас, стають уразливими в умовах розвитку інформаційного суспільства, завдяки можливостям застосування сучасних технологій, належать: відкритість і запит на доступність інформації про операції на ринку цінних паперів; прискорення швидкості здійснення комунікацій з приводу торгівлі цінними паперами на світовому та локальному рівнях; знеособлення здійснення операцій (в окремих випадках); особливості здійснення транзакцій з використанням сучасних технологій і кібернетичні загрози; нові умови валютування і можливості використання криптовалют; можливості посягання на ринки цінних паперів як елемент здійснення DIME-агресії та ін.

Існує нагальна необхідність вирішення проблем щодо вироблення дієвих та ефективних механізмів забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів, як на внутрішньому ринку (95% операцій на якому зараз – це угоди з державними цінними паперами), так і на міжнародному. У сучасних умовах важливе значення мають видозміни можливостей здійснення

комунікацій із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), які безпосередньо впливають на можливості здійснення операцій на ринку цінних паперів у віртуальному просторі.

Дослідження ґрунтується на аналізі чинного українського та зарубіжного законодавства, на наукових працях та монографічних роботах представників вітчизняної та зарубіжної юридичної науки. Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених в галузі адміністративного права, фінансового права, інформаційного права та інших галузей права, економіки та науки про безпеку, серед яких роботи В. Б. Авер'янова, І. В. Арістової, О. А. Баранова, О. В. Баула, К. І. Беякова, В. Г. Ватаманюк, В. Д. Гавловського, І. П. Голосніченка, Л. Л. Гриценко, А. П. Данькевич, О. П. Дзьобаня, О. Д. Довганя, М. М. Зайцева, О. О. Золотар, Г. М. Калача, Р. А. Калюжного, М. В. Карчевського, О. В. Копана, Б. А. Кормича, Т. А. Костецької, О. В. Кохановської, І. В. Краснової, М. П. Кучерявенка, А. І. Марущака, А. Г. Марценюка, С. В. Міщенко, С. З. Мощенського, А. М. Новицького, Н. Л. Омельченко, В. В. Оскольського, І. В. Панової, В. О. Паровозника, В. Г. Пилипчука, М. А. Пожидаєвої, В. В. Роєнко, Н. А. Савінової, Л. А. Савченко, Є. Д. Скулиша, М. П. Стрельбицького, Г. М. Терещенко, Т. Ю. Ткачука, О. О. Тихомирова, В. С. Цимбалюка, В. М. Фурашева, В. Р. Чернищук, І. М. Шопіної та ін.

Проблематика правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів ще не була темою окремого комплексного наукового дослідження. У поєднанні з прогалинами та суперечностями правового регулювання в цій сфері, зазначене вище свідчить про актуальність обраної теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дослідження виконано відповідно до цілі 6.4 Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої рішенням Верховної Ради України від 04 жовтня 2019 р. № 188-IX, розділу 10 Концепції

забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р, розділу 2 Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р, пункту 1 розділу 5 Доктрини інформаційної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017, пункту 8 розділу 7 Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р. Дисертацію підготовлено у межах планів науково-дослідної роботи Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин» (номер державної реєстрації 0107U008696).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», протокол № 1 від 24 квітня 2015 р. Результати дослідження було розглянуто та обговорено на засіданні міжкафедрального семінару кафедр: конституційного права та теоретико-правових дисциплін; міжнародного права, міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін; цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна», висновок від 25 грудня 2018 р.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є на основі аналізу теоретичних джерел та практики правового регулювання, з урахуванням досвіду Європейського Союзу, розробити доктринальні засади правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів та підготувати практичні рекомендації, спрямовані на удосконалення актів інформаційного законодавства у досліджуваній сфері.*

Для досягнення поставленої мети було поставлено наступні *завдання*:

- з’ясувати сутність та методологічні засади дослідження інформаційної безпеки ринку цінних паперів як предмета правового регулювання;

- визначити роль інформаційної безпеки ринку цінних паперів як складової національної безпеки;

- охарактеризувати генезис розвитку правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів з позиції вітчизняного та зарубіжного досвіду;

- висвітлити компаративно-правові аспекти правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні;

- виявити сутнісні риси структури правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні;

- охарактеризувати ефективність правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів України в умовах сучасних інформаційних загроз;

- визначити тенденції впливів глобальних процесів цифровізації на правове регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні;

- окреслити шляхи удосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини в сфері інформаційної безпеки національного ринку цінних паперів.

Предметом дослідження є правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність сучасних методів і прийомів теорії наукового пізнання. Діалектичний метод пізнання правових явищ дозволив розглянути питання виникнення, формування, функціонування правового забезпечення інформаційної безпеки, і зокрема, безпеки ринку цінних паперів (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2). Системний метод використовувався як загальнонауковий, він дозволив

дослідити правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в ретроспективі (підрозділи 1.1, 1.2) на сучасному етапі (підрозділи 2.1, 3.1) та в перспективі – в умовах глобалізації (підрозділ 3.2). Формально-логічний метод допоміг здійснити оцінку правових положень законодавчих актів щодо ефективності правового забезпечення досліджуваної сфери в Україні (підрозділи 2.2, 3.1). Порівняльно-правовий метод наукового пізнання використовувався для співставлення вимог Ради Європи, досвіду зарубіжних країн щодо правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів та відповідного забезпечення в Україні (підрозділи 1.2, 2.1, 3.2). Історичний метод сприяв дослідженню становлення розвитку унормування та послідовного розвитку правового забезпечення безпеки ринку цінних паперів (підрозділи 1.1, 3.1). Соціологічний метод дозволив здійснити аналіз внутрішніх та зовнішніх чинників суспільних процесів, що зумовлювали динаміку розвитку правового забезпечення інформаційної безпеки взагалі та інформаційної безпеки ринку цінних паперів в світі та в Україні в умовах діджиталізації та розвитку інформаційного суспільства (підрозділи 1.2, 2.2, 3.1.). Науково-теоретичний метод забезпечив розгляд доктринальних підходів до поняття правове забезпечення інформаційної безпеки, а також його генези під впливом мінливих суспільних відносин кінця XX – початку XXI ст. (підрозділи 1.1, 2.1, 3.1). Крім того, в дисертаційній роботі було використано структурно-функціональний метод, абстрагування, аналізу, синтезу, класифікації, герменевтичний та інші методи наукового пізнання.

Науково-теоретичною основою дисертації є теоретико-методологічні розробки та монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузях інформаційного, адміністративного, фінансового, кримінального права. Також було використано Конституцію та закони України, міжнародні договори, угоди, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, постанови Кабінету Міністрів України, підзаконні правові акти Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України.

Емпіричну базу дослідження становлять звітні та статистичні матеріали щодо діяльності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, обсягів емісії інструментів сек'юритизації, динаміки перерозподілу активів світового фінансового ринку.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних монографічних досліджень, в якому на основі аналізу доктринальних положень правової науки і особливостей правозастосовної практики сформульовано концепцію становлення і розвитку правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів, а також визначено пропозиції та рекомендації щодо його удосконалення.

Основні результати дисертаційного дослідження, які мають елементи новизни, полягають у наступному:

уперше:

- охарактеризовано методологічні засади дослідження інформаційної безпеки ринку цінних паперів як предмета правового регулювання і обґрунтовано, що на сучасному етапі розвитку інформаційного права вказаний феномен розглядається з позицій функціонального (як сукупності інформаційно-правових заходів для убезпечення ринку цінних паперів), структурного (як ієрархічно побудованої системи інформаційно-правових норм); аксіологічно-праксеологічного (як поєднання інформаційно-правових інструментів захисту цінностей та цілей розвитку ринкової економіки) та сек'юритизаційного (як сукупності інформаційно-правових засобів забезпечення боргових зобов'язань) підходів;

- визначено роль інформаційної безпеки ринку цінних паперів як складової національної безпеки, яка полягає у створенні правового підґрунтя формування позитивного іміджу економічно привабливої країни, що сприяє позиційному інвестиційному клімату Української держави, а також у нівелюванні негативного впливу інформаційних загроз та деструкційних інформаційних впливів, спрямованих на руйнацію системи економічних відносин в Україні;

– запропоновано періодизацію генезису розвитку правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів з позиції вітчизняного та зарубіжного досвіду, яка включає три етапи: а) формування правових передумов інформатизації ринку цінних паперів; б) інформаційно-правового супроводження професіоналізації інформаційно-правової діяльності, пов'язаної із обігом цінних паперів; в) інформаційно-правового забезпечення цифровізації і підвищення транспарентності функціонування ринку цінних паперів;

удосконалено:

– розуміння компаративно-правових аспектів правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні і запропоновано низку заходів, спрямованих на виконання вимог Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про Асоціацію з ЄС);

– підходи до структури правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні як нерозривного поєднання трьох основних компонентів: інформаційно-правової політики, нормативно-правового забезпечення та організаційно-правового забезпечення (адміністрування) інформаційної безпеки ринку цінних паперів;

– характеристика ефективності правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів України в умовах деструктивного впливу зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз;

набуло подальшого розвитку:

- розуміння тенденцій впливів глобальних процесів цифровізації на правове регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні з урахуванням активізації процесів євроінтеграції, збільшення ролі транскордонності економічних відносин та їх віртуалізації, зокрема, пов'язаної з формуванням інформаційно-економічного інституту криптовалют;

- пропозиції щодо змін та доповнень до актів інформаційного законодавства, якими регулюються відносини із забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Дисертаційне дослідження виконано самостійно шляхом комплексного аналізу нормативної-правової бази в сфері інформаційної безпеки ринку цінних паперів та наукових праць з проблематики дослідження. При використанні наукових праць інших вчених для обґрунтування власних міркувань автора на них зроблено відповідні посилання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в роботі положення, висновки, пропозиції можуть бути використані у ході проведення подальших теоретичних галузевих і прикладних досліджень як основних засад удосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні. Висновки та пропозиції, сформульовані дисертантом, можуть бути використані:

– науково-дослідній сфері – як теоретична база для подальших наукових досліджень із проблематики правового забезпечення інформаційної безпеки в цілому та в сфері убезпечення правовідносин, пов’язаних з функціонуванням ринку цінних паперів зокрема (акт впровадження Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна» від 17 травня 2019 р.; акт впровадження Науково-дослідного інституту інформатики і права Національної академії правових наук України від 11 липня 2019 р.);

– правотворчості – висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані для модернізації та удосконалення чинного інформаційного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів України;

– навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Інформаційне право», «Інформаційна безпека», «Цивільне право», «Фондова біржа та ринок цінних паперів», а також окремих питань курсів кримінального

та адміністративного права України (акт впровадження Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна» від 17 травня 2019 р.).

Апробація матеріалів дисертації. Положення та висновки дисертації обговорювалися на засіданні міжкафедрального семінару кафедр конституційного права та теоретико-правових дисциплін; міжнародного права, міжнародних відносин та соціально гуманітарних дисциплін; цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна», де виконувалася дисертація, а також були оприлюднені автором на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: XII Всеукраїнській науковій конференції студентів і молодих вчених «Молодь: освіта, наука, духовність» (м. Київ, 21–22 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення» (м. Запоріжжя, 04–05 грудня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні» (м. Ужгород, 19–20 лютого 2016 р.); XIV Всеукраїнській науковій конференції студентів і молодих вчених «Молодь: освіта, наука, духовність» (м. Київ, 04–06 квітня 2017 р.); International Scientific-Practical Conference Development of legal regulation in East Europe: experience of Poland and Ukraine (January 27–28, 2017, m. Sandomierz, Poland).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які поділені на вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. **Загальний обсяг дисертації** становить 228 сторінок, список використаних джерел (262 найменування) на 27 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

1.1 Інформаційна безпека ринку цінних паперів як предмет правового регулювання: методологія дослідження

У сучасному глобалізаційному світі розвиток Інформаційного суспільства породив парадигму нових підходів права до регулювання відносин безпеки відносно найбільш інформаційно-уразливих соціальних цінностей. Одним з важливих у сфері економіки секторів уразливості від інформаційних впливів є ринок цінних паперів, який сьогодні лишається одним з вагоміших флюгерів світової економіки.

Варто зазначити, що інформаційна безпека ринку цінних паперів була актуальна за усі часи. Адже, на котування акцій могли впливати, здавалось би, зовсім незначні інформаційні впливи: від повідомлень про трансформації влади та революції в тій чи іншій країні, до звичайних дискредитуючих імідж корпорації, або їх власників, повідомлень.

В процесі становлення та розвитку ринку цінних паперів в Україні держава відіграє одну із найважливіших ролей у сфері регулювання відносин обігу інформації. У зв'язку з чим, одним із пріоритетних завдань держави на сучасному етапі є належне правове регулювання забезпечення інформації на ринку цінних паперів від загроз і впливів, що передбачає роботу над вдосконаленням чинного інформаційного законодавства, розробкою нових нормативно-правових актів у сфері регулювання інформаційних відносин, що склалися на ринку цінних паперів в сучасній Україні, а також забезпечувати, навіть, потенційно, безпеку національного сегменту на глобальному ринку.

До цього часу в Україні не проводилось дослідження правового регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів, у той час, як питання убезпечення інформаційних потоків, що обумовлюють економічну безпеку держави, є одним з пріоритетних питань інтеграції країни в європейський простір та світову економіку.

Різні аспекти інформаційної безпеки та особливостей безпекових заходів інформаційного середовища розкривали у своїх працях вітчизняні дослідники: І. В. Арістова, О. А. Баранов, І. Л. Бачило, К. І. Беляков, В. М. Брижко, Ю. П. Бурило, В. Д. Гавловський, О. А. Городов, М. В. Гуцалюк, О. Д. Довгань, О. О. Золотар, Р. А. Калюжний, В. А. Копилов, Т. А. Костецька, О. В. Кохановська, А. М. Новицький, А. І. Марущак, О. Г. Марценюк, Б. А. Кормич, В. Г. Пилипчук, М. В. Старинський, Н. А. Савінова, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець та ін., роботи яких утворили теоретико-методологічну базу даного дослідження та забезпечили можливість проведення детального, міжгалузевого аналізу всіх важливих рис ринку цінних паперів та визначення основних ознак його інформаційної безпеки, як предмету правової охорони.

В сучасній юридичній науці залишається дискусійним питання правового регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів, якнайменше, в частині систематизації інформаційного законодавства. Значною мірою така невизначеність гальмує розвиток відносини в інформаційно-правовій сфері державного регулювання функціонування ринку цінних паперів. Пріоритетом сьогодні, на нашу думку, має бути вивчення сучасних думок вчених і розробка пропозицій щодо уніфікації та узгодженості національного інформаційного законодавства відповідно до європейських стандартів.

Окреслення предмету нашого дослідження вимагає чіткого визначення поняття «ринок цінних паперів» з позицій правових оцінок і підходів до встановлення меж та обсягу цього терміну. Так, на енциклопедичному рівні ринок цінних паперів визначається як частина ринку позичкових, капіталів, де

здійснюється емісія, купівля-продаж і перепродаж цінних паперів. Буває первинний і вторинний. Організованим ринком цінних паперів виступає фондова біржа [189].

У юридичній літературі не має єдиного термінологічного визначення «ринок цінних паперів». Його прийнято розуміти як систему економічних і правових відносин, що складаються між суб'єктами інвестиційної діяльності з приводу формування та використання інвестиційних ресурсів [239, с. 98].

На думку В. Мельника, ринок цінних паперів являє собою «досить широку сукупність суспільних відносин, які виникають та існують з приводу цінних паперів, включаючи державне та інституційно-правове їх регулювання» [108].

Більш точне визначення надається В. О. Беловим, який вважає, що ринок цінних паперів є сукупністю організаційно-правових відносин щодо випуску й обігу цінних паперів між його учасниками [13, с. 98].

Деякі вчені зазначають, що ринок цінних паперів – складне економічне утворення, яке характеризується наявністю чіткої інфраструктури, фактично, вважаючи таку сукупністю організацій, котрі підтримують торгівлю цінними паперами і які беруть участь в цій торгівлі на професійній основі [65]. Інфраструктура ринку цінних паперів історично поділяється на чотири рівні:

- 1) функціональний, який утворюється фондовими біржами, позабіржовими торговими системами та альтернативними торговими системами;
- 2) інвестиційний, який складають банки, брокерські та дилерські компанії, небанківські кредитно-фінансові установи;
- 3) технічний, який утворюється кліринговими та розрахунковими організаціями, депозитаріями;
- 4) інформаційний, який забезпечений за рахунок інформаційних агентств, аналітичних видань, фінансових медіа ресурсів.

Л. В. Панова стверджує, що ринок цінних паперів (фондовий ринок) виконує функцію посередника, приймаючи цінні папери, які пропонуються на публічних торгах, і конвертуючи їх у кошти шляхом продажу [137, с. 7].

О. Г. Мендрул також вказує на тому, що ринок цінних паперів є частиною фінансового ринку, що охоплює відносини, пов'язані з цінними паперами. Такі поняття, як «ринок цінних паперів» та «фондовий ринок» автор визначає синонімами [109, с. 8–9]. Такий ринок поділяється ним на:

- а) кредитний ринок, котрий охоплює позикові відносини і має два сегменти: ринок банківських кредитів та ринок боргових цінних паперів;
- б) валютний ринок, де здійснюються операції з іноземними валютами;
- в) страховий ринок, який охоплює відносини з переведення індивідуальних фінансових ризиків у колективні;
- г) ринок пайових цінних паперів, де відбувається торгівля правами власності на окремі частки підприємств.

У цьому контексті слушною є позиція Л. Ношинської, котра зазначає, що однією з проблем при формуванні національного ринку цінних паперів є безсистемне використання основних термінів у цій сфері, зокрема, ототожнення понять «ринок цінних паперів» та «фондовий ринок» [127].

Варто зазначити, що дійсно, в юридичній літературі поряд з даним поняттям використовують наступні, зокрема «фондовий ринок» та «фінансовий ринок». У зв'язку з чим, вважаємо доцільним розкрити співвідношення таких понять як «ринок цінних паперів», «фондовий ринок» та «фінансовий ринок», деталізувавши визначення цих явищ і понять.

Зокрема, у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [194] від 12 липня 2001 р. № 2664-III, надано наступне визначення поняттю «ринки фінансових послуг» – це сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг,

інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів.

З вищенаведеного можна зробити висновок про те, що ринок цінних паперів є складовою частиною фінансового ринку, за змістом це - очевидно. У зв'язку з чим, М. В. Старинський під ринком цінних паперів у широкому значенні розуміє таку частину фінансового ринку, на якій за незначний час створюються необхідні умови та відбуваються швидка мобілізація, ефективний перерозподіл і раціональне розміщення фінансових ресурсів у соціально-економічному просторі держави з урахуванням інтересів та потреб суспільства шляхом здійснення емісій цінних паперів різними емітентами. У вузькому ж розумінні автор визначає такий ринок, як взаємодію на ринку між його суб'єктами з приводу випущених цінних паперів [150, с. 77].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV [196], фондовий ринок (ринок цінних паперів) – є сукупністю учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів). Учасниками фондового ринку є емітенти (у тому числі іноземні) або особи, що видали неемісійні цінні папери, інвестори в цінні папери, інституційні інвестори, професійні учасники фондового ринку, об'єднання професійних учасників фондового ринку, у тому числі саморегулювні організації професійних учасників фондового ринку.

Отже, дисертант погоджується з позицією деяких науковців, зокрема, О.С. Яворської, яка вказує, що неможливо ототожнювати поняття «ринок цінних паперів» та «фондовий ринок», навіть, якщо на перший погляд таке ототожнення може вважатися вірним [244, 22]. Адже, ці поняття врегульовують різні за змістом та обсягом правовідносини, що склалися між учасниками на ринку. У зв'язку з чим, вважаємо, що «ринок цінних паперів» є ширшим поняттям, яке врегульовує всі правовідносини, що склалися на ринку між його учасниками з приводу розміщення та обігу цінних паперів. Натомість, поняття «фондовий ринок» охоплює суспільні відносини, що

виникають між учасниками виключно при здійсненні операцій на фондових біржах та не включає в себе відносин розміщення та обліку цінних паперів як у попередньому випадку.

Цікавою є думка Н. С. Кузнєцової, яка визначає ринок цінних паперів як «сукупність відносин цивільно-правового характеру, що опосередковують рух капіталів у формі цінних паперів» [94, с. 7]. У вказаному твердженні, авторка обмежується лише сукупністю цивільно-правових відносин, що на нашу думку звужує сферу суспільних відносин, які поширюються на ринок цінних паперів. Зазначимо, що відносини на ринку цінних паперів не можуть обмежуватись цивільно-правовою характеристикою, в зв'язку з тим, що такі відносини можуть виникати між різними суб'єктами на будь-яких стадіях.

Виходячи з вищенаведеного, робимо висновок, про те, що дані правовідносини можуть виникати як між фізичними та юридичними особами, так й іншими суб'єктами, зокрема, органами держави, органами місцевого самоврядування, особами, що здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів та їх об'єднаннями, Національним депозитарієм України та ін. Наприклад, неможливо прирівнювати правовідносини, що склалися між суб'єктами стосовно обігу цінних паперів (купівля-продаж, дарування, застава та ін.) і відносини, які складаються між емітентом та державним органом в приводу випуску цінних паперів або надання фінансової інформації (звітності), це зовсім різні за правовою природою відносини, що регулюються різними нормами права. Натомість, в залежності від виду відносин в які вступають вказані суб'єкти на ринку цінних паперів, вони можуть бути врегульовані нормами різних галузей права, зокрема, цивільного, господарського, адміністративного, фінансового, податкового, інформаційного права.

У зв'язку з чим, як вказує Н. Л. Омельченко «методологічні засади правового забезпечення ринку цінних паперів є різними з точки зору різних наукових доктрин, зокрема доктрини цивільного, адміністративного та інформаційного права» [131]. Авторка зазначає, що для методології

цивільного права щодо правового регулювання ринку цінних паперів характерним є приділення уваги законодавчому забезпеченню та реалізації компетентними органами обігу акцій як окремого виду речі, тобто фокус такої методології - речове право. Коли ж йдеться про адміністративно-правове регулювання, головним завданням правового забезпечення вбачається управлінський вплив державних інституцій щодо регулювання відносин стосовно контролю за обігом та емісією цінних паперів. Авторка наполягає, і з цим важко не погодитися, що саме «адміністративне право передбачає існування владних відносин між суб'єктами державного регулювання та суб'єктами відносин з приводу обігу цінних паперів» [131]. Такий зв'язок і сама особливість функціонування НКЦПФР щодо суб'єктів ринку цінних паперів та його агентів напевно і має виступати ядром удосконалення законодавства та підзаконних нормативно-правових актів в цій сфері. Стосовно ж інформаційного права, то, на думку цитованої вище авторки, його методологічним базисом у сфері ринку цінних паперів визначає в першу чергу необхідність впорядкування та захисту інформації відносно емісії, обігу та власності цінних паперів [131]. Такий вектор методологічного впливу є вирішальним при визначенні обсягу інформаційно-правового впливу на ринок цінних паперів, його інформаційну безпеку.

Таким чином, виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що ринок цінних паперів складається не лише з правовідносин цивільно-правового характеру, а й фінансових, адміністративних, інформаційних та ін. У зв'язку з чим, у контексті теми даного дослідження, на нашу думку, *ринок цінних паперів слід визначати як систему правовідносин, що складаються між суб'єктами інвестиційної діяльності з приводу випуску й обігу цінних паперів.*

Водночас варто зазначити, що первинним сегментом на ринку цінних паперів є «цінні папери». Так, в юридичній енциклопедії цінні папери визначаються як документи встановленої форми з реквізитами, що посвідчують грошове, або інше майнове право відповідно фізичних чи

юридичних осіб. Можуть випускатися у документарній або без документарній формах і бути іменними, ордерними чи на пред'явника [242, с. 382].

В юридичній літературі не має єдності думок щодо визначення поняття «цінні папери». Так, О. А. Красавчиков стверджує, що «цінним папером визнається належно оформлений документ, що виражає певне право, здійснення якого пов'язане з пред'явленням даного документа» [223, с. 186]. А Є. О. Крашеніннікова вважає, що до цінних паперів належать «всі папери, пред'явлення яких необхідне для здійснення виражених в них прав» [94, с. 64]. М. М. Агарков щодо характеристики цінних паперів зазначає, що «матеріально-правові функції належать документу тоді, коли він має значення при реалізації вираженого в ньому права по відношенню до цілого ряду паперів (векселя, чеку, акції) пред'явлення паперу необхідне для здійснення вираженого в ньому права». Він зазначає, що «дане поняття охоплює велику кількість паперів – акцій, облігацій, векселів, чеків, вкладних документів кредитних установ, коносаментів, складських свідоцтв тощо. Всі ці папери, характерні для різних галузей господарського життя і дуже різноманітні за своїм змістом, об'єднуються спільною ознакою – необхідністю їх пред'явлення для реалізації вираженого в них права» [1].

Законодавче визначення поняття цінні папери дається у Цивільному кодексі України. Відповідно його ст. 194 «цінним папером є документ установленної форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, яка має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам» [235].

Крім того, у контексті нашого дослідження доцільно вказати, що інформаційна безпека ринку цінних паперів відображається на інформаційному рівні, але, водночас, і витікає, і впливає на решту рівнів

інфраструктури ринку, тобто – на весь спектр відносин, що забезпечують його функціонування. Так тут може йтися про сек'юритизацію, яка являє собою фактично впорядкування боргових зобов'язань.

Термінологічно «сек'юритизація» походить від англійського «securities», що в перекладі означає «цінний папір», і може розглядатися в широкому та вузькому значенні. Так, в широкому значенні сек'юритизація – це заміна традиційних форм фінансування, переважно банківського кредитування, на фінансування, яке засноване на емісії цінних паперів. У вузькому під сек'юритизацією розуміється інноваційна техніка фінансування, яка відбувається шляхом трансформації частини фінансових активів суб'єкта господарювання у високоліквідні інструменти ринку капіталу.

Відповідно до глосарію НБУ під сек'юритизацією розуміється такий спосіб трансформування боргових зобов'язань банку у ліквідні інструменти ринку капіталів шляхом випуску боргових цінних паперів, забезпечених пулом однорідних активів [110].

У цьому контексті слушною є позиція Н. І. Версаль, яка відзначає, що «ринок сек'юритизації дещо втратив свою актуальність, але через потреби гарантій позик МВФ та низку дефолтів на початку ХХІ ст., поступово буде відновлюватися» [31, с. 33]. Зауваження дослідниці стосовно виграшу банків від впорядкування ринку сек'юритизації [31, с. 33], не відповідають і вимогам МВФ, адже вона сприятиме стабілізації систем і підтримці ліквідності банківського сектору власними силами.

В зарубіжній літературі більшість дослідників розглядають сек'юритизацію як процес конвертації грошових потоків від базових активів або боргових зобов'язань перед оригінатором (банком іпотечним кредитором) у цілісний рівномірний потік платежів, що дозволяє оригінатору залучити фінансові ресурси шляхом кредитування або випуску боргових цінних паперів під забезпечення активів (Ф. Фабоцці) [250].

Натомість, фахівці – практики Міжнародної фінансової корпорації (МФК) вважають, що сек'юритизація – це фінансування або рефінансування будь-яких активів компанії, що генерують доходи. Наприклад, права вимоги, які виникають у процесі звичайного ведення бізнесу, можна перетворити в ліквідну форму через випуск облігацій або інших цінних паперів. З цією метою компанія (оригінатор) передає пул своїх активів спеціально створеній компанії або установі – Special Purpose Vehicle (SPV), або Special Purpose Entity (SPE), яка, в свою чергу, випускає боргові цінні папери, забезпечені переданими активами [216, с. 6]. Зокрема, вони розрізняють три основні різновиди сек'юритизації:

- класична сек'юритизація на основі «дійсного продажу»: реалізація банком своїх активів спеціальній установі, яка фінансує придбання таких активів шляхом випуску цінних паперів на ринку капіталів;
- синтетична сек'юритизація, яка не передбачає продажу банком своїх активів, в такому випадку банк може передати ризики заподіяння збитків за активом спеціалізованій установі, яка, в свою чергу виплачує премію;
- сек'юритизація бізнесу, що фактично означає кредит, який забезпечується всіма активами певної компанії.

Порядок здійснення сек'юритизації в Україні регулюється, насамперед, Законом України «Про іпотечні облігації» у редакції від 18 серпня 2012 р. № 5192-VI [179], Положенням НКЦПФР «Про порядок реєстрації випуску звичайних іпотечних облігацій, проспекту емісії, звіту про результати розміщення іпотечних облігацій, погашення та скасування реєстрації випуску іпотечних облігацій» [187], Положенням НКЦПФР «Про іпотечне покриття звичайних іпотечних облігацій, порядок ведення реєстру іпотечного покриття та управління іпотечним покриттям звичайних іпотечних облігацій» [178].

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про іпотечні облігації» іпотечні облігації є іменними цінними паперами. Іпотечна облігація засвідчує внесення грошових коштів її власником і підтверджує зобов'язання емітента відшкодувати йому номінальну вартість цієї облігації та грошового доходу в

порядку, встановленому Законом та проспектом емісії, а в разі невиконання емітентом зобов'язань за іпотечною облігацією надає її власнику право задовольнити свою вимогу за рахунок іпотечного покриття [126].

Також Закон визначає загальні умови емісії та обігу звичайних і структурованих іпотечних облігацій, крім того передбачає порядок здійснення державної реєстрації випусків і проспектів емісії іпотечних облігацій НКЦПФР [126].

Водночас Положення НКЦПФР про порядок реєстрації випуску звичайних іпотечних облігацій, проспекту емісії, звіту про результати розміщення іпотечних облігацій, погашення та скасування реєстрації випуску іпотечних облігацій конкретизує норми Закону та встановлює детальний порядок реєстрації в НКЦПФР щодо випуску та проспекту емісії іпотечних облігацій, змін до них, а також звіту про результати розміщення іпотечних облігацій та погашення, анулювання, скасування реєстрації випуску іпотечних облігацій. Проспект емісії іпотечних облігацій визначається основним документом, що врегульовує правовідносини між емітентом та власниками в сфері випуску та обігу іпотечних облігацій, до якого висуваються окремі вимоги.

Задля визначення методологічного підходу дослідження правового регулювання, і, насамперед, визначення змістовного наповнення поняття «інформаційна безпека» стосовно ринку цінних паперів, варто визначити основне ключове поняття предмету такого напряму інформаційної безпеки – ту інформацію, яка повинна виступати предметом захисту задля забезпечення ринку цінних паперів.

Слід відзначити, що у науковій літературі відсутнє єдине визначення категорії «інформація» (лат. *informatio*) роз'яснення, ознайомлення, поняття).

Традиційно категорію «інформація» розглядають як у широкому, так і у вузькому значеннях. Зокрема, у широкому значенні інформацію визначають, як відомості про будь-що, передані людьми; різновид відбитку, нерозривно пов'язаний з процесами управління; зменшення непевності вибору в

результаті одержання відомостей; сигнал, взятий у поєднанні всіх семіотичних характеристик: синтаксичної, семантичної і прагматичної; аспект будь-яких процесів відображення.

Інформацію ж у вузькому значенні, можна визначити, як функціональний об'єкт, який може виступити як засіб реалізації конституційний прав і свобод, або як елемент управління суспільними, державними справами, прийняття управлінських рішень, як товар у процесах її створення, використання, розповсюдження.

Слід зазначити, що інформація, є засобом комунікації людей і нерідко виступає об'єктом їх діяльності. Інформація є одним із ключових понять для багатьох галузей права, зокрема адміністративного, конституційного, фінансового, цивільного, а також базовим для інформаційного права. Крім того, як слушно зазначає К. І. Беляков, наряду залежить від соціальних процесів, становлення національного законодавства, рівня інформатизації конкретного суспільства і є категорією правовою [18, с. 57].

У сфері законодавчого регулювання термін «інформація» закріплено в Законі України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII: «інформацією є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді». Цей закон є базовим щодо гарантування реалізації права на інформацію, водночас його норми є досить дискусійними. Однією з причин цього є те, що цей Закон морально застарів. Він був прийнятий раніше Конституції України, тому на сьогодні, навіть із значними змінами і доповненнями, не в змозі врегулювати існуючі відносини в інформаційній сфері. Недоліком даного поняття є те, що Закон не охоплює всіх найважливіших питань, пов'язаних з інформацією. У зв'язку з чим, більшість складних проблем інформатизації та захисту інформації залишаються за його межами [25; 69]. Таким чином, дисертант погоджується з О. В. Кохановською щодо необхідності більш детального та розважливого підходу щодо розробки чіткої державної класифікації типів інформації, «в яких би враховувався як зміст інформації, цільове призначення,

так і можливі соціальні, цивільно-правові наслідки її доступності, або обмеження допуску до неї. При цьому повинні враховуватись економічні фактори» [91, с. 45]. Така класифікація інформації полегшуватиме роботу з нею в подальшому, і це, безумовно, необхідно зробити якнайшвидше.

Деякі науковці намагаються надати формулювання поняттю «інформація», яке сьогодні задовольняло би вимоги наукового підходу до всього обігу інформації. Зокрема, на думку Є. В. Петрова, який досліджував інформацію як об'єкт цивільних правовідносин, «інформація» – це результат, продукт знань та діяльності людини, орієнтований на створення нових відомостей або зняття відомостей з інших об'єктів матеріального або духовного світу, для об'єднання цих відомостей у певний продукт або товар, необхідний для суспільства» [139, с. 157]. Це дуже важливий фактор оцінки соціальної значущості інформації.

Як вказує О.А. Баранов, інформація – це «відомості, представлені в будь-якій формі й вигляді, на будь-яких носіях, про події, явища або факти, які мали, мають або можуть мати місце» [9, с. 44]. Погоджуючись з Барановим О.А., акцентуємо увагу на тому, що зміст інформації може стосуватися і вірогідного, або прорахованого майбутнього. І це – теж інформація.

Визначення кваліфікуючих, істотних юридичних ознак явища інформація: самостійність інформації по відношенню до свого носія; можливість багаторазового використання однієї і тієї самої інформації; вона не зникає при споживанні; збереження інформації, що передається, у суб'єкта, що її передає; здатність до збереження, інтегрування, накопичення, «стискання»; кількісна визначеність інформації; системність (А. Б. Венгеров) [29, с. 70–71]. Вважаємо, що цим твердженням не слід нехтувати саме через оцінку автором технологічних можливостей маніпуляцій з інформацією в сучасних умовах. Зокрема, це стосується розширення і стискання інформації, саме поняття «обсяг» інформації, зокрема, набуває нового сенсу.

З розвитком наукових досліджень у сфері інформації та інформаційно-правових відносин вчені формують нові комбінації таких ознак. Серед них варто відзначити такі, як фізична невідчужуваність, здатність до тиражування, екземплярність, відособленість, властивість інформаційної речі, системний характер, трансформованість, невичерпність, ідеальність, самостійність інформації тощо.

С. І. Семилетов, розширює каталог цих ознак та підкреслює наступні її особливості. Зокрема, цінність інформації визначається її змістом; одна і та ж сама інформація як об'єкт права може знаходитись у володінні і користуванні необмеженого кола суб'єктів; одна і та ж сама інформація може бути представлена в різних формах; інформація може миттєво копіюватися і відтворюватися необмежену кількість разів [217, с. 67–74].

За порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію (будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом) та інформацію з обмеженим доступом (конфіденційна, таємна та службова інформація). Законодавчо виділяють наступні види інформації за змістом: інформація про фізичну особу, інформація довідково-енциклопедичного характеру, інформація про стан довкілля (екологічна інформація), інформація про товар (роботу, послугу), науково-технічна, податкова, правова, статистична, соціологічна інформація та інші види інформації [176]. Слід зазначити, що для кожного рівня оцінки інформації, така її класифікація є доцільною.

За видом і формою подання виробленої інформації, Л. П. Коваленко поділяє інформацію на: відкриту, масову інформацію, офіційні документи, обов'язково документовану інформацію, інформацію обмеженого доступу [149]. І це – лише одна з лінійок класифікації інформації.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що інформація є справжнім об'єктом правовідносин, однак визначення інформації як об'єкта права потребує досконалого правового регулювання, поглиблення теоретичних положень та удосконалення норм права щодо інформації, як

специфічного об'єкту. Крім того, досліджувана інформація також має свою специфіку.

Зважаючи на положення чинного законодавства (ст. 1 Закону України «Про інформацію»), *інформацією на ринку цінних паперів визначаємо* як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Такою інформацією для ринку цінних паперів є: реєстр акціонерів, інформація про емітента, у тому числі регулярна та особлива, інсайдерська інформація, конфіденційна інформація емітента, інформація про діяльність професійних учасників та саморегулівні організації, інформація, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, інформація про операції на рахунках у цінних паперах, інформація за результатами розрахунків за правочинами, інформація про оцінку вартості цінних паперів та їх котирування та ін.

Також, важливо наголосити, що вона відіграє одну з головних ролей в системі функціонування та діяльності ринку цінних паперів, забезпечує взаємодію всіх його елементів. Таким чином, комплексне налагодження механізму обміном інформацією є запорукою належного функціонування та розвитку ринку цінних паперів в Україні, у тому числі такого який спливає на стійний економічний розвиток.

Слід зауважити, що інформаційні правовідносини, це специфічні правовідносини, які мають ряд спеціальних ознаки і стосуються інформаційних ресурсів держави [104, с. 69–70], а також інших інформаційних ресурсів, в зв'язку з чим, буде доцільним дати окреме визначення інформаційно-правової норми, як особливої новітньої норми.

Традиційно норму права визначають, як встановлене або санкціоноване державою, загальнообов'язкове, формально-визначене правило поведінки, яке регулює суспільні відносини шляхом закріплення прав і обов'язків їх учасників, реалізація якого забезпечується та/або охороняється державою, зокрема із застосуванням заходів державного примусу [219, с. 297]. Основними ознаками правової норми є те, що вона встановлюється та

забезпечується державною, є загальнообов'язковою та формально визначеною, регулює суспільні відносини і поширює дію на певне коло осіб (суб'єктів), формується у вигляді прав та обов'язків, має чітку внутрішню структуру.

Л. П. Коваленко наповнює поняття інформаційно-правової норми наступним змістом: це «загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки (що встановлюються державою), які надають суб'єктам (учасникам) інформаційних відносин, що входять до предмету інформаційного права; суб'єктивні інформаційні права і покладають на них інформаційні обов'язки і забезпечуються специфічними заходами державного примусу» [77, с. 477]. Фактично це норма права з окремим доповненням та посиланням на специфічну сферу регулювання.

А ось І. В. Панова, описуючи інформаційно-правову норму, вказує: – «Інформаційно-правова норма безпосередньо нормує, надає юридичного значення суспільним відносинам в інформаційній сфері і знаходить свій зовнішній вираз у правовому приписі. І наскільки законодавець зумів відтворити в ньому зміст відповідних суспільних відносин, їх сторони, настільки цей припис буде життєздатним у регулюванні цих відносин. Завдяки своєму універсальному значенню інформаційно-правова норма поширює свої властивості й на інші елементи системи права» [136, с. 695]. Таке визначення більш детальне, і найцінніше в ньому те, що авторка акцентує увагу науковців на тому, що інформаційне право інтегративне: воно унормовує нові відносини, які виникають через актуалізацію інформаційних відносин, і, водночас, впливає на ті галузі права, на базі яких такі нові норми виникли.

І хоча, на думку В. М. Брижка «регулювання інформаційних відносин здійснюється за допомогою встановлення певних інформаційно-правових норм, тобто шляхом встановлення правил поведінки суб'єктів інформаційних відносин на базі положень інформаційного права» [24, с. 143–144], інформаційно-правова норма впливає і на інші відносини, на базі, або в зв'язку з якими утворилися інформаційно-правові відносини.

Виходячи із вищевикладеного, робимо висновок, що важливим, для здійснення нашого дослідження є визначення інформаційно-правової норми як первинний, окремо взятий найменший структурний елемент інформаційного права, загальнообов'язкове, формально визначене правило поведінки (встановлене державою), що врегульовує правовідносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації, які склалися між суб'єктами інвестиційної діяльності з приводу випуску й обігу цінних паперів, надає їм суб'єктивні юридичні права та покладає на них суб'єктивні юридичні обов'язки, забезпечуються специфічними заходами державного примусу.

Розглядаючи питання класифікації інформаційно-правових норм, зазначимо, що В. А. Копилов класифікує інформаційні норми за дією закону: «вертикальна» структура інформаційного законодавства, як і всього законодавства української держави, яке будується на засадах верховенства закону. Зокрема, норми вищого за ієрархією акту мають вищу юридичну силу, як правило, є визначальним для відповідних норм усіх нижчих актів та «горизонтальна» структура інформаційного законодавства включає до свого складу не лише норми, що входять в блок спеціальних актів по інститутах інформаційного права, а й норми інших галузей законодавства України [86, с. 31]. Однак, виникає зауваження з приводу можливості оцінки норми інформаційного права не з позиції верховенства права, а верховенства закону. Напевно, що вказуючи на таку ієрархію, автор мав на увазі саме принцип верховенства права, адже право на інформацію – первинне в порівнянні з його унормуванням.

Слід зазначити, що розширена структура інформаційного законодавства відображає як його реальні недоліки, так і міркування щодо розвитку законодавства у напрямі поступового переходу до акту, що кодифікує, в інформаційній сфері – прийняття кодексу про інформацію.

Крім того, В. А. Копилов, класифікуючи норми інформаційного законодавства, визначає наступні види до яких відносить: інформаційно-

правові норми міжнародних актів; інформаційно-правові норми Конституції України; нормативно-правові акти галузі інформаційного законодавства; інформаційно-правові норми у складі інших галузей законодавства [86, с. 31].

Водночас, існує інший підхід до класифікації інформаційних норм, суть якого полягає в здійсненні класифікації за окремими видами об'єктів інформаційних відносин. Такої позиції дотримується В. М. Боєр та О. Г. Павельєва. Зокрема, на їх думку можливо виділити наступні групи інформаційно-правових норм:

- інформаційно-правові норми, що безпосередньо регулюють особливості формування текстів щодо реклами, пропаганди, агітації (плакати, стенди, календарі тощо).
- інформаційно-правові норми, що безпосередньо регулюють відносини, що виникають в локальних та глобальних комп'ютерних мережах.
- інформаційно-правові норми, що безпосередньо регулюють відносини розповсюдження масової інформації на телебаченні та радіо;
- інформаційно-правові норми, що безпосередньо регулюють відносини розповсюдження масової інформації пресою;
- інформаційно-правові норми, що безпосередньо регулюють відносини створення творів мистецтва (кіно, книги, аудіо- та відеокасети, компакт-диски, які є інформаційними продуктами) [22, с. 62].

Т. А. Костецька інформаційно-правові норми поділяє: за методом правового регулювання на імперативні та диспозитивні; залежно від призначення на матеріальні та процесуальні; за формою вираження характеру диспозиції норми – на уповноважені, зобов'язальні, та заборонні [90, с. 22]. Розглядаючи інформаційно-правові норми за останньою ланкою класифікації, яка наведена авторкою вище, свідчить про походження інформаційно-правової норми, а також їх зв'язок з іншими галузями права. Водночас, особливий об'єкт правового регулювання – інформаційна галузь – зумовлює певні характерні риси інформаційно-правових норм [90, с. 22], що виділяють їх серед інших норм права.

Як вважає Ю. П. Бурило, інформаційно-правові норми можливо розподілити на чотири групи. Перша група, на його думку, це ті норми, що закріплюють цілі, основні завдання та напрями діяльності держави в інформаційній сфері. Друга – норми, що визначають систему суб'єктів державного регулювання інформаційною сферою та їх адміністративно-правовий статус. Третя група – це норми, що регулюють порядок взаємодії суб'єктів державного регулювання інформаційною сферою з керованими ними суб'єктами інформаційних відносин в процесі реалізації прямих і зворотних управлінських зв'язків між ними. До четвертої групи цитований автор відносить – це норми, що визначають адміністративно-правовий статус суб'єктів інформаційних відносин [27].

Визначаючи систему нормативно-правових актів, що регулюють питання інформаційної безпеки ринку цінних паперів, можемо підтримати думку Н. М. Пархоменко, яка пише: «джерела, які утворюють систему, розташовуються в порядку послідовного убуття юридичної сили». Також авторка наголошує, про те, що «внутрішня структура системи нормативно-правових актів виглядає як органічна система законів і підзаконних нормативно-правових актів, між якими існують усталені субординаційні зв'язки» [138, с. 8–12]. Ця думка важлива для досліджуваної тематики.

У зв'язку з чим, невід'ємним атрибутом системи нормативно-правових актів, що регулюють питання інформаційних відносин у даній сфері є ієрархічність, яка має наступні складові, зокрема, основою нормативно-правової регламентації інформаційної безпеки на ринку цінних паперів є Конституція України. Адже забезпечення інформаційної безпеки міститься у ст. 17 Основного Закону [83]. Таким чином, зазначимо, що основні засади інформаційної безпеки – конституційна гарантія, існує, і, відповідно, в Україні гарантована.

Основні інформаційні положення та норми визначені у Конституції України (ст. 17), в подальшому, більш детально конкретизуються і визначаються у Цивільному кодексі України [235], Господарському кодексі

України [38], Законах України «Про інформацію» [134], «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [186], «Про доступ до публічної інформації» [163], «Про захист персональних даних» [172], «Про Національну програму інформатизації» [183], «Про наукову і науково-технічну діяльність» [181], «Про державну таємницю» [162] та ін. Вказані нормативно – правові акти містять загальні, універсальні норми, широкі за сферою застосування, що регулюють інформаційні правовідносини.

Іншу групу нормативно-правових актів інформаційного законодавства складають закони, які регулюють безпосередньо питання інформації на ринку цінних паперів, а також її безпекову складову. До таких законодавчих актів можемо віднести Закони України «Про акціонерні товариства» [153], «Про цінні папери та фондовий ринок» [196], «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [161], «Про депозитарну систему України» [160], «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [165], «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [194], «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [180], «Про інвестиційну діяльність» [173], «Про інститути спільного інвестування» [175], «Про іпотечні облігації» [179] та ін.

Також варто зазначити, що побудова системи підзаконних нормативно-правових актів також є ієрархічною. У зв'язку з чим, юридична сила підзаконних нормативно-правових актів прямо залежить від місця знаходження суб'єктів нормотворчості в ієрархії публічної влади. Наприклад, Указ Президента України від 23 листопада 2011 р. № 1063/2011 «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку», яким утворюється Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР), Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 327 «Деякі питання емісії облігацій міжнародних фінансових організацій» та ін., а також

підзаконні акти, до яких відносяться накази і рішення центральних органів виконавчої влади, відомчі підзаконні акти та акти інших державних органів, наприклад, Рішення НКЦПФР від 23 липня 2013 р. № 1281 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами)» тощо.

Слід зауважити, що суб'єкти в інформаційній сфері регулювання ринку цінних паперів, вільні у виборі форм правового регулювання внутрішніх інформаційних процесів, але все ж таки, в окремих випадках, чинним законодавством вимагається наявність конкретно визначених видів локальних нормативно-правових актів. Так, відповідно до статей 13 та 26 Закону України «Про акціонерні товариства» встановлені вимоги до статуту акціонерного товариства, в якому повинно бути чітко визначено порядок скликання та проведення загальних зборів. Аналогічні норми містять Цивільний кодекс України (статті 88, 154), Господарський кодекс України (статті 57, 82), а також Рішення та Положення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Таким чином, можемо зробити висновок про те, що з метою виконання емітентами цінних паперів вищевказаних норм інформаційного права, вони зобов'язані розробити відповідні локальні нормативно-правові акти. Втім, такі акти, розробляються переважно без єдиних спільних критеріїв безпекових складових, яких сьогодні вимагає інформаційна безпека ринку цінних паперів.

Серед прикладів локальних нормативно-правових актів можна навести, зокрема, Статут підприємства, «Положення про порядок ознайомлення та доступ акціонерів та інших заінтересованих осіб до інформації про акціонерне товариство», «Положення про комерційну таємницю та перелік відомостей, що становлять комерційну таємницю», «Положення про електронний документообіг», «Положення про порядок обміну інформацією між структурними підрозділами», «Положення про обробку і захист персональних даних у базах персональних даних» та інші. Варто зазначити, що всі ці акти,

окрім системи чітких визначень інформаційного інструментарію, містять й безпекові блоки.

Аналізуючи систему нормативно-правових актів, які регулюють інформаційні правовідносини, що виникають на ринку цінних паперів, можна виділити низку суттєвих недоліків, які виливаються на можливість застосування належних правових приписів щодо забезпечення інформаційної безпеки, а саме:

- відсутність тісного зв'язку між нормативно-правовими актами;
- недостатня адаптація актів інформаційного законодавства до європейських та інших міжнародних стандартів;
- нормативно-правові акти не узгоджені між собою та мають різний категоріально-понятійний апарат;
- поняття, які містяться в нормативно-правових актах певною мірою не відповідають сучасним викликам і загрозам та потребують вдосконалення;
- нормативно-правові акти з запізненням реагують на постійні зміни суспільних відносин та потреби суспільства;
- необхідність уніфікації понять інформаційного права з метою їх гармонізації та використання у нормативно-правових актах, які врегульовують інформаційні відносини на ринку цінних паперів;
- велике нагромадження законів і підзаконних актів ускладнює їх пошук та правовий аналіз, що негативно впливає на правозастосування.

З огляду на вищезазначене, можемо зробити висновок, що хаотичний розвиток законодавства в інформаційній сфері є результатом існування великого нагромадження нормативно-правових актів у сфері правового регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів, яка потребує суттєвих змін.

Безспірним є той факт, що розвиток національного інформаційного законодавства України повинен здійснюватися у відповідності до сучасних умов і об'єктивних потреб правового регулювання, реалій ринкового

господарства, базуватись на засадах верховенства права та змінюватись у відповідності до положень європейського права, його принципів і стандартів.

1.2 Інформаційна безпека ринку цінних паперів як складова комплексної безпеки

Поняття інформаційної безпеки, як і, взагалі, інформаційних відносин, достатньо розмите на сьогодні. Відсутність узгоджених дефініцій, тісного зв'язку між нормативно-правовими актами в інформаційній сфері та безсистемність підготовки і прийняття нових, свідчить, на жаль, про зменшення правотворчого впливу на відповідні правовідносини. Водночас, слід зазначити, що в першу чергу від таких визначень, залежить і правова політика України, що має формувати безпековий сектор в усіх сферах життєдіяльності людини, суспільства та держави.

Так, В. М. Лопатіна вказує, що категорія «інформаційна безпека» виникла з появою засобів масової інформації, а також наявності у людей та їх спільнот інтересів, котрим може бути заподіяна шкода шляхом впливу на засоби інформаційних комунікацій, наявність і розвиток яких забезпечує інформаційний обмін між усіма елементами соціуму [101, с. 428].

Н. Р. Нижник, Г. П. Ситник, В. Т. Білоус, під інформаційною безпекою розуміють «стан правових норм і відповідних їм інститутів безпеки, які гарантують постійну наявність даних для прийняття стратегічних рішень та захист інформаційних ресурсів країни» [125, с. 54].

Цікавий погляд на інформаційну безпеку має О. В. Литвиненко, яка зазначає, що «інформаційна безпека – це фактично єдність трьох складових». Зокрема, авторка до таких складових відносить: «забезпечення захисту інформації; захист та контроль національного інформаційного простору; забезпечення належного рівня інформаційної достатності» [96].

В юридичній енциклопедії інформаційна безпека визначається як один з видів національної безпеки, важлива функція держави [243]. Як елемент національної безпеки інформаційну безпеку розглядає Б. А. Кормич, суть якої на думку автора, полягає «у стані захищеності держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує гарантовані Конституцією і законами України умови існування людини, суспільства і держави. Захист національної безпеки є важливою функцією держави» [88, с. 37]. І. Бондар, виділяє інформаційну безпеку, вважаючи її складовою будь-якої безпеки, зокрема економічної [21, с. 68–75]. Так, виходячи із вищенаведеного, дисертант погоджується з твердженням авторів про те, що інформаційна безпека не може бути окремою від національної.

У зв'язку з чим, доцільно наголосити, що відповідно ст. 17 Конституції України «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу». Ця норма має фундаментальне значення для забезпечення інформаційної безпеки, а також захисту прав і свобод людини і громадянина в інформаційній сфері. Адже, наголошується, що саме на державу покладено здійснення інформаційної функції як однієї з пріоритетних функцій держави, а також держава залишається основним суб'єктом утвердження, гарантування і захисту інформаційних прав і свобод людини в Україні, зокрема права на інформацію (ст. 34).

Слід зазначити, що конституційні засади захисту інформаційної безпеки знайшли свій розвиток у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р. № 2411-VI [166]. Так, відповідно до ст. 6 вказаного Закону основними засадами внутрішньої політики у сфері національної безпеки і оборони у контексті нашого дослідження є: забезпечення життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам в інформаційній сфері. Також, ст.

7 даного Закону щодо основних засад внутрішньої політики в економічній сфері визначається важливим розвиток ліквідного, прозорого та надійного фондового ринку, ефективне функціонування системи депозитарного обліку цінних паперів.

У свою чергу, до засад зовнішньої політики Законом віднесено підтримку інтеграції України у світовий інформаційний простір.

Погоджуємося з А. Ю. Нашинець-Наумовою стосовно того, що «інформаційна безпека є складовим компонентом загальної проблеми інформаційного забезпечення людини, держави і суспільства. Вона орієнтована на захист значимих або вже згаданих суб'єктів інформаційних ресурсів, законних інтересів» [124, с. 11]. Так само заслуговують на увагу й твердження Л. С. Харчелка, В. А. Ліпкана, О. В. Логінова, які визначають інформаційну безпеку як складову «національної безпеки, процес управління загрозами та небезпеками державними і недержавними інституціями, окремими громадянами, за якого забезпечується інформаційний суверенітет України» [234, с. 47].

Розглядаючи інформаційну безпеку як складову національної безпеки держави, доречним буде звернутись до визначення інформаційної безпеки О. А. Барановим, який розглядає її як «стан захищеності національних інтересів України в інформаційному середовищі, за якого не допускається (або зводиться до мінімуму) завдання шкоди особі, суспільству, державі через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації й несанкціоноване її поширення та використання, а також через негативний інформаційний вплив та негативні наслідки функціонування інформаційних технологій» [8, с. 72].

Т. Ю. Ткачук розглядає інформаційну безпеку держави як перманентний процес діяльності компетентних органів, спрямований на запобігання і протидію загрозам в інформаційній сфері, застосування активних заходів інформаційного впливу, а також сукупність умов такої діяльності, які реалізуються й здатні контролюватися тривалий час [230, с. 379]. Цей підхід

базується на принципі, відповідно до якого основною метою забезпечення інформаційної безпеки є створення безпечного інформаційного середовища.

Визначаючи місце правового забезпечення інформаційної безпеки держави в системі інформаційного права, О. Д. Довгань та Т. Ю. Ткачук зазначають, що, «по-перше, вказане правове структурне новоутворення у вітчизняній правовій системі має низку ознак підгалузі інформаційного права. Так, норми, які її складають, підпорядковані єдиній меті правового регулювання – забезпеченню інформаційної безпеки людини, суспільства, держави. Крім того, наголошують дослідники, це утворення має відокремлений предмет правового регулювання, правовий режим, характеризується системним застосуванням притаманних галузі методів правового регулювання, значним інтегруванням та спеціалізацією правових інститутів, що його складають (а у складі останніх – субінститутів). По-друге, правове забезпечення інформаційної безпеки держави є підгалуззю інформаційного права. Це зумовлено їх комплексною природою, а також тим, що правовідносини, які виникають у зв'язку із забезпеченням інформаційної безпеки, охоплюються загальногалузовими правовідносинами. Водночас, вказана підгалузь є самостійним правовим утворенням, до структури якого входять норми як власне інформаційного права, так і норми та положення інших правових галузей, котрі регулюють специфічні суспільні відносини, які виникають з приводу захисту інформації з обмеженим доступом, ліцензуванням діяльності із захисту інформації, а також норми, що визначають відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері. Нарешті, по-третє, структуру правового забезпечення інформаційної безпеки держави як підгалузі інформаційного права складають інститути таємниці, захисту інформації, відповідальності за порушення у цій сфері тощо» [52].

О. О. Золотар, досліджуючи інформаційну безпеку людини, зазначає, що «актуальність питання інформаційної безпеки людини визначається, насамперед, в контексті концепції природного права. При цьому природне право людини постає як усвідомлена нею можливість і необхідність жити,

бути вільною, щасливою та вимагати від держави й суспільства сприяння реалізації своїх прав у межах, визначених принципами співжиття соціуму» [64, с. 71]. Чи наявна в складовій інформаційних потреб людини право на безпеку інформації ринку цінних паперів? Безумовно, так. Адже, економічні права і свободи людини, у тому числі – підприємця, бізнесмена, інвестора, сьогодні залежать від можливості довіри інформації про дії, події і явища, які відбуваються в тій чи іншій сфері його інтересів. Така довіра інформації в сферах і характеризує стан привабливості сфери для участі у ній. Довірливі відносини, навіть, у разі відкритості схем, які не витримують зовнішнього тиску, інформаційних впливів та загроз, втрачаються. Отже, інформаційна безпека, і з огляду на особисті права людини, стає хіба не головнішим сьогодні компонентом стабільних прогресивних відносин в сфері економіки, у якій так зацікавлена Україна на шляху Євроінтеграції.

Цитоване твердження О. О. Золотар наводить дисертанта на думку про те, що інформаційна безпека, наприклад фізичних осіб – учасників ринку цінних паперів, також має регламентуватися з урахуванням очікувань, що їх породжують нагальні потреби людини, які виражаються через природне право.

На законодавчому рівні інформаційна безпека особи визначається як життєво важливі інтереси цієї особи в інформаційній сфері та складається з наступних компонентів: 1) забезпечення конституційних прав і свобод людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації; 2) недопущення несанкціонованого втручання у зміст, процеси обробки, передачі та використання персональних даних; 3) захищеність від негативного інформаційно-психологічного впливу [54]. Фактично, йдеться про фізичну особу – тобто, людину, і ті вимоги, які висуває О. О. Золотар до нормативної регламентації інформаційної безпеки людини варто співставити з такими критеріями у відповідному підрозділі, де ми досліджуватимемо стан та ефективність регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів.

Як вказує О. О. Золотар, «Загрози інформаційній безпеці людини – це сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості» [64, с. 71]. Загрози ж інформаційній безпеці ринку цінних паперів – загроза економіці держави в цілому, адже вони і підривають внутрішні правила функціонування ринку, і утворюють системну загрозу інвестиційному клімату, а також створюють ризики втрати зовнішніх партнерів, шкодячи іміджу держави за її межами.

Підходи до визначення феномену «інформаційна безпека» має низку неоднозначних напрямів взагалі. З урахуванням попереднього визначення сутності інформаційної безпеки ринку цінних паперів, наданого нами у розділі 1, проаналізуємо такі підходи і визначимо, який з них найбільш придатний для оцінок та підходів дослідження інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні.

Розглянемо деякі з загроз інформаційній безпеці ринку цінних паперів, присутність котрих в сучасному інформаційному просторі впливає на ринок цінних паперів. Зокрема, до основних внутрішніх загроз інформаційній безпеці ринку цінних паперів належить поширення та маніпулювання інсайдерською інформацією, а до зовнішніх загроз – втрати позитивного іміджу на міжнародній арені. У контексті нашого дослідження, доцільно проаналізувати їх. Так, інсайд (inside – внутрішній бік, «з середини» англ.) – термін, що визначає аналіз ситуації, або обізнаність у ній з середовища, де вона відбувається. Зазвичай, зміст таких специфічних знань характеризується як інсайдерська інформація – інформація з середини. Існує два основних способи отримання інсайдерської інформації: законний та незаконний. До законного способу відноситься – збір і аналіз інформації з офіційно опублікованих джерел; відвідування виставок та ярмарок, влаштованих конкурентам; придбання і дослідження виробів конкурента (зворотна інженерія) та ін. Незаконний спосіб полягає у – вивідування потрібної інформації у спеціалістів конкурента; переманювання ведучих спеціалістів з

метою одержання потрібної інформації; незаконне одержання інформації в державних чиновників шляхом підкупу та ін. [113, с. 22–23].

Завжди існує велика невизначеність оцінки фактичних розмірів фіктивного капіталу та закритого типу багатьох транзакцій, так само, як і при високій швидкості віртуалізації інструментів ринку капіталу. Тому, коли ми говоримо про інформаційну безпеку ринку цінних паперів, в першу чергу йдеться про наявність здатності використовувати інсайдерську інформацію емітентів для прийняття рішень швидше, ніж іншим учасники ринку. Інвестори, котрі володіють інсайдерською інформацією, здатні уникнути втрат або вплинути на рішення емітента. Таким чином, за наявності маніпулювання інсайдерською інформацією завжди присутня загроза безпеки акцій ринку, дисбаланс ринку – передумови для нестабільності.

Поняття «імідж» на законодавчому рівні та в українській правовій доктрині досі залишається не визначеним. Проте, у науках політології та державного управління, а також соціальних комунікаціях та маркетингу використовується достатньо широко, і не лише на доктринальному рівні. Як вказує В. І. Гуровський, «у гносеологічному змісті термін «імідж» походить з англійської суспільної культури «*imago*». Воно є однокорінним і щодо латинської –«*imitare*», що значить у багатьох мовах – імітувати. В американських тлумачних словниках термін «*imago*» переважно визначається у змісті штучної імітації зовнішньої форми якого-небудь об'єкта» [42, с. 5].

Д. П. Гавра, А. С. Савіцька, Д. П. Шишкін вказують, що «для кожної держави важливий аспект його сприйняття в зовнішньому світі, особливо в епоху глобалізації і розвитку інформаційних технологій. Сприйняття країни світовою громадськістю безпосередньо стосується того місця, яке держава буде займати на світовій арені» [33, с. 187]. Отже, підкреслюється важливість інформаційної складової, і безумовно, інформаційної безпеки для держави та тих сегментів, які впливають на її суверенітет та стабільний розвиток.

У зв'язку з чим, як справедливо вказують маркетингологи, в умовах глобальних економічних трансформацій формування привабливого образу

країни виходить на передній план як внутрішньої, так і зовнішньої політики, і тому робота зі створення та просування бренду нації дає переваги і привабливі складові економіці, привертаючи увагу інвесторів до країни [212, с. 3].

Таким чином, вважаємо, що зовнішній позитивний імідж держави в умовах євроінтеграції – важлива запорука розвитку України, а позитивний імідж економіки неможливий без позитивних характеристик ринку цінних паперів.

Безумовно, що в умовах розвитку інформаційного суспільства і віртуалізації суспільних відносин, медійна сфера, зокрема, й інформаційна – взагалі, утворюють основне поле інформаційного забезпечення позитивного іміджу ринку цінних паперів країни. З цього приводу дисертант погоджується, що дуже корисним для врахування є аргумент В. І. Гурковського, який відзначив, що «нині у світі формування іміджу країни, влади, держави здійснюється під постійним зростанням можливостей Інтернету та ЗМІ у формі соціальних мереж, масових електронних телекомунікацій, що вже стало тенденцією» [42, с. 7]. Аналогічну позицію підтримують й інші зарубіжні вчені [200, с. 114; 145, с. 178–180].

Таким чином, з розумінням вищевикладеного, дисертант робить висновок, що іміджева складова є вагомою для економіки в цілому, а ринок цінних паперів виступає важливішим маркером стану справ в окремих секторах економічної системи. Саме він, завдяки належним засобам інформування про події на ринку цінних паперів, є важливим засобом інформування внутрішніх та зовнішніх інвесторів та емітентів.

Крім того, у контексті нашого дослідження варто акцентувати на одному з важливих засобів формування іміджу в сучасному глобалізаційному світі – медіадискурсі. Як вірно вказують дослідники процесів формування медіаіміджу країни, темпоральні ряди його визначення розташовуються наступним чином: перший ряд – подієвий; другий ряд – офіційна риторика; третій ряд – риторика лідерів думок; четвертий ряд – медіадискурс; п'ятий ряд

– громадська думка по відношенню до країни [33, с. 192]. І не лише думка громадян, а й зовнішня думка. Саме вона актуалізується з розвитком інформаційних відносин і впливає на ставлення до країни на міжнародній арені.

Якщо виходити з того, що економічна складова у медіадискурсі щодо іміджу країни займає другу, після політичної, позицію [33, с. 192], інформаційна безпека іміджевої компоненти ринку цінних паперів як важлива для інвесторів складова позитивного іміджу країни, набуває особливого значення.

Дані про функціонування ринку цінних паперів в Україні та перспективи розвитку ринку – актуальні в мережі. Зокрема, ці дані містяться в мережі у загальному доступі [189], і аналіз динаміки на ринку цінних паперів також присутній, якнайменше, щорічний [4]. Однак, важливим недоліком є те, що далеко не всі медіаресурси і трансляції подій на ринку цінних паперів України своєчасні і подаються не лише українською мовою. Так, зокрема, аналітика Національної комісії з питань цінних паперів та фондового ринку англійською мовою в мережі не міститься (хоча позиція, що передбачає англomовний текст на відповідному сайті, міститься); інформація подається доволі несвоєчасно, і певним чином подається достатньо абстрактно, без графічного супроводження, як це відбувається, переважно, в країнах Європи й США.

Важливо, що в Інтернет майже не міститься доступних матеріалів про стан емісії, зростання акцій на ринку цінних паперів України, а наявні лише окремі узагальнення [68], які не можуть фактично бути інформативним для емітентів, брокерів чи інвесторів, чи інших учасників.

Напевно, що повноваження щодо змістовного наповнення інформаційного простору необхідною інформацією про події на ринку цінних паперів мають покладатися на відповідних суб'єктів інформаційних правовідносин в цій сфері.

Функціонування ринку цінних паперів, як вже вказувалося, обов'язково має враховувати інтереси всіх учасників як на локальному, так і на

глобальному ринку. Фактично, від цього залежить ефективність ринку, з одного боку. Однак це і передбачає системи захисту інформації ринку цінних паперів на всіх рівнях.

Так, на локальному (регіональному та національному) рівнях, інформаційна складова обігу цінних паперів на ринку має містити інформацію та можливість доступу до:

- загальних відомості про емітента з вичерпним описом його діяльності;
- власників, які володіють п'ятьма та більше відсотками статутного капіталу, кінцевих бенефіціарних власників. Розкриття інформації про склад їх активів;
- поточний фінансовий стан емітента та аналітичні відомості про ведення фінансово-господарської діяльності протягом останніх років, Пояснення емітента про результати фінансово-господарської діяльності;
- розкриття відомостей про склад активів емітента;
- перелік вчинених правочинів з пов'язаними особами та правочинів із заінтересованістю. Суть та зміст таких правочинів.
- оцінка ризиків та напрямів діяльності емітента, що визначені ним самим та професійним учасником або оцінювачем. Перелік факторів, що ймовірно можуть вплинути на діяльність;
- узагальнена аналітична та історична інформація про емітента, продавця, іншого учасника правовідносин, що складається з висновків експертів, фахівців та аналітиків;
- показники майбутнього ймовірного розвитку емітента, бізнес плани. Розрахунок дивідендів, можливість їх виплачувати;
- поточні внутрішні нормативно – правові акти емітента та посилення на їх відкритий доступ;
- вичерпні відомості про продавця, його ділову репутацію;
- проспектів емісій розміщених у відкритому доступі;

- стан емісії, хід її проходження та виконання, обсяги продажів;
- котирування акцій на біржах, аналітичні відомості;
- перелік професійних учасників на ринку, що допущені до операцій з конкретними цінними паперами їх контакти, нормативні акти, що регулюють їх діяльність, дозвільну документацію та рейтингову інформацію.

На глобальному рівні, інформаційна складова обігу цінних паперів та її наповнення має бути дещо іншим та містити крім інформації локального рівня, наступну:

- узагальнені аналітичні відомості про певний сектор економіки України;
- аналітику щодо загальнодержавної діяльності країни;
- оцінка ризиків та факторів, що можуть впливати на прийняття рішення іноземним інвестором.

Також важливим аспектом є те, що вказані відомості повинні бути доступними в декількох, альтернативних формах подачі (отримання) та в обробленому стані, придатному для подальшого безперешкодного вивчення і аналізу. Крім того, перелік таких відомостей та інформація в них повинні бути підтверджені аудиторськими, рейтинговими компаніями або оцінювачами, які мають відповідний досвід та належну компетенцію.

Відтоді, загальна картина ринку буде значно прозорішою та безпечнішою для інвесторів, і, відповідно, корисніша для емітентів та брокерів.

Виходячи із вищезазначеного, дисертант робить висновок, що інформаційна безпека ринку цінних паперів, за таких умов, набуває значення не лише важливої запоруки безпеки економіки. Вона виступає також складовою іміджевого компоненту України, як актора в міжнародних економічних відносинах. А в умовах інформаційної оцінки, зокрема, умовах гібридних війн, притаманних сучасності, інформаційна і економічна складові є одними з полів немілітаристичних атак. Зокрема, до таких можуть належати дискредитаційні заходи, фейки, хибні новини як у відношенні до ринкових

відносин в країні, так і відносно торгів на ринку, його учасників. Ринок має бути стійким в інформаційному сенсі, чесним і відкритим для інвестора, а інформація про реальний стан справ – відкритою, доступною і зрозумілою.

Інформаційна безпека є важливим компонентом ставлення учасників ринку цінних паперів, у тому числі перспективних, до економічної привабливості держави. І тут грає роль не лише убезпечення порядку інформаційних відносин на ринку цінних паперів, а в цілому – інформації про перспективи його позитивної динаміки, співвідношення з реальним станом справ на ринку, інформаційною привабливістю, інвестиційною політикою на ринку цінних паперів.

Таким чином, інформаційна безпека ринку цінних паперів може розглядатися як стан убезпечення ринків цінних паперів їх елементів та суб'єктів від інформаційних загроз і впливів.

1.3 Генезис розвитку правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів: вітчизняний та зарубіжний досвід

Динаміка правового забезпечення ринку цінних паперів в Україні та в цілому, в світі, некоректно оцінювати самотійно, без дослідження європейського та світового прикладів розвитку відносин унормування безпеки ринку цінних паперів в цілому. Економіки окремо взятої країни в сучасному світі існувати не може, рівно як і неможливо будувати власні норми, без урахування національних особливостей держави, навіть у глобальному економіко-правовому середовищі.

Варто зазначити, що першочергово, для більш глибокого проникнення у зміст дослідження варто зупинитися на становленні ринку цінних паперів в Україні, який розпочався прийняттям у 1991 році Закону України «Про цінні папери і фондову біржу», а також появою перших акцій, торговців цінними паперами, Української фондової біржі. Звісно, норми вказаного закону не

могли врегульовувати всі актуальні суспільні відносини на ринку цінних паперів, у зв'язку з чим, протягом п'ятнадцяти років до вказаного закону вносились зміни та доповнення.

Масова приватизація, що проходила протягом 1994–1996 років характеризує наступний етап розвитку українського ринку цінних паперів. Основними нормативними актами цього етапу стали прийнятий Декрету Кабінету Міністрів «Про довірчі товариства» від 17 березня 1993 р. та Указу Президента України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії», яким затверджено Положення «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» від 19 лютого 1994 р. № 55/94. Також, з метою акумулювання приватизаційних сертифікатів в цей період створюються інвестиційні фонди та довірчі товариства. Реєструються фондові біржі, зокрема Київська міжнародна фондова біржа, Донецька фондова біржа, а також асоціації, що об'єднують учасників ринку, наприклад, Перша фондова торгівельна система (ПФТС), Українська асоціація інвестиційного бізнесу, Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв (ПАРД). З метою забезпечення депозитарного та клірингового обслуговування учасників ринку – засновується Міжрегіональний фондовий союз.

Окремим, та найбільш важливих з етапів розвитку ринку цінних паперів стало утворення у 1995 році Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) та ухвалення в 1996 році Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». З цього часу відбувається початок державного регулювання ринку цінних паперів та впорядкування діяльності учасників ринку.

Наступний етап розпочався у 1997 році. Вказаному сприяло надходження іноземних інвестицій в українську економіку, що в свою чергу забезпечило розвиток вторинного ринку цінних паперів та зумовило темпи зростання квотування акцій емітентів та їх привабливості. Протягом цього ж періоду активно розвивається Перша фондова торгівельна система. Наприклад, тижневий обсяг торгів збільшується в кілька десятків разів, а

кількість емітентів, що успішно пройшли лістинг, сягає 160. Крім того, загальний обсяг торгів здійснених в першій фондовій торговельній системі становив близько 250 млн. доларів США. У розрізі торгів, на акції припало 70 %, ОВДП – 15,3 %, компенсаційні сертифікати – 13 %, векселі – 1,7 %. Формується трирівнева система лістингу. Зазначений етап, додатково характеризується активним розвитком інфраструктури ринку цінних паперів. Активізується діяльність реєстраторів, що обумовлено проведенням масштабної приватизації, появою великої кількості акціонерних товариств та збільшенням кількості угод, які вчиняються щодо акцій. Крім того, розпочинають свою діяльність нові, до цього відсутні, інститути на ринку цінних паперів – зберігачі та депозитарії. Цього року ДКЦПФР видала ліцензії 156 реєстраторам цінних паперів, 28 зберігачам та 1 депозитарію.

Крім того, варто зазначити, що завдяки участі Фонду державного майна, який здійснював первинне розміщення акцій, збільшувалися обсяги торгів на фондових біржах. Про те, угоди на вторинному ринку, практично не здійснювалися.

Не зважаючи на стрімкий розвиток ринку до 1997 року, період 1997–1999 років характеризується тотальним падінням обсягів торгів та емісії цінних паперів. Вказане зумовлено кризою на світовому ринку, дефіцитом капіталу та зменшенням обсягів приватизації в Україні. На ринку спостерігається кардинальний перерозподіл активів, що в свою чергу призвело до встановлення іншої схеми власників приватизованих підприємств та появи мажоритарних та міноритарних акціонерів.

Певною мірою, виправити негативну тенденцію на ринку вдалося після прийняття Указу Президента «Про додаткові заходи щодо розвитку фондового ринку України» від 26 березня 2001 р. Даним Указом було схвалено основні напрямки розвитку фондового ринку України на 2001–2005 роки, визначені цілі та завдання фондового ринку України, потреби ринку цінних паперів у корпоративному управлінні, наголошено на важливості розвитку інститутів спільного інвестування, інфраструктури фондового ринку, зокрема,

Національної депозитарної системи. Крім того, даним Указом визначалися напрями сприяння зміцненню економічного суверенітету. А саме, розбудова сучасної системи виконання угод з цінними паперами та обліку права власності на цінні папери, налагодження ефективної системи організованої торгівлі, яка визначатиме ринкову вартість цінних паперів вітчизняних емітентів, концентрації централізації торгівлі корпоративними цінними паперами на засадах конструктивної конкуренції та інновацій, а також створення сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності фондового ринку України з подальшою його інтеграцією в міжнародні ринки [57].

Сучасний етап пов'язується з прийняттям Законів України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV, «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. № 514-VI та «Про депозитарну систему України» від 06 липня 2012 р. № 5178-VI.

Особливістю цього періоду стало те, що фундаментальних змін зазнав Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», зокрема щодо одного з головних гравців на ринку цінних паперів – Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку перейменовано на Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку (Указ Президента України «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку» від 23 листопада 2011 р. № 1063/2011).

Разом з тим, слід зазначити, що сучасний ринок цінних паперів характеризується нестабільністю. Такий стан є наслідком в першу чергу трансформаційних процесів економічної системи, які відбуваються в Україні протягом останніх років, по-друге, політики держави як емітета при здійсненні випуску державних цінних паперів, а також впливу на український фінансовий ринок криз останніх років на світових фінансових ринках [72]. Зазначене підтверджується аналітичними даними щодо розвитку фондового ринку, наданими Національною комісією з цінних паперів та фондового

ринку [122]. Згідно відомостей НКЦПФР за останні п'ять років на ринку цінних паперів обсяг та кількість випусків акцій, становив:

Період	Обсяг випуску акцій, млн грн.	Кількість випусків, шт.
Січень-серпень 2019 року	42 767,97	49
2018 рік	22 263,97	93
2017 рік	324 844,24	118
2016 рік	209 361,94	128
2015 рік	12 426,54	155

Обсяг та кількість випусків облігацій склав:

Період	Обсяг випуску акцій, млн грн.	Кількість випусків, шт.
Січень-серпень 2019 року.	7354,14	37
2018 рік	130,00	2
2017 рік	8 350,30	114
2016 рік	6760,49	118
2015 рік	12 426,54	155

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі:

Період	Млн грн.
Січень-серпень 2019 р.	205 749,06
2018 рік	260 870,78
2017 рік	205 802,50
2016 рік	236 953,29
2015 рік	290 771,03

З аналітичних даних НКЦПФР щодо розвитку фондового ринку вбачається зменшення обсягу випуску акцій, обсяг випуску облігацій та

біржових контрактів коливається в межах останніх років, відсутність позитивної динаміки. Така інформація походить з офіційних джерел. Відповідно, вона відбиває два важливі взаємно впливові показники.

З одного боку, вона демонструє внутрішньому та зовнішньому інвесторам стан спаду активності на ринку цінних паперів. Безумовно, що вся аналітика такого ринку іде не лише через інформацію з відкритих джерел безпосередньо від органів контролювання фондового ринку. Утім, такі дані демонструють цілісну картину динаміки. До того ж, без пояснень та посилань на причини, наприклад, спаду обсягів торгів.

З іншого боку, вона демонструє і наслідок такої інформації та реальну картину відтоку як внутрішнього, так і зовнішнього інвестора, а також спад обсягів торгів.

Отже, виникає замкнене коло, у якому інформація різного роду підпитує одна одну, і діє в «мінус». У той же час, зворотна ситуація мала б місце у разі активного позиціонування аналітичної та іміджеутворюючої роботи стосовно реальних наявних і позитивних подій на ринку цінних паперів, наприклад, професійного і розшарованого з активними посиланнями на аналітичні думки і статистичні дані заходи медіа дискурсу.

Важливим результатом, що позитивно вплинув на розвиток ринку цінних паперів в цей період стало запровадження процедурних механізмів таких, як «Squeeze-out» та «sell-out». Зазначені інструменти визначені в Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах» від 23 березня 2017 р. № 1983-VIII. Зокрема, процедура «Squeeze-out» передбачає обов'язковий продаж акцій міноритарним акціонером на вимогу мажоритарного акціонера. Натомість, процедура «sell-out» є протилежною та передбачає право міноритарного акціонера вимагати викупу належного йому пакета акцій мажоритарним акціонером. Наприклад, в Україні проведено близько трьох ста процедур обов'язкового продажу акцій на вимогу

мажоритарних акціонерів, що в грошовому еквіваленті становить приблизно один мільярд гривень.

Наступним кроком, що сприяв розвитку ринку цінних паперів та безпосередньої вплинув на інформаційні правовідносини стало внесення в 2017 році фундаментальних змін до Закону України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30.10.1996 р. № 448/96-ВР. Зокрема, вказаним законодавчим актом передбачається введення таких інститутів та понять, як регульована інформація, звіт керівництва, діяльності з надання інформаційних послуг на фондовому ринку та ін. НКЦПФР наділяється функціями контролю за розміщенням регульованої інформації та авторизації осіб, що провадять діяльність з надання інформаційних послуг на ринку. Крім того, встановлюються додаткові вимоги до розриття інформації емітентом та оприлюднення проспектів емісії [157].

Зважаючи на вищезазначене, робимо висновок, що ще рано говорити чи призведуть вказані нововведення до позитивної динаміки на ринку цінних. Покаже час. Адже, ринок цінних паперів є надзвичайно вразливим для будь-яких викликів і загроз, особливо в сучасний період. У зв’язку з чим, у контексті дисертаційного дослідження важливо проаналізувати стан інформаційного законодавства щодо убезпечення інформації на ринку цінних паперів, а також важливість проведення відповідних реформ у цій сфері. Водночас, варто нагадати, що після прийняття Закону України «Про інформацію» у 1992 р. розпочався процес формування інформаційного законодавства. На жаль, зазначимо, що прийняті за цей час нормативно-правові акти, що регулюють суспільні відносини, об’єктом або предметом яких є інформація характеризуються не тільки неузгодженістю понятійно-категоріального апарату, а й розгалуженою системою інформаційного законодавства, що на практиці призвело до проблем у правозастосуванні, а також правового хаосу, падіння авторитету права, нігілістичного ставлення суб’єктів суспільних відносин до законодавства [201].

Така сама тенденція спостерігається і в інших сферах правового регулювання. Нігілізм виник як наслідок безкарного маніпулювання правом і породжує нехтування ним. У той же час, реалізм застосування відповідальності за порушення норм, особливо в сферах, де порушення мають системних або масовий характер, міг би призвести до розуміння ефективності якнайменше нормативних заборон.

Це ж повною мірою стосується і гарантування прав і свобод, зокрема інформаційних. Адже, маніпулювання ними і нехтування правами інших призводить до зневіри в ефективність права в цілому. Євроінтеграційні процеси мають підштовхнути вітчизняного законодавця та сферу публічного управління до ефективних дій стосовно покращення правової екології на ринку цінних паперів шляхом проведення ефективних реформ. Напевно, що такі заходи слід тиражувати, адже інвестору необхідна інформація для переконання у захищеності його інтересів, внаслідок чого вітчизняний ринок цінних паперів викликатиме довіру.

Авторським колективом Науково-дослідного інституту інформатики і права Національної академії правових наук України, за результатами проведених наукових досліджень, був розроблений проект Концепції кодифікації інформаційного законодавства України [209]. У вказаному документі автори зазначали, що в Україні існує низка організаційних, нормативних, процесуальних та інших питань, які потребують комплексного вирішення. У зв'язку з чим, актуалізується проблема щодо кодифікації та подальшого розвитку інформаційного законодавства. До таких проблем, зокрема, належить те, що нормотворча діяльність в інформаційній сфері нерідко здійснюється шляхом фрагментарного вирішення наявних проблем в окремих законах та інших правових актах; різні закони та підзаконні акти приймалися впродовж 20 років без достатньої узгодженості понятійно-категоріального апарату і застосовують ряд термінів; нормотворчий процес в інформаційній сфері нерідко здійснюється без належного узгодження з нормами міжнародного інформаційного права і положеннями правових актів

Європейського Союзу тощо [16, с. 279–286]. Проект Концепції містить низку важливіших для підходів в переосмисленні ролі інформації та інформаційної безпеки положень. По-суті, вона є передумовою реалізації ідеї прийняття Інформаційного кодексу, про який йшлося раніше і йтиметься далі у цій роботі.

Разом з тим деякі положення проекту Концепції уявляються дещо дискусійними. Наприклад, у п. 4.1 зазначено, що інформаційне законодавство регулює правовідносини щодо інформації як форми виразу інших правовідносин. Такий підхід розмиває межі інформаційного та інших галузей законодавства, оскільки переважна більшість правових норм несе в собі певний інформаційний компонент, і тоді інформаційне право або включає до себе всі галузі права, або взагалі не існує.

У п. 5.2 визначено, що основними методологічними функціями кодифікації інформаційного законодавства є: регулятивна – визначення приписів, заборон і дозволів щодо зобов’язань, прав та обов’язків суб’єктів інформаційних відносин; нормативна – визначення норм, правил поведінки суб’єктів інформаційних відносин; охоронна – визначення гарантій та меж правомірної поведінки, форм та умов, коли діяння утворюють правопорушення (делікти) та відповідальності за них відповідно до норм цивільного, адміністративного, трудового, кримінального законодавства; інтегративна – системне поєднання комплексу визначених юридичних норм, що упорядковують інформаційні відносини в Україні; комунікативна – зазначення в окремих статтях та інститутах системи права алгоритмів поведінки в інформаційному просторі України, а також посилянь на чинні законодавчі акти за предметною ознакою, створення підсистем міжгалузевих інститутів права [209]. З наведених положень незрозуміло, чим зобов’язання відрізняються від обов’язків (регулятивна функція); чи доцільно зазначати в окремих статтях та інститутах системи права алгоритми поведінки в інформаційному просторі України, враховуючи швидкі темпи розвитку

інформаційних технологій та складність деяких алгоритмів користування ними (комунікативна функція).

Також, метою кодифікації інформаційного законодавства України визначено реалізацію державних гарантій, спрямованих на створення упорядкованої структури правового регулювання, охорони та захисту інформаційних відносин, забезпечення співвідношення потреб та інтересів людини, суспільства і держави в інформаційній сфері України та її представництва у глобальному інформаційному просторі [209]. Очевидно, що такий підхід найбільш коректний з усіх можливих, адже права держави, на прикладі взаємин на ринку цінних паперів, апелюють правам особи інвестора, і – зворотно. Належні інформаційно-правові взаємини породжують взаємну відповідальність.

На жаль, за відсутності впорядкованих інформаційно-правових взаємин і гарантій інформаційної безпеки, взаємодія обмежується виключно інформаційними відносинами: обміном інформацією. Правових взаємин за таких умов нема – потенційний і реальний інвестор не гарантовані в забезпеченні його прав в інформаційній сфері.

Сучасні суспільні відносини в сфері інформації регламентуються майже трьома десятками законодавчих актів. Така велика кількість законодавчих джерел мала б свідчити про повноту й усебічність правового регулювання. Але, при детальному розгляді можливо зазначити, що більшість законів упорядковують лише окремі аспекти інформаційних правовідносин.

У зв'язку з чим, дисертант погоджується з позицією тих науковців, які вважають основними завданнями систематизації інформаційного законодавства на сучасному етапі є визначення консенсусу (згоди) щодо узгодженості розуміння та застосування юридичних норм щодо забезпечення інформаційної безпеки громадян, їх об'єднань, суспільства та держави як складових національної безпеки України, а також вироблення єдиних підходів щодо ефективного захисту інформації від витоку, несанкціонованого доступу,

знищення, підробки, модифікації, перекручення незалежно від технологій обробки [10, с. 47].

Доктринальне вчення описує інформаційне право як галузь знань або галузь законодавства, і регулює правовідносини з приводу збирання, обробки, зберігання, обміну інформацією. Це – очевидно. Робляться і акценти на те, що інформаційне право відповідає за правову оболонку інформаційної безпеки. Утім, розуміння того, що інформаційне право галузь, котра впорядковує технологічно та виводить на новий, загальнодоступний і систематизований рівень всі суспільні відносини, всі сфери життєдіяльності людини, йдеться не так часто. Проте, саме такою галуззю і є інформаційне право, у тому числі в частині впорядкування і осучаснення систем інформаційної безпеки всіх сфер життєдіяльності суспільства і функціонування держави.

Розглядаючи питання систематизації інформаційного законодавства такі вчені, як В. С. Цимбалюк, В. М. Брижко, М. Я. Швець зазначають, що при створенні інформаційного законодавства слід керуватись загальними принципами Конституції України, а також базуватись на спеціальних принципах інформаційного права, зокрема, свободи створення, отримання, використання та розповсюдження інформації; об'єктивності, повноти і точності інформації; гармонізації інформації, яка має важливе суспільне значення; обмеження доступу до інформації виключно на підставі закону; мінімізації негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування ІКТ; недопущення незаконного розповсюдження, використання і порушення цілісності інформації; гармонізації інформаційного законодавства та всієї системи вітчизняного законодавства [25, с. 234].

На нашу думку, головною метою систематизації інформаційного законодавства є створення ієрархічної структури правового регулювання інформаційних відносин між певними суб'єктами, гарантування та забезпечення потреб, інтересів, інформаційних прав людини і держави. Крім того, варто зазначити, що на сьогодні важлива не лише систематизація, а й технологічна кластеризація інформації, яка має ставати в нагоді і при

встановленні режимів доступу до неї, і до визначення її статусів, зокрема а ринку цінних паперів.

Під систематизацією розуміється упорядкування й удосконалення чинного законодавства та іншого нормативно-правового матеріалу шляхом його оброблення й викладення за певною системою у виді збірників (довідників), актів (предметних, системно-предметних, хронологічних та ін.) або у формі зведених (зібраних) кодифікованих актів. Систематизація законодавства – об’єктивно необхідний елемент правової державної діяльності, її вдосконалення, зміцнення правового фундаменту державного і громадського життя.

Кодифікація, як напрямок систематизації інформаційного права, провадиться шляхом об’єднання в одному комплексному документі інформаційно-правових норм, що містяться в різних актах, але належать до одного інституту, а також удосконалення їх змісту, усунення застарілих норм, заповнення прогалин в інформаційно-правовому регулюванні з метою підвищення його ефективності, забезпечення належних умов для користування нормативним матеріалом.

Інкорпорація становить собою упорядкування нормативно-правового матеріалу шляхом його оброблення й викладення за певною системою у виді хронологічних, системно-предметних і предметних збірників [76, с. 111].

Сучасними науковцями неодноразово здійснювалися спроби врегулювання відносин в інформаційній сфері, зокрема, в сфері інформаційної безпеки, у тому числі шляхом розробки єдиного нормативно-правового акту – Інформаційного кодексу України. Нагадаємо, що вперше щодо підготовки та прийняття Інформаційного кодексу на законодавчому рівні було встановлено в Основних засадах розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки, затверджених Законом України від 9 січня 2007 р. [204, с. 37].

Разом з тим, найбільшого поширення в юридичній літературі щодо розробки та впровадження Інформаційного кодексу набули наступні три підходи. Наприклад, один з перших Інформаційних кодексів було розроблено

фахівцями Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Авторський колектив вважав, що Інформаційний кодекс має складатися з чотирьох частин: 1) базової (загальної), яка б містила системоутворювальні норми, що регулюють базові відносини у сфері інформації та інформатизації; 2) галузевої, яка має регулювати інформаційні відносини в окремих сферах життя особи, держави, суспільства; 3) частини, яка б містила видові норми і регулювала інформаційні відносини суб'єктів у сфері створення, пошуку, одержання, використання, зберігання та поширення окремих видів (категорій) інформаційної продукції або в окремих складниках інформаційного процесу; 4) частини, присвяченої спеціальним нормам, яка б регулювала відносини створення і використання інформаційних технологій і телекомунікаційних систем [80, с. 20–21].

Другий підхід стосувався пропозицій Державного комітету телебачення і радіомовлення України. Суть даного підходу полягав в тому, що в основу Інформаційного кодексу мали бути покладені Концепція державної інформаційної політики, а також змінений відповідно до сучасних вимог суспільного розвитку Закон України «Про інформацію» [177]. Нагадаємо, про те, що проект Закону України «Про Концепцію державної інформаційної політики» у 2011 році був прийнятий за основу, а всі подальші спроби його прийняття не увінчалися успіхом. Таким чином, на сьогодні такий підхід виявився малоефективним.

Щодо третього підходу до вирішення даної проблеми, яку було запропоновано Урядовою комісією з питань інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів виконавчої влади у проекті «Концепції реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин» [82], то суть такого підходу полягає у проведенні систематизації інформаційного законодавства в три етапи:

1) інкорпорація законодавства – визначення ієрархічної системи та структури інформаційного законодавства на рівні правової доктрини, у тому числі, на світовому рівні;

2) виокремлення у системі законодавства інформаційної галузі та закріплення її у Зводі законів України як розділу «Інформаційне законодавство»;

3) кодифікація – розроблення й ухвалення Верховною Радою України відповідного нормативно-правового акта щодо інформації.

Зважаючи на вищевикладене, зробимо висновок, що прийняття такого кодифікованого акту може стати ефективним способом вдосконалення діючого законодавства в сфері доступу до інформації.

Крім того, варто також наголосити, що однією із характерних особливостей розвитку країн світу у XXI ст. є зростання значимості інформації в суспільних відносинах. Вказане обумовлено широким впровадженням й удосконаленням техніко-технологічних засобів збирання, зберігання, використання та поширення інформації, що призвело до стрімкого розвитку інформаційних відносини в суспільстві.

Однією із форм приведення національного інформаційного законодавства України до принципів, стандартів і норм європейського права є його адаптація. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС – це «процес зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність до вимог законодавства ЄС» [112, с. 89]. Так, Угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р. визначено основні сфери адаптації законодавства [232] (втратила чинність 1 вересня 2017 р.).

Також варто зазначити, що в Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. у розділі 5 встановлюється, що на першому етапі виконання Програми, пріоритетними сферами, в яких здійснюється адаптація законодавства України, є сфери, визначені ст. 51 Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [232].

Крім вказаного, новим та важливим нормативним актом в процесі широкомасштабної адаптації законодавства стала Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. [164].

Враховуючи вище викладене, доцільною є думка Ю. С. Шемшученка, який вірно зазначає: «Початковим пунктом гармонізації законодавства України з європейським правом є уніфікація термінології, що використовується в ...правових системах. Без цього, на думку автора, буде важко досягти взаєморозуміння в правовій сфері. ...До термінологічних проблем відноситься й уточнення поняття або визначення об'єму поняття «гармонізація законодавства». Крім того, автор вказує, на те, що «гармонізація систем національного і європейського права не може здійснюватися механічно. Адже, по-перше, продовжує діяти принцип державного суверенітету кожної країни. По-друге, кожна країна має багато особливостей, які слід оберігати і не втрачати в ході інтеграційних процесів. По-третє, ще не вироблено універсальних організаційних механізмів гармонізації відповідних правових систем» [240, с. 3].

Підводячи підсумок слід сказати, що адаптація інформаційного законодавства України до законодавства ЄС є необхідною з огляду на вимоги забезпечення прав людини у цілому. Приведення законодавства в сфері інформаційної безпеки у відповідність із вимогами Ради Європи є складовою адаптації до законодавства ЄС, оскільки документи Ради Європи встановлюють спільні для цієї організації та ЄС стандарти. При цьому, варто наголосити, що вимоги Угоди про асоціацію України з ЄС також диктують певні вимоги щодо інформаційної безпеки ринку цінних паперів та економіки взагалі, з урахуванням того, що всі економічні відносини сьогодні повністю поглинає процес інформатизації [19, с. 9, 14–15].

До прикладу сучасних світових тенденцій убезпечення інформаційної складової торгів на ринках цінних паперів дослідимо деякі моделі такого

правового забезпечення на прикладі моделей, характерних для груп зарубіжних країн континентальної Європи та США. Наприклад, систему регулювання ринку цінних паперів Сполучених Штатів Америки складають державні та самоврядні організації. До державних, в першу чергу, відноситься Комісія з цінних паперів і бірж (Securities and Exchange Commission (SEC)) [250] – комісія з цінних паперів та бірж, яка розпочала працювати на ринку з 1934 р. Забезпечує здійснення контролю за виконанням чинного законодавства та поточним ходом торгів цінними паперами. Комісія складається з п'яти осіб - членів, які за погодженням Сенату призначаються Президентом США. До складу комісії входять наступні департаменти:

- корпоративних фінансів, який займається перевіркою розкриття інформації в звітності емітентів;
- інвестиційного менеджменту, що займається наглядом за фондами та інвестиційними консультантами;
- торгівлі і фінансових ринків, який здійснює контроль за функціонуванням саморегулювальних організацій та інвестиційних компаній;
- планування, ризиків та інновацій;
- правозастосування, що здійснює попереднє розслідування виявлених операцій, та в разі необхідності, передає відповідні матеріали розслідування до суду [252].

Протидію забороненій торговельній практиці на ринку SEC здійснює спільно з біржами, а також саморегулюючими організаціями. Комісія наділена функцією проведення власних розслідувань. У разі виявлення неправомірної угоди та встановлення факту, що така угода є інсайдерською або маніпулятивною, SEC може обмежити діяльність або позбавити ліцензії особу, яка уклала таку угоду.

Іншим державним органом є Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (Commodity Futures Trading Commission (CFTC)) – орган, який створений для контролю за виконанням законів про товарні біржі, сприянню цілісності та стійкості американських ринків деривативів. Основними завданнями CFTC є

чітке регулювання ринку, захист учасників ринку від шахрайства та зловживань.

Комісія має необмежений доступ до інформації про щоденні обсяги торгівлі і найбільші операції, що зазначаються в звітах брокерів та дилерів. Завдяки цьому, комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами може контролювати компанії та оперативно реагувати на виявлені порушення [241].

В США також функціонують наступні саморегулюючі організації: управління з регулювання фінансової галузі (Financial Industry Regulatory Authority (FINRA) [244]– уповноважена урядом некомерційна організація, яка здійснює нагляд за американськими брокерами-дилерами. Членство у ній всіх фірм і брокерів, які продають цінні папери в США є обов'язковим.

Управління з регулювання фінансової галузі має право порушувати дисциплінарне провадження щодо учасників ринку; накладати штрафи та вимагати відшкодування збитків, за шкоду заподіяну учасниками ринку інвестору; припиняти, на певний строк діяльність учасників ринку [256].

Корпорація захисту інвесторів у цінні папери (Securities Investor Protection Corporation (SIPC), виконує регулятивну функцію та контролюється SEC. Корпорація захисту інвесторів у цінні паперині здійснює розслідування випадків шахрайства, зловживання коштами інвесторів, натомість виконує роль гаранта повернення інвестицій клієнтів у цінні папери. Її діяльність фінансується за рахунок поточних внесків всіх членів, які встановлюються за погодженням з Комісією з цінних паперів і бірж, а також за рахунок грошових коштів, отриманих від інвестицій в цінні папери уряду [249].

На відміну від США, у Сполученому Королівстві Великої Британії, склалася інша практика державного регулювання ринку цінних паперів. Таке регулювання здійснюється виключно державними установами, які діють в складі або підзвітні Банку Англії.

Управління з фінансового регулювання та контролю (Financial Conduct Authority (FCA) – є самостійним і повністю незалежним від уряду органом, що фінансується за рахунок внесків організацій, діяльність яких регулює.

Управління з фінансового регулювання та контролю наділене досить широким колом повноважень у сфері забезпечення регулювання відносин у фінансовому секторі. Зокрема, управління наділено компетенцією та приймає рішення з видачі дозволів на право проведення всіх видів інвестиційної діяльності, здійснює контроль за дотриманням учасниками ринку законодавства, яке направлене на врегулювання та недопущення легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, а також забезпечує здійснення процедури допуску цінних паперів до офіційних біржових списків та лістингу.

Після реєстрації в Управлінні з фінансового регулювання та контролю компанії зобов'язані подавати регулярну звітність до регулюючого органу, у тому числі і звітність, яка містить інформацію про фактичний розмір активів [251].

Орган пруденційного нагляду (Prudential Regulation Authority (PRA) [256] – відповідає за регулювання діяльності всіх компаній, що надають фінансові послуги, банків, інвестиційних фірм та страхових агентств та безпосередньо підпорядковується Банку Англії. Основні завдання якого полягають в забезпеченні безпеки роботи регульованих фінансових компаній, мінімізації негативного впливу на фінансову систему Великобританії в разі припинення діяльності компаній.

Комітет фінансової політики (Financial Policy Committee (FPC) здійснює свою діяльність при Банку Англії. На Комітет покладено завдання виявлення, моніторингу та прийняття заходів направлених на підвищення фінансової стійкості економічної системи Великобританії. За результатами діяльності, комітет оприлюднює звіти про проведені засідання з питань політики та відповідальний за форму та зміст звіту про фінансову стабільність Банку Англії. До складу Комітету фінансової політики входять тринадцять членів, з яких п'ятеро членів – незалежні експерти, а шестеро є співробітниками Банку Англії [253].

Федеративна Республіка Німеччина використовує систему мегарегулятора ринку цінних паперів – єдиний державний орган здійснює

регулювання всього ринку фінансових послуг одночасно на всіх рівнях. Таким органом є Федеральне управління фінансового нагляду (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (BaFin) – підпорядковується Міністерству фінансів та фактично входить до Федерального уряду. З метою забезпечення виконання функцій у сфері нагляду за банками та інвестиційними компаніями, Федеральне управління фінансового нагляду здійснює тісну комунікацію з Німецьким федеральним банком. З огляду на те, що BaFin ліцензує компанії, які хочуть працювати у сфері послуг на фінансових ринках, при виявленні порушень Федеральне управління фінансового нагляду має право застосовувати різного роду санкції.

Керівними органами управління Федерального управління фінансового нагляду є президент та правління. Президент Німеччини має повноваження з призначення Президента Федерального управління фінансового нагляду. Правління складається з 21 члена та приймає рішення щодо бюджету. При Федеральному управлінні фінансового нагляду здійснює діяльність експертна рада, на яку покладено обов'язки зі здійснення консультативного супроводу діяльності управління та вироблення рекомендацій щодо вдосконалення законодавства і забезпечення подальшого розвитку наглядової практики.

В структуру Федерального управління входить три департаменти, що контролюють діяльність страхових компаній, банків та ринку цінних паперів. Крім того, функціонують міжгалузеві відділи, що відповідальні за контроль над фінансовим ринком, дотримання прав споживачів та інвесторів, боротьбу з відмиванням грошей і незаконними фінансовими операціями [248].

Аналізуючи зарубіжну практику регулювання ринку цінних паперів, підтримуємо думку Т. Б. Берднікової [14], яка зазначає про можливість формування моделі регулювання ринку цінних паперів, як державними органами, так і саморегулюючими організаціями, що дозволяє зробити нам певні висновки. А саме, на сьогодні функціонують дві моделі регулювання ринку цінних паперів:

Перша – модель із системою регулювання ринку цінних паперів сформованою державними органами, до якої віднесемо наступні:

- регулювання здійснюється окремим державним органом (Сполучені Штати Америки);
- регулювання здійснюється єдиним регулятором у – мегарегулювання (Німеччина, Сінгапур);
- функції з регулювання фінансовим ринком розподілено між кількома органами (Велика Британія, Бельгія).

Друга – модель, що базуються на передачі максимальних повноважень саморегулюючим організаціям.

Головним критерієм розмежування тут є тип ринку цінних паперів в залежності від ставлення – заборони чи унормування гри з інсайдерською інформацією, адже з моменту заснування першого фінансового ринку, його учасники використовували так звану інсайдерську інформацію для отримання додаткового прибутку або уникнення збитків.

Деякі вчені навіть вважають, що масова інсайдерська торгівля була однією з основних причин Великої депресії в США. Так, внаслідок біржової кризи, коли значна частина цінних паперів та нерухомість знецінилися, позики стали неповоротними, ресурсна база банків знецінилася внаслідок масового знімання вкладів населенням, що знизило залишки підприємств. У результаті банкрутства банків прийняли масових характер [28]. Утім, роль інсайдерської інформації тут також відігравала важливу роль, адже витікання її було однією з причин або паніки, або скуповування знецінених акцій в цей період, що в подальшому дало змогу використовувати її для збагачення задля використання на тлі занепаду економічної системи.

В цілому, фактично, особливості біржових торгів що засновуються на використанні інсайдерської інформації, яскраво вирізняє особливості функціонування ринку цінних паперів відповідних сфер економіки. Фактично, інсайдерська інформація є тим ключовим фактором, який демонструє більшу цінність інформації про підгрунття руху цінних паперів, ніж офіційна

інформація про них. Інсайдерська торгівля взагалі, переважно, сприймалася як негативний фактор, який дестабілізує ринок цінних паперів. Від цього, очевидно, і залежав вибір країни здійснення торгів, адже інсайдерська інформація обумовлювала певні пріоритети більш обізнаних учасників ринку в порівнянні з іншими.

Так, наприклад, і сьогодні ризики більш високого рівня витоку інсайдерської інформації характеризують ринки країн колишнього СРСР, у той час, як фінансовий ринок європейських країн намагається убезпечитися від витоку інсайдерської інформації.

Утім, виток інсайдерської інформації – не єдина проблема, з якою зтикаються гравці ринку цінних паперів. Не менш небезпечною є хибна інсайдерська інформація – предмет гри, який може зруйнувати фінансову позицію інвесторів, або штучно знизити ставки цінних паперів емітентів.

І перше, і друге протягом короткого періоду може призвести до викривлення ринку і неадекватне формування ринкових цін на активи.

У той же час, мала місце ситуація, коли, наприклад, Німеччина, як одна з країн, вистояла під час світової фінансової кризи 2007 року, і в цьому, в частині витривалості ринку цінних паперів важливу роль зіграла саме інформаційна безпека. Вважаємо, що Німеччина є яскравим представником інсайдерської континентальної (європейської) моделі. Адже, значна частина капіталу ринку цінних паперів належить зацікавленим монополіям, корпораціям і суб'єктам, пов'язаних з ними.

Таку можливість стійкості обумовила континентальна європейська модель ринку цінних паперів, яка виникла у XIX ст. Це була централізована, добре організована та структурована модель ринку, а її поява, як правило, викликає асоціації з Францією та Німеччиною. Формування даної моделі відбувалося під впливом Господарського кодексу у 1807 році («Код де комерції»), який віддавав монополію на операції з цінними паперами біржовикам. Ще в епоху завоювань Наполеона ця модель централізованого ринку швидко поширювався по всій континентальній Європі.

Історично одним з основних факторів формування фінансової системи було надзвичайно обережним ставленням, а іноді і до навіть упередження щодо акціонерних товариств. Через це, навіть, мали місце вимоги, якими заборонялося, наприклад, існування акціонерних банків [246, с. 146], що лобіювало інтереси монополій і картелей, а не банківської системи. Також, податкова політика Росії того ж часу в своїй моделі зробила прибутковішими вкладення не в цінні папери, а безпосередньо — у виробництво. Це призвело до того, що участь держави в акціонерному капіталі і процес відтворення дуже високий, але це не перетворило державу на головного власника [74, с. 32–38]. Крім того, відсутність регулярної інформації про ситуацію в корпораціях завжди ускладнювала прийняття рішення про транзакцію в акції європейського ринку. І саме це, в частині маніпулювання інсайдерською інформацією, обумовлювало необхідність вартості інсайдерської інформації, її значимість.

Саме це сьогодні і має бути наріжним каменем інформаційно-правової політики в частині убезпечення ринків цінних паперів.

Великі інвестори, які контролюють усі великі корпорації, домінують на ринках цінних паперів. Як правило, сьогодні такими інвесторами є банки. Встановлені додаткові відносини з промисловими компаніями та фінансово-промисловими групами також формуються через банки.

Таким чином, банки континентальної Європи можуть вільно володіти акціями нефінансових корпорації (банки в цьому регіоні не поділяються на комерційні та інвестиції), що дозволяє їм збирати інформацію про своїх клієнтів у країнах колишнього СРСР набагато повніше, ніж звичайним акціонерам [106, с. 256].

Відповідно до інсайдерської моделі корпоративного управління, структура власності має високий ступінь концентрації, це означає, що акціонери є обмеженими кількістю власників. Такі акціонери називаються інсайдерами. Інсайдер — це особа, освічена у певній закритій від загалу інформації через приналежність до певної групи. Інсайдерська інформація,

відповідно, це інформація, доступ до якої обмежений для широкого загалу, і, відповідно, вона може за цією ознакою належати до категорії інформації з обмеженим доступом.

Спеціальне законодавство на ринку цінних паперів дає визначення інсайдерській інформації. Так інсайдерською інформацією є неоприлюднена інформація про емітента, його цінні папери та похідні (деривативи), що перебувають в обігу на фондовій біржі, або правочини щодо них, у разі якщо оприлюднення такої інформації може істотно вплинути на вартість цінних паперів та похідних (деривативів), та яка підлягає оприлюдненню відповідно до вимог, встановлених цим Законом (стаття 44 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [196]).

Водночас інсайдерська інформація залежить від суб'єкта. Інсайдерами для інформації що стосується цінних паперів, зокрема: власники капіталу, що не працюють в компанії, але тримають акції компанії у розмірі, що дає їм право скликати в односторонньому порядку спеціальну нараду акціонерів (контрольний пакет); працівники, тобто акціонери компанії, незалежно від їхньої частки у статутному капіталі.

На додаток до цих груп можна, але меншою мірою, включати: профспілки, державу, муніципалітети. Проте, розглядаючи відносини моделі інсайдерського фінансового ринку та класичного використання інсайдерської інформації, необхідно визначити ряд нетипових для англосаксонських моделей особливих моделей ринку цінних паперів.

Інформаційна симетрія (рівні обсяги інформаційних потоків) є значним фактором ціноутворення. Вплив інформаційних потоків на ціноутворення відбувається як при прийнятті рішень щодо придбання цінних паперів, так і щодо реалізації рішення. Розвинені фінансові ринки характеризуються високим рівнем інформаційної симетрії. Рівень інформаційної симетрії не просто низький – є асиметрична інформація. Внаслідок цього ціноутворення виходить з-під контролю, це створює напругу на ринок, і, навіть, може призвести до нестабільності та кризи.

Структура європейської континентальної системи надає ряд переваг учасникам ринку, які включають: повторне використання інформації; тимчасова перевага; ефект плутанини з інформацією розвиток технології виникає ряд проблем, пов'язаних з інформацією безпека.

Інсайдерські угоди виконують інформаційну функцію на фондовому ринку та є суттєвими елементами механізму інвестиційних рішень. Вони містять специфіку обставин, невідомих широкому колу інвесторів, таким чином дають змогу приймати рішення, адекватні поточній ринковій ситуації. Традиційно вважається, що банки мають можливість використовувати внутрішню інформацію і отримати чітко виражену перевагу в маніпуляціях акціями, що відображається в недосконалості і зниженні ліквідності європейського фондового ринку в порівнянні, наприклад, з США.

Водночас використання інсайдерської інформації на реальному стані емітента має зрівняти інформаційну асиметрію та привести до формування справедливої ціни за акції в результаті. Як доводить світова практика, більшість моделей демонструють, що ціна на акції фірми стає більш чутливою до випадкових змін у порядку руху коштів на біржах, якщо інсайдерська торгівля дозволена, оскільки учасники бачать, що такі зміни, швидше за все, пов'язані з впливом інсайдерів на їх основну інформацію.

Особливе місце при огляді інформаційно-правового забезпечення ринку цінних паперів слід приділити питанням правового забезпечення сек'юритизації.

Так, перші цінні папери, забезпечені іпотекою, були випущені американською урядовою національною іпотечною асоціацією GNMA у лютому 1970 року. Такий механізм сек'юритизації став перспективним у банківському секторі економіки. З початку розвитку сек'юритизації такий механізм був популярний при здійсненні лише іпотечних відносин, але згодом, набирають обертів й інші активи – споживчі кредити, позики на автомобілі, страхові та лізингові платежі тощо. Таким чином, сек'юритизація починає здійснювати свій розвиток в трьох основних напрямках: сек'юритизація

іпотечних зобов'язань, сек'юритизація фінансових активів та сек'юритизація майбутніх грошових оборотів. Починаючи з 80-х років XX ст. більшість розвинутих країн (Італія, Велика Британія, Німеччина, Іспанія, Голландія, Франція) розпочинають випуск цінних паперів, забезпечених активами.

Щодо країн колишніх країн СРСР, то доречним буде досвід Республіки Казахстану. Законом «Про проектне фінансування та «сек'юритизацію», який було прийнято 20 лютого 2006 року, встановлені основні визначення в сфері сек'юритизації, визначені положення про оригинатора та спеціальну фінансову компанію, формування та управління виділеними активами, проектне фінансування, особливості укладення правочинів в галузі сек'юритизації. У відповідності до норм ст. 1 вказаного закону, сек'юритизацією є фінансування під відступлення права грошової вимоги шляхом випуску облігацій, забезпечених виділеними активами. Угодою сек'юритизації визначається придбання спеціальної фінансовою компанією прав вимоги і випуск облігацій, забезпечених виділеними активами.

Таким чином, на підставі розгляду генезису розвитку правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів можна переконатися, що провідним вектором консолідації інформаційно-правових засобів та способів нейтралізації інформаційних загроз є своєчасне виявлення проблем правового регулювання і правозастосовної практики та оперативне вжиття заходів щодо їх руйнівного впливу на інформаційно-правові відносини. І тут може йтися про всі різновиди інформаційних загроз: від засобів пропаганди чи елементів економічної війни у умовах гібридної війни, так і стосовно елементарних інформаційних загроз інсайдерської інформації.

Інформаційно-правова політика України, а, вірогідно, і доктринальне вчення, в умовах розвитку інформаційного суспільства та діджиталізації, мають приділяти увагу інформаційній безпеці ключових сегментів економіки держави не менше, ніж мілітаристичній сфері та загальній системі національної безпеки. Від ефективності убезпечення ключових секторів

економіки залежить і позитивний інвестиційний клімат, і перспектива сталого розвитку, які задекларовані як напрями розвитку економіки нашої держави.

Висновки до Розділу 1

1. Ринок цінних паперів в Україні розглядається як система правовідносин, що встановлюється між суб'єктами інвестиційної діяльності з приводу випуску й обігу цінних паперів. Такі правовідносини складаються з правовідносин цивільно-правового характеру, господарських, фінансових, адміністративних, фінансових, інформаційних та ін.

2. Предметом інформаційної безпеки ринку цінних паперів є інформація, яка визначається як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Такою інформацією для ринку цінних паперів є: реєстр акціонерів, інформація про емітента, у тому числі регулярна та особлива, інсайдерська інформація, конфіденційна інформація емітента, інформація про діяльність професійних учасників та саморегулівні організації, інформація, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, інформація про операції на рахунках у цінних паперах, інформація за результатами розрахунків за правочинами, інформація про оцінку вартості цінних паперів та їх котирування та ін.

3. Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів досліджується з позицій функціонального (як сукупності інформаційно-правових заходів для убезпечення ринку цінних паперів), структурного (як ієрархічно побудованої системи інформаційно-правових норм); аксіологічно-праксеологічного (як поєднання інформаційно-правових інструментів захисту цінностей та цілей розвитку ринкової економіки) та сек'юритизаційного (як сукупності інформаційно-правових засобів забезпечення боргових зобов'язань) підходів.

3. Інформаційна безпека є складовою національної безпеки, яка полягає у створенні правового підґрунтя формування позитивного іміджу країни, що формує сприятливий інвестиційний клімат, а також усуває негативний вплив інформаційних загроз та впливів, спрямованих на руйнацію системи економічних відносин в Україні.

4. На підставі розгляду генезису розвитку правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів з позиції вітчизняного та зарубіжного досвіду розглянуто наступні етапи: а) формування правових передумов інформатизації ринку цінних паперів; б) інформаційно-правового супроводження професіоналізації інформаційно-правової діяльності, пов'язаної із обігом цінних паперів; в) інформаційно-правового забезпечення цифровізації і підвищення транспарентності функціонування ринку цінних паперів.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУР ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

2.1 Компаративно-правові аспекти правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів України в умовах євроінтеграції

Ключовим напрямом розвитку правової політики і політики безпеки України наразі стали вимоги підписаної у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергетики і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Сторони-підписанти Угоди проголосили свої наміри та свою

відданість тісним і тривалим відносинам, які ґрунтуються на спільних цінностях, таких як, повага до демократичних принципів, верховенство права, доброго врядування, прав людини і основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і повазі до різноманітності, людської гідності та відданості принципам вільної ринкової економіки, які сприяють участі України в Європейських політиках [231].

Європейська інтеграція є еволюційним прогресом, вказує І. А. Грицяк, що «зумовлює обов'язок держави-претендента на вступ у ЄС достатньою мірою продемонструвати свій прогрес, свої досягнення порівняно з середніми показниками держав-членів ЄС». Таким чином, наголошує автор, «обравши курс на інтеграцію в ЄС, Українська держава фактично зобов'язалася перед своїм народом і європейською спільнотою докорінно реформувати всі сфери суспільного життя [41], зокрема щодо інформаційної безпеки ринку цінних паперів та економіки взагалі, з урахуванням того, що всі економічні відносини сьогодні повністю поглинає процес інформатизації» [19, с. 9, 14–15].

У зв'язку з чим, щодо виконання Угоди про асоціацію з ЄС, Україною було розроблено План імплементації цієї Угоди, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р. [141], а на Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку було затверджено план заходів щодо виконання Угоди [122].

Слід виділити ті вимоги, що висуваються Угодою про асоціацію з ЄС до України в частині інформаційної безпеки ринку цінних паперів у вигляді списку. Зокрема:

- 1) першочергова і пріоритетна адаптація законодавства в сфері регулювання фінансових ринків, у тому числі ринку цінних паперів України;
- 2) забезпечити першочергові заходи з адаптації законодавства, а саме:

- розробка глосарію, єдиних вимог до перекладів актів *acquiscommunautaire* на українську мову, створення централізованої системи перекладів;
- проведення порівняльно-правових досліджень відповідності законодавства України *acquis* ЄС;
- здійснення перекладу на українську мову актів *acquiscommunautaire*;
- створення ефективного національного механізму адаптації законодавства, у тому числі щодо контролю проектів законів України та інших нормативно-правових актів на предмет їх відповідності *acquis* ЄС;
- заснування загальнодержавної інформаційної мережі з питань європейського права, а також забезпечення вільного доступу до неї;
- вжиття заходів щодо опрацювання та затвердження спільного з ЄС механізму підготовки планів-графіків адаптації та моніторингу їх виконання;
- покращення умов ведення бізнесу щодо відсутності обмеження свободи заснування учасників ринку цінних паперів, свободи у наданні ними відповідних послуг та здійснення статутної діяльності.

Важливо також нагадати, що документами, які обумовлюють систематизацію нормативних приписів в Україні сьогодні виступають не лише Угода про асоціацію з ЄС, а й низка інших важливих актів, котрі впливають з політичних орієнтирів нашого членства в Європейській спільноті, приєднавшись до Ради Європи у 1995 році, тим самим засвідчивши свій демократичний вибір та зміцнення демократичних інституцій. Свої наміри щодо Європейської інтеграції Українська держава проголосила відразу після прийняття Акту проголошення Незалежності України (1991 р.) [3] та визначені у Основних напрямках зовнішньої політики в Україні (1993 р.) [134].

У щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 рр.» (2002 р.) [60], зазначалося, що чітка і пріоритетна орієнтація України на інтеграцію в Європейський Союз,

набуття статусу спочатку асоційованого, а згодом повноправного членства в ньому має розглядатися як основа стратегії економічного та соціального розвитку країни на наступні десять років і більш віддалену перспективу. ...підпорядковані стратегічній меті – *європейській інтеграції*.

А вже, у 2003 р. була прийнята Програма «Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004–2007 рр.», яка забезпечила передумови для членства в ЄС та НАТО. Також, відповідно до рекомендацій Парламентської Асамблеї Ради Європи [155] було прийнято Указ Президента України «Про затвердження Плану заходів із виконання обов’язків та зобов’язань України, що випливають з її членства в Раді Європи» від 20 січня 2006 р. № 39/2006, у котрому передбачено «створення умов для забезпечення плюралізму у висвітленні засобами масової інформації процесів та подій, що відбуваються в Україні та за її межами» [140]. З одного боку, програма почала реалізовуватися в частині створення інформування, але зазвичай його важко визначати належним медіадискурсом. В інформуванні фактично відсутні думки знаних експертів, соціологічні опитування. І, з якихось причин, ринок цінних паперів лишився осторонь таких процесів в цілому.

Крім того розуміння сучасних вимог європейських стандартів неможливо без аналізу моделей європейських систем ринків цінних паперів, які пройшли довгий шлях до сучасного стану, який саме і формує сьогоденні вимоги ЄС. Зокрема, становлення та формування ринку цінних паперів ЄС відбулося протягом останніх 20 років й утвердився прийняттям Директиви Ради № 88/361/ЕЕС від 24 червня 1988 р. «Про застосування статті 68 Римського договору» [167], відповідно до якого ринок став спільним та скасувалися обмеження на вільний рух капіталу в ЄС. Також, засадничою для правового регулювання внутрішнього ринку ЄС стала стаття 26 Договору про функціонування Європейського Союзу (1957), відповідно до якого внутрішній ринок є «простором без внутрішніх кордонів, в якому забезпечується свобода руху товарів, послуг, осіб і капіталів» [148, 128].

У зв'язку з чим, Європейський фінансовий світ почав активно застосовувати нові організаційно-правові механізми з метою регулювання ринку цінних паперів, зокрема «підхід Ламфалуссі». Зазначений підхід було закріплено в Резолюції щодо підвищення ефективності регулювання ринку цінних паперів у країнах ЄС, яка прийнята Радою ЄС 23 березня 2001 р. та характеризується процесом структурування ринку з метою досягнення повної інтеграції.

«Підхід Ламфалуссі» передбачає виділення чотирьох рівнів ринку [245]. Перший рівень полягає виключно у діяльності Європейського парламенту, Комісії та Ради ЄС – стосовно визначення основних принципів регулювання спільного ринку цінних паперів ЄС. Другий рівень – організаційно-правова деталізація: створення рекомендацій регуляторами та галузевими комітетами. На третьому рівні відбувається забезпечення співробітництва між національними регуляторами та утворення універсальних рекомендацій (підходів). І лише на четвертому рівні передбачається фактичне застосування законів та правил. За наявності функціонування системи попередні рівні, які всю систему і будують.

Н. Л. Омельченко, зазначає, що «весь масив актів ЄС щодо регулювання ринку цінних паперів можна класифікувати на дві групи: акти загальної дії та акти спеціальної дії» [130]. «До актів загальної дії», авторка відносить, «Директиву 2004/39/ЄС Європейського парламенту і Ради від 21 квітня 2004 року про ринки фінансових інструментів. Актами загальної дії визначаються умови інвестиційної діяльності, реалізації всіх фінансових інструментів. До актів спеціальної дії відноситься, зокрема, Директива 2003/6/ЄС Європейського парламенту і Ради від 28 січня 2003 року про інсайдерські операції і маніпулювання ринком (зловживання на ринку). Спеціальними актами визначаються саме умови обігу цінних паперів на спільному ринку» [130]. Таку думку необхідно враховувати, оскільки така систематизація актів важлива при удосконаленні усієї системи інформаційної безпеки на ринку цінних паперів.

Виходячи з цього, вважаємо важливим розкрити зміст основних Директив ЄС, які стосуються предмету нашого дослідження. Зокрема, відповідно до Директиви ЄС [48], що встановлює докладні правила виконання деяких положень Директиви 2004/109/ЄС про гармонізацію вимог щодо прозорості для емітентів цінних паперів, допущених до регулярних торгів, вона спрямована на те, щоб довіра інвесторів виховувалася і підтримувалася завдяки розкриттю точної, всебічної та своєчасної інформації про емітентів цінних паперів. При цьому Директива спрямована на забезпечення можливості для компаній оприлюднювати дані шляхом висунення вимоги до емітентів про необхідність володіння інформацією щодо руху основних активів в компаніях.

На нашу думку, наступні заходи та вимоги передбачені в Директиві повинні знайти відображення і розвиток в національному законодавстві, а саме:

- забезпечення доступу інвесторів до інформації про емітента, безперешкодної можливості її аналізу, узагальнення виду та форми;
- інформація емітента повинна бути змістовною та головне, корисною для її споживача;
- поданні емітентами звітів, які повинні забезпечувати належну прозорість для інвесторів завдяки систематичному поданню інформації про дії емітента, при цьому зазначена інформація повинна надаватися у вигляді, доступному для порівняння її з інформацією, наданою в річному звіті за попередній рік;
- способи поширення інформації емітентами повинні приводити до активного розподілу інформації в засобах масової інформації з метою досягнення її безпосередньо інвесторів;
- встановлення мінімальних стандартів якості поширення інформації;
- держава та емітенти мають забезпечити і гарантувати, вказані мінімальні стандарти якості поширення інформації, що унеможливають несанкціонований доступ до неопублікованої секретної інформації;

- регульована інформація повинна поширюватися способом, який забезпечує найбільш широкий доступ громадськості і при використанні якого можливо встановити контакт з громадськістю.

Наступна Директива 2003/6/ЄС від 28 січня 2003 р. пов'язана, з регулюванням правовідносин щодо інсайдерської діяльності та маніпулювання ринком:

- наявність єдиного законодавства яке б запобігало ціновим маніпулюванням та поширенню неправдивої інформації;
- зловживання ринком охоплює таку діяльність, як інсайдерська діяльність та маніпулювання ринком;
- узагальнення термінів, у тому числі єдиного визначення «інсайдерської інформації», «маніпулювання на ринку», «фінансовий інструмент» та ін.;
- порядок розміщення інсайдерської інформації емітентів на інтернет-сайтах та прилюдне розкриття інформації емітента;
- правила етичної поведінки професійних учасників ринку та запровадження рівних умов гри на фінансових ринках;
- заходи з впровадження сучасних методів зв'язку та проти зловживань на ринку;
- заборона розголошувати інсайдерську у тому числі на основі інсайдерської інформації рекомендувати іншій особі вчиняти дії, будь-якій особі брати участь у маніпуляції на ринку;
- створення єдиного уповноваженого органу держави, на який покладається кінцева відповідальність у галузі контролю за дотриманням основних положень. Надання єдиних, компетентних повноважень такому органу;
- держави мають забезпечити ухвалення організаторами ринку відповідних положень, спрямованих на попередження та відстеження дій щодо маніпуляцій на ринку;

- встановлення покарання за порушення вимог директиви.

Держави мають оприлюднювати відомості щодо застосування санкцій;

- забезпечення державою можливість оскарження до суду ухваленого компетентним органом рішення;
- посилення засобів та можливостей оперативного обміну інформацією між державами.

У свою чергу Директива Ради 85/611/ЄЕС від 20 грудня 1985 р. встановлює основні вимоги щодо інститутів спільного (колективного) інвестування в цінні папери, які підлягають обігу (ICI). Основними вимогами визначалися:

- узгодження національного законодавства, яке регулюють ICI, з метою наближення умов конкуренції між такими інститутами;
 - встановлення єдиних правил щодо надання ліцензій, нагляду, структури та діяльності ICI;
 - встановлення єдиного простору з метою дотримання учасниками єдиних правил, що регулюють рух капіталу;
 - визначення єдиних термінів, у тому числі «Депозитарій», «Компанія з управління активами», «Істотна участь», «материнська та дочірня компанії», «власний капітал» та ін.;
 - встановлення обов'язкового ліцензування компетентним органом на провадження діяльності ICI, компаній з управління активами, інвестиційних компаній, депозитарія. Окремо заборонено поєднувати діяльність інвестиційної компанії та діяльність депозитарія;
 - заборона учасникам при здійсненні поточної діяльності брати позики;
 - приведення ліцензійних вимог та правил до єдиного порядку.
- Розробка правил поведінки ліцензіатів;
- розробка правил оцінки активів ICI;

- обов'язок встановлення пруденційних правил для інвестиційних компаній та обов'язок передачі активів інвестиційної компанії для відповідального зберігання депозитарію;
- впровадження компаніями застосовування процедури ризикового менеджменту;
- запровадження нормативних обмежень діяльності ІСІ, у тому числі: можливість інвестувати не більше ніж 5 % власних активів у цінні папери, що підлягають обігу чи у інструменти грошового ринку та не можливість інвестувати більше ніж 20 % активів в депозитах, здійснених з одним і тим же органом;
- запровадження нормативних обмежень діяльності інвестиційних попаній, у тому числі: можливість купувати не більше ніж: 10 % акцій без права голосу будь-якого одного емітента; 10 % боргових цінних паперів будь-якого одного емітента; 25 % сертифікатів будь-якої ІСІ та/або іншої компанії спільного інвестування; 10 % інструментів грошового ринку будь-якого єдиного органу, що випускає цінні папери.

Також варто зазначити, що Європейський союз має спеціальне законодавство, що регулює діяльність в сфері сек'юритизації. Зокрема, мова йде про Директиву про угоди про спільні інвестиції в обігові цінні папери, (1998 р) [193].

Слід зазначити, що далеко не всі вимоги ЄС враховані у національному законодавстві. Наприклад, вимоги ЄС передбачають обов'язок учасників ринку та власників пакетів акцій розкривати інформацію про власні активи. Зазначена інформація надасть можливість учасникам ринку відслідковувати зміни у фінансовому стані, що впливатиме на прийняття управлінських рішень та мінімізує ризики.

Також, передбачені виключення з такого правила для певного кола суб'єктів. В зв'язку з чим, вбачається за необхідне розробити процедури, критерії та затвердити відповідний нормативно-правовий акт, який зобов'язав би учасників ринку розкривати інформацію про власні активи.

Зазначаємо, що при впровадженні європейської моделі регулювання ринку цінних паперів відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС доцільно застосувати комплексний підхід до модернізації всіх національних нормативно-правових актів у сфері фінансової діяльності. Складовими такого комплексного підходу є конкретизовані критерії наближення національного ринку цінних паперів до стандартів ЄС: однакове регулювання, рівність доступу учасників ринку з третіх країн до спільного європейського ринку цінних паперів. Комплексність підходу також передбачає одночасну гармонізацію національного законодавства у сфері ринку цінних паперів як до стандартів ЄС, так і до міжнародних стандартів. Однією з необхідних умов забезпечення сталого розвитку національного ринку цінних паперів є закріплення у внутрішньому законодавстві принципу взаємного визнання [131].

На нашу думку, необхідно вдосконалювати законодавство таким чином, щоб відповідні зміни надали змогу учасникам ринку забезпечувати можливість безперешкодно здійснювати порівняння інформації, розуміти та аналізувати зміни економічних величин будь-яких процесів, що відображені в звітах.

Отже, наведені вище вимоги, серед яких інформаційна безпека займає одне з провідних місць, були і лишаються необхідними для прийому раціональних та збалансованих рішень щодо інвестицій та фінансових умов, що є рівними як для інвесторів, так і для емітентів.

Відповідно до Методичних рекомендацій з економічної безпеки [111] рівень, оцінка інформаційних загроз є складовим фінансової безпеки держави, важливе місце належить безпеці на фондовому ринку, яка забезпечує оптимізацію її капіталізації, а також дозволяє забезпечити стабільну фінансову позицію емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, трейдерів, колективних інвестиційних установ, посередників, консультантів, депозитаріїв та інших учасників ринку.

Нестабільний фінансовий стан будь-якого суб'єкта господарювання фондового ринку або фінансової групи є показником низького рівня безпеки акцій ринку і, як наслідок, фінансової безпеки в цілому. Вважається, що інсайдери порушують принципи справедливості своїми діями, що завдають шкоду вільній ринковій економіці.

Питання полягає в тому, чи є загроза інсайдерського витікання інформації – інформаційною, чи все ж таки – економічною загрозою?

Безумовно, інсайдерська інформація, є загрозою інформаційною, яка може потягнути і економічну загрозу, і не лише загрозу, а й створити ситуацію реалізації останньої. Під економічною небезпекою при випуску та розміщенні цінних паперів, на нашу думку, слід розуміти потенційну можливість шкоди економіці емітента, загроза процесам емісії, розподілу та обороту цінних паперів.

Щодо маніпуляції із використанням інсайдерської інформації, то вона може мати місце у випадках: вчинення інсайдерських дій, що впливають на ціни на акції; помилкова інформація про випуск; маніпуляція прибутком; спекуляції; використання так званих «бульбашок».

Виходячи з вищенаведених аргументів, вважаємо за необхідне на цьому етапі дослідження виділити основні найважливіші позиції уразливостей інформаційної безпеки ринку цінних паперів, які витікають з особливостей здійснення торгів на ринках цінних паперів.

Насамперед, основним джерелом, і, напевно, центральним джерелом інформаційної небезпеки функціонування ринку цінних паперів є розголошення інсайдерської інформації. З одного боку інсайдерська інформація була і буде лишатися локомотивом гри на ринку цінних паперів.

З іншого боку, саме витікання інсайдерської інформації може спричиняти шкоду. Гра на довірі щодо інсайдерської інформації, розголошення чи то персональне передавання якої, само по собі, завдає шкоди емітенту, водночас може надавати переваги для контрагентів на ринку. Рівно і навпаки: у разі хибної інформації, яка подається як інсайдерська, емітент

взмозі завдати шкоди контрагентам, провокуючи хибною інсайдерською інформацією їхні рішення щодо відповідних акцій емітента.

Таким чином, важливішою прихованою цінністю і, водночас, джерелом небезпек і маніпуляцій на ринку цінних паперів є інсайдерська інформація.

Фактично, інформаційна безпека торгів залежить від інсайдерської інформації. І тому, при врахуванні внутрішніх загроз інформаційної безпеки ринку цінних паперів, забороні використання, або використанню інсайдерської інформації слід приділяти особливу увагу.

Сьогодні в Україні використання інсайдерської інформації кримінально переслідується. Як вірно вказують І. П. Мігус, К. О. Голубенко, «однією з важливих складових частин економічної безпеки є інформаційна безпека, яка досягається за рахунок використання комплексу систем, методів та засобів захисту інформації суб'єкта господарювання від можливих внутрішніх чи зовнішніх загроз, умисних чи необережних дій (бездіяльності) третіх осіб з метою збереження її цілісності, а головне конфіденційності» [113, с. 20]. Повною мірою погоджуючись з тим, що розголошення інсайдерської інформації становить загрозу безпеці підприємств, звернемо в подальшому увагу також і на те, що інсайдерська інформація становить загрозу і іміджевому компоненту не лише підприємств, і не лише емітентів, а й самому іміджу ринку цінних паперів як складової економіки країни, і країни в цілому на міжнародному рівні.

Іміджева складова ринку цінних паперів як складової національної економіки і фактору глобальних економічних процесів в інформаційному суспільстві значно актуальніша, ніж була раніше. Так, М. Д. Прищак та О. Й. Лесько, трактуючи іміджеві складові організації вказують на те, що у психології імідж – «характер стереотипу, що склався в масовій свідомості і має емоційно забарвлений образ кого-небудь або чого-небудь. Імідж відображає соціальні очікування певної групи» [152]. Отже, така група, як очевидне і її розгалужене розташування по усьому світу – завдяки Інформаційному суспільству інвестор може прийти з будь-якої частини світу.

До початку реальних процесів Євроінтеграції «привабливість України як об'єкта для інвестицій іноземного капіталу, – писав О. В. Гаврилюк, – можна охарактеризувати на основі такого сценарію вкладення коштів: найбільшою популярністю користуються галузі, які переживають піднесення і зорієнтовані на внутрішнє споживання (зв'язок, банківська сфера і страхування, будівництво готелів і офісів, складів і доріг); імідж країни як глобального виробника невеликий» [34, с. 80]. Але ж ситуація змінилася, і не секрет, що основні інвестиції, котрі протягом десяти років вкладалися в країну саме і утворили адекватні ринки будівництва, зв'язку та готельного бізнесу, не кажучи про сільське господарство. Однак, це були – прямі інвестиції, котрі, здебільшого проходили не через придбання цінних паперів, а через безпосередні інвестиції у якості співінвесторів.

По аналогії з іміджевими і конкурентними якостями банку [87, с. 15–18], іміджевою складовою ринку цінних паперів може складати та особливість, яка описує його конкурентоспроможність. Через поки що незначну кількість міждержавних проектів, котрі фінансуються через інвестиції на ринку цінних паперів, увагу слід приділяти тим його складовим, котрі обумовлюють ефективний і переконливий контент щодо тих сфер, які є системно привабливими і цікавими в країні. На цих порах це можуть бути вже відомі і перспективні напрямки, про які говорилося раніше.

Водночас піднесення у 2019 році ідеї розвитку в Україні ринку ІТ-технологій і продукування новітніх товарів, заснованих на них, може стати добрим знаком для нових форм інвестицій у ринок цінних паперів ІТ-розробників та виробництв.

Разом з тим, іміджева складова стосується повної інформації, як інформації про наповнення ринку цінних паперів, так і його ефективне функціонування. Воно також має позиціонуватися в інформаційних джерелах як позитивне і перспективне з точки зору інвестора.

Аналогічно, інформаційна безпека від «А» до «Я» усієї процедури торгів має бути забезпечена на базі діючого законодавства і практики реалізації.

Щодо інсайдерської інформації, то в Україні є досвід юридичного переслідування порушників порядку здійснення торгів на ринку цінних паперів. Але ж, чи є це – саме той критерій, котрого очікує потенційний інвестор? Насамперед, опасіння стосуються волатильності та падіння ринку.

Волатильність, як явище можна передбачати. Про це свідчать загальні показники. «Кризові явища, – як вказує О. Л. Пластун, – в світовій економіці, що виникають час від часу призводять до значних збитків. Зменшити збитки і, навіть, примножити власний капітал можна, якщо вчасно відреагувати на нові умови господарювання, нову економічну реальність» [142, с. 16]. Тобто, волатильність може бути передбачувана, точніше ті фактори, котрі свідчать про настання криз, що породжують втрати цінності цінними паперами.

Обвал ринку – ситуація непередбачувана, і входить до групи загальних ризиків, котрі входять до сфер обрахунків експертів-економістів. Водночас стрибки цін на міжнародних біржах, або їх системні показники щодо певних напрямів інвестицій, переважно, є знаковими, і, в цілому на імідж ринку цінних паперів окремих країн впливають вже опосередковано [107, с. 112–115].

«Глобалізація ринку цінних паперів супроводжується міжнародною диверсифікацією операцій учасників світового ринку за країнами і регіонами, виникненням широкої мережі філій, представництв і дочірніх організацій за кордоном, що ускладнює визначення їх національної приналежності. Саме тому, реальними елементами архітектури нової економіки і глобального фінансового ринку є вже не окремі країни або регіони, а транснаціональні мережі, чим пояснюється той факт, що азійська криза створила нові інвестиційні можливості для компаній зі США та Західної Європи» [116, с. 55], – пише С. З. Мошенський. З урахуванням цієї позиції, вважаємо, що питання інформаційної безпеки як змістовної компоненти іміджевої складової ринку цінних паперів України має сприйматися вже серйозніше. Інформація, що подається з приводу діяльності, порядку функціонування, правового регулювання, змісту, характеру операцій і ускладнень повинна утворювати

цілісний комплекс, що характеризує такий ринок максимально прозоро і відкрито.

Водночас ринок молодшої економіки України зовнішньому спостерігачеві незрозумілий. І не завжди критичне мислення його експертів в змозі охопити всі нюанси взаємодії економічних кроків і політичних подій, що супроводжують розвиток економіки країни. Таку функцію в державі має виконувати належним чином сформований медіадискурс.

Таким чином, можна визначити основні константи, якими керуватимемося в подальшому дослідженні:

1. *Розголошення інсайдерської інформації становить загрозу інформаційній безпеці на всіх рівнях: на внутрішньому та зовнішньому.*
2. *Імідж емітента, як і ринку цінних паперів як складової економічної системи країни, і самої країни на міжнародному рівні залежить від інформаційної уразливості ринку цінних паперів від маніпулювання інсайдерською інформацією.*
3. *Іміджева складова інформаційної безпеки має оцінюватися як самостійний компонент захисту в інформаційному суспільстві, адже від позитивного іміджу національного ринку цінних паперів залежить зовнішня економічна привабливість країни як економічного партнера.*
4. *Найвищу загрозу внутрішній інформаційній безпеці ринку цінних паперів становить маніпулювання інсайдерською інформацією.*
5. *Найвищу загрозу зовнішній інформаційній безпеці ринку цінних паперів становить імідж ринку цінних паперів в Україні і відсутність належного медіадискурсу.*
6. *Безпека інформації внаслідок її збирання, обробки, зберігання та передавання не належить до особливих загроз інформаційній безпеці саме ринку цінних паперів, адже є загальною для всіх видів операцій з інформацією на електронних носіях.*

2.2 Структура правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні

Правове забезпечення інформаційної безпеки будь-якої сфери життєдіяльності, у тому числі й ринку цінних паперів, потребує структуризації.

На енциклопедичному рівні структура (від лат. *structura* – будова, порядок, розміщення) – спосіб закономірного зв'язку між складовими предметів і явищ природи та суспільства, мислення та пізнання, сукупність істотних зв'язків між виділеними частинами цілого, що забезпечує його єдність; внутрішня будова чого-небудь [70, с. 611].

Насамперед, необхідно відмітити про те, що структурний аналіз природи суспільства та мислення давно використовується в науці, зокрема юридичній. Особливої ефективності він набув в правознавстві у зв'язку з органічним поєднанням з генетичним, каузальним, субстанційно-системним та функціональним підходами до пізнання правових явищ та процесів. Тому, не може викликати подив висловлена в соціологічній літературі думка про те, начебто структурний аналіз (та системний) вперше застосовується лише останніми роками; начебто теорія суспільного розвитку до останнього часу не містила в собі структурного аналізу.

Досліджуючи сутність та змістовне наповнення структури, доречним буде звернутись до визначення її елементів. Так, В. І. Свідерський вказує, що під елементами слід розуміти будь-які явища, процеси, що у сукупності утворюють це явище, цей процес, а також будь-які якості властивості, що у сукупності утворюють певну нову властивість, та, на кінець будь-які нові відносини, що у сукупності утворюють певні нові відносини. Кажучи про елементи, ми повинні мати на увазі ті, які вступаючи до певної системи відношень, безпосередньо складають її ціле [215, с. 133].

Інші науковці вважають, що елементи, це ті ж самі частини, але найбільш істотні частини та такі, що найбільше відображають зв'язки і

відношення, притаманні предмету, як цілісному утворенню. В зв'язку з чим, характерною рисою елементів структури є те, що вони мають певні властивості, які не змінюються в межах досліджуваних відносин. Елемент – більш широке та конкретне поняття, визначення якого встановлює особливості змісту, що виражається категорією частини та включає нові ознаки, що відносить їх до найбільш важливих, істотних частин системи [95, с. 222–224].

В. А. Звегінцев щодо елементів структури зазначає наступне: «Кожен елемент структури, сам по собі автономний, будучи ізольованим від структури він розглядається поза внутрішніх зв'язків, що установлені в структурі, позбавлений тих якостей, що встановлюють його місце в структурі, в зв'язку з чим, ізольоване вивчення елементу не дає вірної уяви про його природу. Входячи у склад структури, кожен елемент набуває якості структурності» [63, с. 66]. Вказані твердження носять переважно філософський характер. Але всі вони характеризують систему, як поєднання взаємопов'язаних елементів, кожний з яких є важливим і необхідним, і без нього система не може функціонувати. Оптимальна система, очевидно, штучно не ускладнюється, а спрощується, а деякі елементи можуть замінюватися більш ефективними елементами в рамках необхідної системі функціональності.

Структурний поділ при здійсненні аналізу правових явищ та процесів має не лише фундаментальне теоретичне, але й практичне значення. Видалення зайвого, додавання лише необхідного і заміна малоефективного ефективнішим – процес реконструкції системи. Саме завдяки застосуванню структурного методу пізнання правових явищ у дослідженні виявлятиметься «статика» правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні. Водночас, такий метод дає можливість оцінити взаємний вплив елементів в межах діючої системи, що демонструватиме залежність системи від кожного з них.

Структуру забезпечення інформаційної безпеки можна розглядати як у широкому, так і вузькому розумінні. Зокрема, в широкому розумінні структура

забезпечення інформаційної безпеки – це сукупність правових норм, які регулюють правовідносини в сфері забезпечення інформаційної безпеки, правовідносин, які виникають за підставі відповідних норм, суб'єктів (які у свою чергу поділяються на суб'єктів забезпечення інформаційних відносин, які наділені владними повноваженнями і забезпечують здійснення державного управління в цій сфері суспільних відносин та інших суб'єктів) та об'єктів цих правовідносин.

У вузькому ж розумінні – це сукупність державних органів та їх посадових осіб, уповноважених на виконання функцій держави щодо забезпечення інформаційної безпеки. Таким чином, структура забезпечення інформаційної безпеки у вузькому розумінні є інституціональною підсистемою структури забезпечення інформаційної безпеки у широкому розумінні.

З урахуванням вищевикладеного, дисертантом буде розглянуто структуру забезпечення інформаційної безпеки саме у вузькому значенні, у зв'язку з чим, *структуру інформаційно-правового забезпечення ринку цінних паперів мають утворювати такі нерозривно пов'язані складові:*

- 1) *інформаційно-правова політика безпеки ринку цінних паперів;*
- 2) *нормативне (матеріально- та процесуально-правове) забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів;*
- 3) *організаційно-правове забезпечення (адміністрування) інформаційної безпеки ринку цінних паперів.*

Всі ці складові неподільно пов'язані один з одним, але кожний з них наділений власними функціональними завданнями, від якості і вчасності реалізації яких, залежать інші елементи системи.

Дослідимо кожний з цих елементів у їх послідовності у межах даного підрозділу у відповідних підпунктах 2.2.1–2.2.3 цього дисертаційного дослідження з тим, щоб в подальшому порівняти їх відповідність сучасним інформаційним вимогам, очікуванням та інформаційним ризикам в умовах інформаційного суспільства та трендів світової політики цифровізації.

2.2.1 Інформаційно-правова політика безпеки ринку цінних паперів в Україні

Важливими гарантами розвитку сучасної інформаційно-правової політики в сфері безпеки ринків цінних паперів є встановлення векторів розвитку не лише норм права, а й стратегії розвитку законодавства через визначення і реалізацію належних напрямів такого розвитку. У зв'язку з чим, «Україні вкрай потрібна науково обґрунтована та дієва загальнонаціональна інформаційна політика», наголошують В. Г. Пилипчук та О. П. Дзьобань [46, с. 126]. Така політика, зазначає І. Р. Березовська, повинна закласти основи для вирішення фундаментальних завдань розвитку суспільства, головними з яких є формування єдиного інформаційного простору України та її входження у світовий інформаційний простір, гарантування інформаційної безпеки особистості, суспільства й держави [15], а також, як вірно зазначає І. В. Арістова, формування високої інформаційно-правової культури громадян [6, с. 87].

Наукове середовище неоднозначно підходить до визначення інформаційно-правової політики. Такий стан передусім зумовлений тим, що проблематикою інформаційно-правої політики сьогодні все більше і більше уваги приділяється саме практиками. Це пов'язано не лише з інформаційними можливостями агресії, а, зокрема, з тим, що розвиток інформаційних технологій (ІТ) випереджає розвиток права, і законодавець змушений «наздоганяти» ті соціальні зміни шляхом прийняття вдалих політичних рішень щодо визначення трендів розвитку законодавства в умовах глобалізації та євроінтеграції.

Досліджуючи сучасний зарубіжний досвід В. Брижко, вказує, що «інформаційна політика в розвинених країнах – це сукупність напрямів і способів діяльності компетентних органів держави з контролю, регулювання та планування процесів у сфері одержання, зберігання, оброблення, використання та поширення інформації. Держава регулює відповідний

розподіл інформаційних ресурсів, загальні принципи інформаційної діяльності, встановлює пріоритети для забезпечення національних інтересів» [50, с. 27–28].

О. М. Головка характеризує інформаційно-правову політику як «стратегічний напрям, що проявляється при використанні інститутів публічної влади, спрямований на забезпечення та розвиток інформаційної сфери суспільних відносин, становлення інформаційного суспільства та пов'язаний, зокрема, із будь-якими діями щодо конкретних відомостей при застосуванні всіх можливих способів та засобів, а також забезпечення безпекового аспекту існування та взаємодії людини, суспільства та держави в процесі реалізації значущих інформаційних інтересів та потреб» [37, с. 39].

А. І. Граціанов, вказує, що інформаційна політика «сприяє ефективному здійсненню правотворчої діяльності» [39, с. 275], вона демонструє певні тенденції невідповідностей, суперечність недосконалих положень, а система, сама по собі не лише створює ті умови до удосконалення норм, їх ідентичне, однорідне і логічне розміщення, а й впливає на їх зміст [40, с. 18]. І, дійсно, це так, зокрема, у тому разі, якщо ефективність чи моделювання законодавство буде обраховуватися машиною.

Також, в сучасній науковій доктрині використовують щодо поняття інформаційної безпеки такі категорії, як «інформаційна політика держави» та «державна політика розвитку інформаційного суспільства». Вони можуть помилково ототожнюватися, однак зазначимо, що друге є інтеграційною частиною по відношенню до першої категорії, оскільки включає в себе лише заходи формування нових підходів до реалізації прав у інформаційному суспільстві, в той час як інформаційна політика держави, окрім організаційно-правових охоплює цілий комплекс заходів, у тому числі й безпекових» [37, с. 38]. А таке ототожнення нівелює роль кожного з вказаних як синоніми, елементів. Так інформаційна політика держави – не є інформаційно-правовою, і політика розвитку інформаційного суспільства – взагалі спеціальна програма,

яка має на меті досягнення певних цифрових показників на технологічному рівні.

В. К. Конах у аналітичній записці «Проблеми інформаційного законодавства України в сфері створення, поширення та використання інформації та шляхи їх вирішення» наголошує на важливості надати в єдиному кодифікованому нормативно-правовому акті визначення «низці термінів в інформаційній сфері, зокрема «державна інформаційна політика», «національний інформаційний простір», «інформаційно-психологічна безпека» тощо» [197]. Під державною інформаційно-правовою політикою автор розуміє «регулюючу діяльність органів державної влади, спрямовану на розвиток інформаційної сфери суспільства, яка охоплює всю сукупність виробництва і відносин пов'язаних зі створенням, зберіганням, розповсюдженням, передачею інформації у всіх її видах та всіма засобами масової інформації (комунікації)» [81, с. 7]. Напевно, що такі твердження дещо відстають від розвитку систем взаємодії в сучасному світі, особливо, стосовно правової політики в умовах розвитку інформаційного суспільства, не мали б зводитись до оцінки інформації чи інформаційних потоків, які є наскрізними, і, фактично, перебувають в системі кожної галузі права, всіх суспільних відносин, всіх сфер життєдіяльності.

А ось, І. Р. Боднар зазначає, що збалансована державна інформаційна політика формується як складова її соціально-економічної політики, виходячи із пріоритетності національних інтересів та загроз національній безпеці країни, а також ґрунтується на засадах правової, демократичної держави і впроваджується шляхом розробки та реалізації відповідних національних доктрин, стратегій, конвенцій та програм, згідно чинного законодавства [21, с. 68–75]. Але що ж таке – доктрина, і яка її роль у формуванні правової політики, чи певного її рівня?

Так, під доктриною (лат. *doctrina*) в загальному розумінні називають державні акти, в яких відображені і закріплені певні напрями розвитку (реформування) економічного, політичного, соціально-культурного розвитку

суспільства [59, с. 52–62], зокрема, інформаційного суспільства, інформаційної безпеки тощо. Важливість доктрин у регулюванні суспільних полягає в тому, що вони можуть бути одним із джерел опосередкованого регулюючого впливу на суспільні відносини, і саме в цьому сенсі доктрини затверджуються відповідними компетентними органами державної влади і є основою для формування політики держави в тій чи іншій сфері діяльності [211, с. 19].

Доктринальні вчення, зазвичай, мають вагомий вплив на формування відповідної правової політики. Утім, стосовно інформаційно-правової політики це відбувалося зовсім не за класичною схемою. Інформаційно-правова політика, як і інформаційна, фактично «наздоганяли» інформаційні відносини, які виникли і розвивалися поза звичними стандартами «матеріального світу», до якого зазвичай була придатна правова доктрина.

Важливо також зазначити, що основним призначенням доктрини інформаційної безпеки, як вказує В. А. Ліпкан, є «закріплення методології і формування єдиної системної мети прийняття усього циклу законодавчих актів у сфері забезпечення інформаційної безпеки». У зв'язку з чим, автор виділяє наступні напрями законодавчого закріплення, наприклад, «використання інформаційної структури і телекомунікацій; доступ до інформації; захисту інформації від несанкціонованого доступу і від її витоку по технічних каналах, захисту громадян, суспільства і держави від хибної недобросовісної інформації; захисту інформації телекомунікаційних мереж від неправомірних дій; забезпечення техногенної безпеки, у тому числі в області її інформаційних аспектів і боротьби з технологічним тероризмом» [98]. Вважаємо, що в сучасних умовах цей перелік варто було б доповнити таким важливим різновидом як «дезінформація», яка відіграє свою вагому роль в гібридних війнах як в економічному, так і в суто інформаційному секторі. Взагалі такий різновид інформаційних загроз дуже вадливо оцінювати при оцінці інформаційних небезпеки секторам економіки і ринку цінних паперів зокрема.

Зауважимо, що навряд чи сьогодні можна задовольнятися загальними визначеннями правової політики взагалі як «цілеспрямованої активної діяльності держави» [198, с. 34–38], «наукової теорії і синтезу відповідних політичних, соціологічних і правових знань», та «особливого вид соціальної діяльності» [23, с. 32]. У цьому контексті, серед нових, цікавих підходів, які існують в юридичній науці щодо розуміння правової політики доцільно виділити наступну. Так, «правова політика є продуктом діяльності не тільки держави, а й структур громадянського суспільства, що формуються». Адже, як наголошують О. М. Руднева та Н. О. Ярмиш «в сучасних умовах правова політика здійснюється не тільки «у сфері права», а й «через дію права», «за допомогою правових засобів». Безумовно, такий підхід є новаторським, оскільки ним розширюються межі і сфери впливу правової політики, завдяки чому існують можливості, вважають автори, включити різновиди політики, які засновані на праві до складу правової [211, с. 19], зокрема *інформаційну*.

У той же час, як неодноразово наголошувалося, інформаційно-правова політика є тим елементом правової політики, яка обумовлює ставлення до розвитку законодавства в цифровому середовищі, в умовах розвитку інформаційного суспільства. І саме ця політика формує розвиток законодавства з урахуванням сучасних інформаційних можливостей, а в частині інформаційної безпеки – з урахуванням всіх наявних і вірогідних інформаційних загроз в усіх сферах життєдіяльності. Це зауваження стосується правової (інформаційно-правової) політики в сфері забезпечення ринку цінних паперів в найпершу чергу.

Повернемося до оцінки реальної інформаційної політики в досліджуваній сфері. Відповідно до Закону України «Про інформацію» в редакції від 16 липня 2019 р., визначаються основні напрямки державної інформаційної політики (ст. 3) до яких належить, зокрема [176]:

забезпечення доступу кожного до інформації;

забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації;

створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень;

створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування;

постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів;

забезпечення інформаційної безпеки України;

сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору.

У зв'язку з чим, очевидно, що сучасна інформаційно-правова політика, в цілому, недостатньо приділяє уваги економічному сектору взагалі, а ринку цінних паперів, зокрема. Фактично, лише з розвитком євроінтеграційних процесів, процеси, що відбувалися «за кулісами» геополітичних інтересів щодо України, почали виходити на поверхню, стали доступні не пов'язаним з правлячою елітою представниками зарубіжного бізнесу. Така ситуація сьогодні кардинально змінюється через політику відкритості країни до інвестицій та можливості залучення до інвестицій партнерів, котрі ідуть до держави через зацікавленість у розвитку нових і сучасних сфер економіки, доступ до яких в країні був олігархізованим.

Інтеграція до Європейського простору вимагає кардинально нових політичних підходів до правового регулювання інформаційних потоків щодо ринкових відносин в державі. Партнери, інвестори мають пересвідчуватися в надійності тих чи інших економічних відносин та їх впорядкованості в державі виключно на основі інформації. Саме її захист та захист інформаційних прав та таких що базуються на достовірній інформації інтересів і має бути провідною ідеєю інформаційної політики України в економічній сфері.

Так, що «ринок цінних паперів сам по собі є інформаційним середовищем, інформаційні технології мають на нього найбільший вплив, пов'язаний насамперед зі суттєвим спрощенням доступу користувачів до фінансових послуг та інформації» [116, с. 55]. Так, це дійсно було б спрощено, якби не ускладнювалось відсутність об'єктивної інформації і аналітики. В іншому випадку наявність хаотичної і ситуативної інформації може звести всі такі досягнення і можливості нанівець, і дискредитувати всі намагання учасників ринку цінних паперів дотримуватися правил, букви закону тощо.

З точки зору оцінок кодифікації інформаційно-правових відносин і інформаційної безпеки ринку цінних паперів, важливо зазначити, що інформаційно-правове регулювання важливих секторів економіки активно розроблялося з 2007 року. Саме в тому ж, у 2007 році приймається Доктрина інформаційної безпеки України, яка втратила чинність у 2014 році. Саме цей документ був на той час основним документом стратегічного характеру.

Зокрема, визначав основні питання щодо формування державної політики у сфері інформаційної безпеки України; розроблення проектів концепцій, стратегій, цільових програм і планів дій із забезпечення інформаційної безпеки України; підготовки пропозицій щодо подальшого системного вдосконалення правового, методичного, науково-технічного й організаційного забезпечення інформаційної безпеки України» [227, с. 34].

В даному документі було визначено мету, базові принципи, стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, завдання, які спрямовані на їх досягнення, а також основні напрями, етапи та механізм реалізації даної Стратегії до 2020 р. Зокрема, до стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства виділяються: розвиток електронної економіки; удосконалення інформаційного законодавства; поліпшення стану інформаційної безпеки та ін. [237].

Не зважаючи на декларативний характер багатьох положень, ми вважаємо цю Доктрину в цілому корисною для подальшого розвитку нормативно-правової бази у досліджуваній нами сфері. Однак Указом

Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 р. «Про скасування деяких рішень Ради національної безпеки і оборони України» та визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України» від 06 червня 2014 р. № 504/2014 Указ Президента, яким було затверджено Доктрину, було скасовано.

У 2016 році приймається нова Доктрина інформаційної безпеки України, яка затверджена у 2017 році Указом Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017 [53], забезпечення інформаційної безпеки визнано одним із пріоритетів державної політики в інформаційній сфері. Доктриною також встановлюється механізм реалізації заходів передбачених нею. Так, до механізму реалізації віднесено діяльність та взаємодію наступних державних органів: Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, Міністерство інформаційної політики України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство оборони України, Міністерство культури України, Служба безпеки України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національний інститут стратегічних досліджень. Крім того, зазначено, що для сприяння координації діяльності органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України та взаємодії з іншими державними органами в інформаційній сфері у Міністерстві інформаційної політики України може утворюватися в установленому порядку допоміжний орган.

Також, була прийнята Стратегія кібербезпеки України, яка затверджена Указом Президента України від 15 березня 2016 р. № 96/2016 [226], зміст якої, хоча не прямо, але з точки зору необхідності убезпечення сегментів економіки від кібернетичних атак, також вплинув на правову політику в сфері інформаційної безпеки ринку цінних паперів. Точніше, мав би вплинути, якби повною мірою досліджувані відносини оцінювалися як об'єкт інформаційних загроз.

Слід зазначити, що інформаційна політика також «тісно пов'язана з процесом інформатизації як глобальним процесом, який супроводжується

кардинальною зміною структури і характеру світового економічного і соціального розвитку» [224, с. 35]. На думку В. Набрусько, інформаційно-правова політика— «державна інформаційна політика — це передовсім національна інформаційна самодостатність і можливість реагувати мобільно й наступально як на внутрішні соціально-економічні виклики, так і на різного характеру зовнішні загрози» [117]. Безумовно, це – так. Натомість, як вбачається, на рівні оцінки загроз економіці в умовах глобалізації і гібридних війн, така політика не завжди ефективно задовольняє окреслені виклики.

Вищенаведене свідчить про те, що інформаційно-правова політика інформаційної безпеки ринку цінних паперів в умовах стрімкої динаміки суспільних відносин є першочерговою складовою формування відповідних нормативно-правових актів та здійснення контролю за такою безпекою. Така спеціальна інформаційна політика, по-перше, має ґрунтуватися на унормованих загальних засадах – визначення загальних засад унормування функціонування ринку цінних паперів в інформаційну добу. Разом з тим, вона повинна логічно витікати з загальної інформаційно-правової політики держави.

Н. А. Савінова, аналізуючи праці фахівців з кримінального права та інших галузей права, розглядає політику як «комплекс політико-правових заходів... (що оперують. – А. Б.) ...усіма наявними у арсеналі держави політичними заходами і правовими засобами з огляду на основні характеристики суспільства, у якому така політика застосовується» [213, с. 168]. Такий підхід авторки, особливо в умовах інформаційного суспільства та розвитку інформаційних технологій здається нам найбільш вдалим. Очевидно, що виходячи з такого розуміння, інформаційно-правова політика інформаційної безпеки ринку цінних паперів може розглядатися нами з таких аспектів:

1) вимоги євроінтеграції, як політичне рішення, що відображене в Угоді про Асоціацію України з ЄС;

2) міжнародними вимогами щодо забезпечення та зниження інформаційної уразливості ринку цінних паперів в умовах інформаційного суспільства;

3) удосконаленням вимог чинного законодавства в сфері регулювання ринку цінних паперів в частині такого забезпечення;

4) залучення учасників ринку цінних паперів до участі у реалізації вимог законодавства щодо забезпечення ринку цінних паперів від інформаційних загроз.

Крім зазначених у підрозділі 2.1 цього дисертаційного дослідження директив ЄС, які можуть виступати наріжним каменем функціонування ринку цінних паперів України в умовах пошуку інвестицій, існують і нові внутрішні умови, яким слід приділяти увагу Уряду та парламенту України. Насамперед, розробка відповідної інформаційної політики може покладатися на Міністерство цифрової трансформації України, яке почало функціонування у 2019 році [114]. Утім, формування безпосередньо інформаційних засобів як тиражування відкритої інформації ринку цінних паперів, так і захисту інформації, яка належить до інформації з обмеженим доступом, насправді, має здійснюватися за ініціативи НКЦПФР.

Важливо також зазначити, що питання, пов'язані з медіадискурсом в умовах інноваційного розвитку України є дуже актуальними саме на стадії формування інформаційно-правової політики в сфері безпеки ринку цінних паперів: саме нею мають формуватися послідовні кроки, але, насамперед, на неї покладатимуться засоби заохочення інвесторів та поширення інформації про цифровізацію сфери ринку цінних паперів, включаючи забезпечення інформації на фондовому ринку.

У зв'язку з чим, формування медіадискурсу в сучасних умовах, завдяки діджиталізації медійних засобів та цифровізації суспільних відносин в цілому, дає можливість повною мірою ефективно забезпечити іміджеву складову будь-якого сектору економіки. Повною мірою це стосується і іміджу ринку цінних паперів. Сам термін «діджиталізація» походить від англійського слова

«digitalization» та перекладається, як процес переведення інформації в цифровий вигляд або, як цифрова трансформація.

Крім того, медіадискурс виступає тим аспектом інформаційно-правової політики, який, починаючи з зародків правового регулювання чи його трансформації, несе інформацію дійсним та потенційним учасникам ринку. О. Черниш вказує, що медіа дискурс є «похідним від загальної концепції дискурсу і становить сукупність процесів і продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації в усьому розмаїтті і складності їх взаємодії» [236, с. 310]. Це твердження повною мірою придатне для тлумачення професійного медіадискурсу, на який гостро потребує ринок цінних паперів як складне з аналітичної точки зору економічне явище.

У зв'язку з чим, медіадискурс, спрямований на ефективне піднесення іміджу низки цінних паперів, має утворюватися на таких рядах (в праві такі ряди звично називати «рівнями»):

- 1) подієвий рівень – характеристика сутності подій на ринку цінних паперів;
- 2) офіційна риторика – рівень офіційних коментарів подій та зовнішніх факторів, що спливають на зміни;
- 3) аналітичний рівень – риторика лідерів думок з урахуванням позицій п. 2;
- 4) суть медіадискурсу – інтерактивна комунікація, мережеве транслявання, в які включені п. 2 та 3;
- 5) думка по відношенню до подій на ринку учасників ринку та громадська думка.

Такий медіа дискурс може бути сформований як за рахунок аудитів, обговорень, експертних думок як експертів-економістів України, так і аналітиків світового рівня.

Таким чином, вимоги Угоди про асоціацію та міжнародні вимоги, котрі аналізувалися нами вище, потребують безпекових гарантій держави, і складова інформаційно-правової політики в частині ринку цінних паперів з

точки зору обслуговування інвестиційних перспектив країни вкрай важлива. Тому інформаційно-правова політика стосовно убезпечення ринку цінних паперів має виходити на передній план, демонструючи світу зацікавленість і перспективність співпраці.

На мезо-рівні реалізація будь-яких стратегічних рішень відбувається шляхом розробки, впровадження та реалізації відповідних правових норм.

Враховуючи те, що в контексті реалізації убезпечення ринку цінних паперів від загроз та впливів, вірогідно, слід виділити не лише традиційні, виявлені вище уразливі сегменти об'єкту охорони, а й деякі з тих, які сьогодні зазнають надто великої шкоди, що відображається на всьому безпековому комплексі досліджуваного об'єкту.

До таких належать:

- символічний капітал держави як суб'єкта економічних відносин;
- імідж держави на ринку цінних паперів;
- бренди країни, які є активними учасниками світового ринку цінних паперів.

Таким чином, в короткостроковій перспективі на Уряд має бути покладені зобов'язання щодо розробки і реалізації сучасної Концепції розвитку інформаційного сегменту економіки України в умовах цифровізації, окремим сегментом якої слід визначити ринок цінних паперів України.

Ми не перебільшуємо ролі ринку цінних паперів як сегменту економіки сучасної України. Однак, ми виходимо з того, що основним інвестором в перспективні економічні сектори економіки України в найближче майбутнє може стати зовнішній інвестор. А іміджева складова економіки найбільш демонстративна через прозорість і безпеку інвестицій, основним демонстратором благополуччя і сталого розвитку якої є ринок цінних паперів.

2.2.2 Нормативне забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів

Другу складову структури інформаційно-правового забезпечення безпеки ринку цінних паперів утворює нормативне (матеріально- та процесуально-правове) забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів. Таким чином, до його складу входять два сегменти нормативних приписів:

1. Безпосередньо норми права, якими регламентується порядок обігу інформації про дії та події на ринку цінних паперів;
2. Норми процесуального права, якими забезпечується виконання приписів норм матеріального права.

Враховуючи дане твердження, для дослідження нормативного забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів необхідно проаналізувати, які ж саме правовідносини мають регулюватися в контексті аналізу саме інформаційної безпеки ринку цінних паперів та виокремити їх в самостійний сегмент, виділивши у ньому матеріальний та процесуальний рівні.

Практичний досвід функціонування ринку цінних паперів доводить необхідність виокремлення певної категорії інформації, та окремого регулювання її обігу на рівні нормативного забезпечення. Адже, актуальність питань, які пов'язані з захистом інформації на сьогодні, у тому числі інформації з обмеженим доступом, виникає також у зв'язку з впровадженням європейських стандартів.

У відповідності до ст. 20 Закону України «Про інформацію» від 02.11.1992 р. за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом [176]. Нормами ст. 21 цього ж Закону встановлено, що інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація.

Визначення поняття «інформація з обмеженим доступом» можемо знайти у міжнародно-правових угодах. Для прикладу, розглянемо

ратифіковану е вересні 2016 року Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом. Зазначений нормативно-правовий акт визначає вказану категорію як будь-яку інформацію, незалежно від її форми, носія та способу запису, а також вироби або будь-які їх частини, включно з тими, що перебувають в процесі створення, які потребують охорони від несанкціонованого доступу згідно з національним законодавством держави кожної із Сторін та цією Угодою [188].

Законодавство визначає, що до інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені такі відомості: про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей; про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення; про факти порушення прав і свобод людини; про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб; щодо діяльності державних та комунальних унітарних підприємств; інші відомості, доступ до яких не може бути обмежено відповідно до законів та міжнародних договорів України [128].

Бажання фізичної чи юридичної особи вважати певну інформацію про неї чи інформацію, що знаходиться у її володінні, конфіденційною є самою підставою для визначення інформації конфіденційною. Інформація про особу поширюється не тільки на фізичних а й на юридичних осіб. Будь-яка інформація про особу може бути віднесена на розсуд особи до конфіденційної, якщо це не заборонено Законом [177].

До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження [151].

Поняття визначення інформації про особу, що є конфіденційною врегульовується великою кількістю нормативних актів, у тому числі: про реєстраційний номер облікової картки фізичної особи (Податковий кодекс України); відомості про місце проживання (Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір проживання в Україні»); відомості про страховий стаж, результати медичних обстежень, отримані доходи застрахованої фізичної особи (Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням»); відомості про особисте життя громадян, одержані із звернень громадян (Закон України «Про звернення громадян»); інформація про стан пенсійних активів (Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування»); відомості щодо предмета договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт (Цивільний кодекс України); інформація про померлого (Закон України «Про поховання та охоронну справу»); інформація яка може сприяти ідентифікації особи неповнолітнього правопорушника (Закон України «Про телебачення та радіомовлення»); відомості, що містяться в текстах судових рішень та дають можливість ідентифікувати фізичну особу (Закон України «Про доступ до судових рішень»).

Щодо визначення терміну «таємна інформація», то існує його енциклопедичне визначення – інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі [243].

У відповідності до ч. 1 ст. 8 Закону України «Про доступ до публічної інформації» таємна інформація – це інформація, доступ до якої обмежується відповідно до частини другої статті 6 цього Закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю [163].

Крім того, властивості та характеристики визначення «комерційної таємниці» цілком виправдано спонукають науковців висувати пропозиції щодо віднесення її до конфіденційної інформації. Так, виходячи зі змісту законодавчих визначень комерційної таємниці можливо дійти висновку, що вона повністю входить до обсягу даного законодавцем визначення конфіденційної інформації [221, с. 7].

Окремим підвидом таємної інформації є державна таємниця. Законодавцем надано наступне її визначення «Державна таємниця – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою» [162].

З метою вирішення питань забезпечення режиму таємності інформації на території іншої держави існують, як правило, два шляхи. Насамперед визначають відповідність ступенів секретності інформації в різних державах, і, відповідно, інша держава забезпечує захист переданої їй таємної інформації режимами секретності за її національним законодавством. Інший шлях, безпосередньо міжнародним договором встановлюють правовий режим обмеження доступу та особливі вимоги до захисту інформації з певним ступенем секретності. Держава, якій передано таємну інформацію, забезпечує її захист відповідно до режиму обмеження доступу, визначеного нормами міжнародного договору, що можуть відрізнятися від норм, передбачених національним законодавством.

Щодо службової інформації, то законом чітко не встановлено її визначення. Визначено лише, що такий інформації присвоюється гриф «для службового користування» у відповідності до переліку відомостей, що становлять службову інформацію, який складається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами владних

повноважень, у тому числі на виконання делегованих повноважень, не може бути обмеженим у доступі.

Законодавець зазначає перелік інформації, яка може бути віднесена до службової, а саме: що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішньовідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці [128].

Вважаємо, суттєвим кроком в розвитку забезпечення безпеки інформації та розвитку інформаційних відносин на ринку цінних паперів стало прийняття Верховною Радою України Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» [157] від 16.11.2017 р. Вказаним Законом запроваджено діяльність, пов'язану з фондовим ринком – діяльність з надання інформаційних послуг на фондовому ринку, а саме:

- 1) діяльність з оприлюднення регульованої інформації від імені учасників фондового ринку;
- 2) діяльність з розповсюдження в режимі безперервного оновлення консолідованої інформації про фінансові інструменти та/або учасників фондового ринку;
- 3) діяльність з подання звітності та/або адміністративних даних до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Підводячи підсумок слід зазначити, що необхідною умовою розвитку інформаційного законодавства України є його адаптація до законодавства Європейського Союзу. Завдяки укладенню міждержавних угод, також може бути створена нова юридична база охорони інформації з обмеженим доступом,

обмін якою здійснюється між довірливими країнами, або яка створюється під час співробітництва таких країн.

Крім того, важливим напрямом становлення інформаційного законодавства з питань безпеки інформації з обмеженим доступом є надання їй чіткого визначення, у тому числі її складових, встановлення видів та відповідне правове врегулювання шляхом закріплення в конкретному законодавчому акті.

Порушення вимог чинного законодавства в сфері інформаційної безпеки ринку цінних паперів, де-юре, тягнуть настання адміністративної та кримінальної відповідальності. Де-факто, притягнути до кримінальної відповідальності, зокрема, за основні порушення інформаційної безпеки ринку цінних паперів, вкрай важко, оскільки їх доказування – складний процес, що вимагає кропіткої роботи, у т. ч. в сфері аналізу даних.

Статтею 232-1 Кримінального кодексу України «Незаконне використання інсайдерської інформації» передбачена кримінальна відповідальність.

Простий склад цього злочину сформований наступним чином: «Умисне незаконне розголошення, передача або надання доступу до інсайдерської інформації, а так само надання з використанням такої інформації рекомендацій стосовно придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), якщо це призвело до отримання особою, яка вчинила зазначені дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення учасником фондового ринку чи третіми особами значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб», а покарання за вчинення цього злочину становить штраф від семисот п'ятдесяти до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого (ч. 1 ст. 232-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [135].

У кваліфікованому складі цього злочину покарання у виді штрафу від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого передбачені за вчинення з використанням інсайдерської інформації на власну користь або на користь інших осіб правочинів, спрямованих на придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), яких стосується інсайдерська інформація, якщо це призвело до отримання особою, яка вчинила зазначені дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення учасником фондового ринку чи третіми особами значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (ч. 2 ст. 232-1 Кримінального кодексу України).

Особливо кваліфіковані склади, передбачені, відповідно частинами 3 та 4 ст. 232-1 КК України описують, відповідно, діяння:

- передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо такі дії спричинили тяжкі наслідки, яке карається штрафом від п'яти тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого (ч. 3);

- передбачені частинами першою - третьою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою, караються штрафом від восьми тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років [214].

Як вбачається зі змісту ст. 323-1, найсуворіше покарання, котре нею передбачене, становить лише штраф, у той час, як в світі, відповідальність за використання інсайдерської інформації становить реальні строки позбавлення волі [58].

Зазначимо, що відповідно до даних Єдиного державного реєстру судових рішень України [61], жодного вироку за цією статтею в Україні нема, що свідчить про незастосування такої норми на практиці. Чи вона – «мертва», чи маніпулювання інсайдерською інформацією сьогодні в Україні не вчинюється – не настільки важливі питання, адже, відповідно до міжнародних угод, відповідальність за подібні дії має міститися у кримінальному законодавстві країни-учасника.

В контексті реформи законодавства, яка здійснюється зараз робочими групами по всіх галузях права [233], робочій групі з кримінального права доцільно враховувати той факт, що, напевно, норма сформована таким чином, що її застосування в сучасних умовах неможливо. Проте, повною мірою не зрозуміло, чи актуалізується економічна злочинність в цьому питанні, якщо ринок цінних паперів стане привабливим для зарубіжних інвесторів.

Законом України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. [153], визначені положення щодо права та порядку акціонера на отримання інформації про акціонерне товариство (статтями 25, 58, 78); обов'язок фіксації порядку регулювання інформаційних відносин у внутрішніх нормативно-правових актах товариства (статтями 12, 26, 27); обов'язки акціонерів щодо не розголошення комерційної таємниці та конфіденційної інформації про діяльність товариства (ст. 29); обов'язок товариства надати інформацію (ст. 78); інформаційні відносини при підготовці та проведенні загальних зборів акціонерів (статтями 34, 35, 38, 43, 47); інформаційні відносини при здійсненні своїх функцій органами товариства (статтями 52, 56, 74, 75) та інші.

Одним із головних прав акціонера є право участі в управлінні акціонерним товариством, основною формою реалізації такого права є участь в загальних зборах акціонерів. Врегульовуючи такі відносини, законодавець зобов'язує акціонерне товариство здійснити повідомлення акціонерів, при цьому таке письмове повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний надсилається акціонерам персонально особою, яка скликає

загальні збори, у спосіб, передбачений наглядовою радою товариства, у строк не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення. Повідомлення розсилає особа, яка скликає загальні збори, або особа, яка веде облік прав власності на акції товариства у разі скликання загальних зборів акціонерами [153].

Пункт 14 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» визначає повідомлення акціонерам, як повідомлення, що містить передбачену законом та статутом акціонерного товариства інформацію і направляється адресату в письмовій формі поштою, через депозитарну систему України або вручається акціонеру (його уповноваженим представникам) особисто. Конкретний спосіб подання повідомлення визначається наглядовою радою товариства [153].

Водночас у даному аспекті можна звернути увагу на певні недоліки, які впливають з регламентації Закону України «Про акціонерні товариства». Зокрема, в законі не встановлюються чіткі вимоги до способу відправлення повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів. Склалася ситуація, коли акціонерні товариства при розробці норм статуту, або при прийнятті рішення наглядовою радою товариства, умисно передбачають можливість направлення повідомлень акціонерам поштою, простим поштовим відправленням. У відповідності до Правил надання послуг поштового зв'язку [170], просте поштове відправлення це поштове відправлення, яке приймається для пересилання без видачі розрахункового документа та доставляється/вручається без розписки. Натомість, рекомендоване поштове відправлення це реєстрований лист, поштова картка, бандероль, секограма, дрібний пакет, мішок «М», які приймаються для пересилання без оцінки відправником вартості його вкладення.

Отже, просте поштове відправлення здійснюється без жодної реєстрації та підтвердження факту передачі до поштової організації; вручення повідомлення є адресним та не передбачає особистого вручення акціонеру; отримання повідомлення акціонером не фіксується документально. У зв'язку з чим, акціонерні товариства мають можливість знехтувати своїми

обов'язками і не повідомити акціонера про проведення загальних зборів акціонерів.

Судова практика вказує на те, що саме відсутність доказів про належне поштове відправлення повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів є підставою для багатьох спорів між акціонерами та товариствами про порушення права і визнання рішень загальних зборів недійсними.

У зв'язку з вищевикладеним, з метою недопущення порушення права акціонерів на участь в управлінні акціонерним товариством, нами пропонується п. 14 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» викласти в наступній редакції: «повідомлення акціонерам – повідомлення, що містить передбачену законом та статутом акціонерного товариства інформацію і направляється адресату в письмовій формі рекомендованим поштовим відправленням або кур'єром під розпис».

Таким чином, вітчизняне законодавство інформаційно-правового забезпечення безпеки ринку цінних паперів реалізується через правовідносини відповідних суб'єктів, окремі категорії яких визначені в Законах України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про депозитарну систему України», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про акціонерні товариства», «Про Національний банк України», «Про банки та банківську діяльність», а також Указі Президента України «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку».

Враховуючи викладене, можемо визначити загальний масив осіб, які є суб'єктами інформаційних правовідносин на ринку цінних паперів: Держава Україна, Національний банк України, емітентів або осіб, що видали неемісійні цінні папери, акціонери, інвестори в цінні папери, інституційні інвестори, професійні учасники фондового ринку, об'єднання професійних учасників фондового ринку, у тому числі саморегулюванні організації професійних учасників фондового ринку.

Вважаємо, що суб'єктом інформаційних правових відносин, що склалися на ринку цінних паперів визначається той, хто наділений

інформаційними правами та обов'язками, бере участь у створенні, перетворенні, передачі та поширенні, одержанні і споживанні інформації, яка безпосередньо пов'язана з випуском, обігом, обслуговуванням цінних паперів, функціонуванням акціонерних товариств, та ринку цінних паперів в цілому.

З метою надання повної характеристики суб'єктів інформаційних правовідносин на ринку цінних паперів, здійснимо їх класифікацію за окремими ознаками:

За кількістю суб'єктів інформаційних правовідносин на ринку цінних паперів визначаємо індивідуальних (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства) та колективних (органи державної влади та місцевого самоврядування, підприємства та установи різних форм власності, а також громадські об'єднання);

За правовим статусом: фізичні особи (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства), юридичні особи (резиденти та нерезиденти незалежно від форм власності та організаційно-правових форм), суб'єкти наділені владними повноваженнями (Кабінет міністрів України, Міністерство фінансів України, органи місцевого самоврядування, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку);

За місцем розташування суб'єкта в системі функціонування ринку цінних паперів: зацікавлені особи (будь-які особи зацікавлені в отриманні інформації), особи зі спеціальним статусом, наділені певними правами та обов'язками (акціонери, інвестори, емітенти), професійні учасники на ринку цінних паперів (юридичні особи, які на підставі ліцензії, провадять на фондовому ринку професійну діяльність), суб'єкти наділені владними повноваженнями (Кабінет міністрів України, Міністерство фінансів України, органи місцевого самоврядування, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку);

В залежності від характеру дій з інформацією на ринку цінних паперів: виробники інформації, у тому числі автори, власники інформації, споживачі інформації, поширювачі, зберігачі та охоронці інформації [11].

Підсумовуючи вищевикладене, проаналізувавши законодавчі норми та наукові підходи, приходимо до висновку, що суб'єкти інформаційних правовідносин на ринку цінних паперів мають певний перелік характерних ознак та рис на відміну від загальних суб'єктів інформаційних правовідносин, а саме:

- вступають в інформаційні правовідносини, що пов'язані з випуском, обігом, обслуговування цінних паперів, функціонуванням акціонерних товариств та ринку цінних паперів в цілому;
- беруть участь у створенні, перетворенні, передачі та поширенні, одержанні і споживанні інформації;
- специфікою є те, що одні і ті ж самі суб'єкти можуть вступати в різні інформаційні правовідносини з різним обсягом правосуб'єктності в залежності від того, які функції ними виконуються;
- поруч з юридичними та фізичними особами резидентами виділяються юридичні та фізичні особи нерезиденти, міжнародні організації і іноземні держави;
- специфічною ознакою є, те що фактично всі учасники ринку цінних паперів певним чином (повністю або опосередковано) вступають в інформаційні правовідносини та є суб'єктами інформаційних правовідносин на ринку цінних паперів [11].

З кожним роком, все більшої значимості набуває процес розподілу інформаційних потоків, у тому числі обміну інформацією на ринку цінних паперів України. Розвиток суспільних відносин, інформаційних технологій та ринків фінансових послуг змушує законодавця належним чином регламентувати порядок доступу, обміну, споживання, поширення, зберігання інформації. Одним з важливих завдань, що носить як науковий так і практичний характер, є визначення статусу та кола суб'єктів на ринку цінних паперів. Право на доступ до інформації на ринку цінних паперів, в сучасній державі має важливе значення і надає змогу спеціальним суб'єктам належним чином збирати, обробляти, використовувати інформацію для задоволення

власних інформаційних потреб, одержання прибутку, здійснення інформаційної та господарської діяльності.

Розпочнемо розгляд питання з теоретичних підходів визначення, хто саме є суб'єктами правовідносин та інформаційного права в цілому. О. Ф. Скакун в якості суб'єктів правовідносин пропонує визначити такі: індивідуальні суб'єкти (фізичні особи); колективні суб'єкти (юридичні особи); держава та її структурні одиниці; соціальні спільноти - народ, нація, етнічні групи, громадяни виборчого округу тощо [220].

Низка вчених присвятила свої дослідження вивченню суб'єктів правовідносин в інформаційній сфері. Наприклад, Д. А. Ловцов зазначає, що за суб'єктами, інформаційні правовідносини принципово не відрізняються від інших правовідносин, оскільки суб'єктами інформаційного правовідношення вважаються її правосуб'єктні учасники – носії суб'єктивних юридичних прав (уповноважені) та обов'язків (правозобов'язані), якими можуть бути [100, с. 3–6]:

- індивіди: громадяни, іноземні громадяни, особи без громадянства, особи з подвійним громадянством;
- організації (державні: органи держави, державні установи та підприємства, держава; недержавні: громадські об'єднання господарські організації, релігійні конфесії тощо);
- соціальні спільноти (народ, нація, населення, трудовий колектив).

Л. П. Коваленко виділяє основні групи суб'єктів інформаційних правовідносин [79, с. 376–379]: виробники, або творці, інформації, у тому числі автори; власники інформації (інформаційних об'єктів); споживачі інформації.

Разом з тим, можемо погодитись з думкою О. А. Баранова, який відносить до суб'єктів інформаційних правовідносин, що регулюються інформаційним правом, наступні суб'єкти, зокрема: фізичні та юридичні особи України; особи без громадянства; громадські та політичні організації України; органи державної влади та місцевого самоврядування [9, с. 77]. Крім

того, до суб'єктів інформаційних правовідносин, за умови, якщо однією з сторін цих відносин виступають громадяни або юридичні особи України, органи державної влади та місцевого самоврядування України, на нашу думку, слід віднести також: іноземні фізичні та юридичні особи; міжнародні організації та іноземні держави.

К. І. Беляков відносить до суб'єктів інформаційних відносин осіб, що беруть участь у створенні, перетворенні, передачі та поширенні, одержанні і споживанні інформаційного ресурсу. Це, насамперед, виробники (творці), споживачі та власники інформаційного ресурсу [17, с. 183]. Таких самих висновків дійшли й інші науковці, зокрема В. М. Боєр [22, с. 32–34] та В. А. Копилов [85, с. 62].

Слід зазначити, що інформаційні відносини на ринку цінних паперів є багатограними, визначають різний обсяг прав та обов'язків і залежать від об'єктів таких відносин та зовнішніх умов, у яких такі відносини виникають. Так, наприклад, професійний учасник на ринку цінних паперів – акціонер, як запитувач інформації у порядку ст. 25 Закону України «Про акціонерні товариства», перебуває у іншому правовому становищі, ніж у інформаційних відносинах з приводу його діяльності та функціонування на самому ринку цінних паперів. Таким чином, можемо говорити про необхідність визначення інформаційної правосуб'єктності як правової категорії [11].

Суб'єкти ринку цінних паперів, це:

- емітенти (компанії, товариства, підприємства, держава) – юридичні особи, які випускають ЦП;
- інвестори (фізичні та юридичні особи) покупці ЦП;
- посередники (брокери, дилери, андеррайтери);
- органи регулювання (ДКЦПФР, біржі, асоціації брокерів, дилерів та інших професійних учасників тощо);
- інфраструктурні учасники (депозитарії, зберігачі, реєстратори, трасти, розповсюджувачі інформації про ЦП) [154].

Дослідимо зміст їхньої інформаційної правосуб'єктності, адже саме вона формує обсяг і впливає на характеристику інформаційної безпеки ринку цінних паперів.

А. І. Марущак визначає інформаційну правосуб'єктність, як здатність суб'єкта інформаційних правовідносин мати інформаційні права та набувати своїми діями суб'єктивні інформаційні права і обов'язки, які складають зміст інформаційних правовідносин [105].

Зміст інформаційної правосуб'єктності, зрозуміло, для всіх суб'єктів інформаційних відносин не є однаковим. Для кожного суб'єкта інформаційного права є своя певна правосуб'єктність з конкретним змістом. Для органів державної влади змістом інформаційної правосуб'єктності є компетенція як сукупність певних повноважень. Для громадян та юридичних осіб інформаційна правосуб'єктність складається з правоздатності, дієздатності, деліктоздатності та певних суб'єктивних прав та обов'язків [105, с. 45].

У свою чергу, можемо визначити інформаційну правосуб'єктність на ринку цінних паперів, як здатність певного суб'єкта правовідносин, які склалися в інформаційній сфері на ринку цінних паперів, мати інформаційні права та набувати своїми діями суб'єктивні інформаційні права і обов'язки.

Суб'єктами інформаційно-правових відносин на ринку цінних паперів є їх учасники, які володіють відповідною інформаційною правосуб'єктністю, яка включає в себе:

- інформаційну правоздатність, яка полягає у можливості мати інформаційні права й обов'язки. Жодна особа не може бути ні обмежена, ні позбавлена інформаційної правоздатності;
- інформаційну дієздатність – визначену законодавством про цінні папери можливість суб'єкта інформаційних правовідносин здійснювати свої інформаційні права й обов'язки. Така інформаційна правоздатність характеризується здатністю відповідного суб'єкта бути активним учасником

інформаційних відносин, самостійно визначати, які саме права йому реалізовувати та в яких конкретних інформаційних правовідносинах;

- окремим елементом інформаційної правосуб'єктності є деліктоздатність, а саме здатність суб'єкта інформаційних правовідносин нести юридичну відповідальність за вчинене правопорушення.

Зазначимо, що за загальним правилом правоздатність, дієздатність та деліктоздатність юридичної особи наступають практично завжди одночасно з моменту державної реєстрації і припиняються з ліквідацією юридичної особи. Якщо розглядати правоздатність юридичної особи на ринку цінних паперів, то тут існують певні винятки, а саме, здійснення інформаційної діяльності, може потребувати наявності певної ліцензії (депозитарні та клірингові установи, торговці цінними паперами, компанії з управління активами), чи строк початку дії правоздатності може збігатись з моментом отримання спеціального дозволу, здійснення певної реєстраційної дії (розміщення цінних паперів для емітента цінних паперів). У такому випадку, припинення інформаційної правоздатності збігається з моментом фактичного позбавлення відповідного ліцензійного права або скасуванням реєстрації випуску цінних паперів [11].

Законом України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. [177], встановлено коло суб'єктів в інформаційній сфері. У ст. 4 Закону до суб'єктів інформаційних відносин відносять: фізичні особи; юридичні особи; об'єднання громадян; суб'єкти владних повноважень. Проаналізувавши вказану норму, можливо зазначити, що законодавством надано виключний перелік суб'єктів інформаційних відносин, чим не враховано ряд важливих та актуальних, щонайменше для інформаційної сфери ринку цінних паперів, суб'єктів. На нашу думку, законодавець формально віднісся до визначення суб'єктів інформаційних відносин, застосувавши загальні ознаки учасників права. Вважаємо, що такий перелік можливо доповнити такими суб'єктами, як інші держави, їх громадяни та юридичні особи, міжнародні організації та особи без громадянства.

На підставі законодавчого визначення суб'єктів та з урахуванням специфіки інформаційних відносин, які складаються на ринку цінних паперів, можемо визначити наступні:

- фізичні особи – акціонери, інвестори в цінні папери, інші зацікавлені особи;
- юридичні особи – акціонери, інвестори в цінні папери, інституційні інвестори, емітенти всі форм власності, професійні учасники фондового ринку у тому числі комерційні банки;
- об'єднання громадян - об'єднання професійних учасників фондового ринку,
- саморегулювальна організація професійних учасників фондового ринку;
- суб'єкти владних повноважень, зокрема НКЦПФР.

Таким чином, як вказувалося у попередньому розділі, нормативне регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів залежить від ефективної інформаційно-правової політики та політики євроінтеграції. Спираючись на останню, відповідна політика має диктувати законодавцю необхідні стандарти впорядкування інформаційних відносин в сфері безпеки ринку цінних паперів в нашій державі.

Законодавча же реалізація має бути своєчасною, аби тактика інформаційно-правової політики не гальмувала. За таких умов злагодженої позиції політики та законодавчої реалізації, останній елемент – організаційно-правове забезпечення буде мати міцну базу для власного функціонування.

2.2.3 Організаційно-правове забезпечення (адміністрування) інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні

Третьою складовою структури правового забезпечення є його організаційно-правове забезпечення, яке здійснюється спеціальними

суб'єктами, утворення, порядок функціонування та компетенція яких встановлюється чинним законодавством.

Науковці по-різному підходять до визначення такої теоретичної дефініції, як «суб'єкт владних повноважень». Так, В. М. Бевзенко надає власне розуміння суб'єкта владних повноважень як уповноваженого державою суб'єкта (орган, підприємство, установа, організація, посадова чи службова особа), який на основі та у відповідності із чинним законодавством здійснює управлінський чи регулятивний вплив як на суспільство у цілому, так і на його окремі елементи (групи, інститути тощо). До суб'єктів владних повноважень ним віднесено наступні інституції: 1) орган законодавчої влади – Верховну Раду України; 2) органи виконавчої влади; 3) органи судової влади; 4) прокуратуру України; 5) органи місцевого самоврядування; 6) посадову чи службову особу зазначених вище органів; 7) інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій, наприклад, будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення, громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону [12, с. 13–14].

М. Вільгушинський вважає, що основним критерієм віднесення до суб'єктів владних повноважень є наявність заснованої на нормах публічного права можливості суб'єктів публічної влади видавати юридичні акти та вчиняти дії, спрямовані на забезпечення реалізації публічного інтересу [32, с. 13].

Вважаємо доцільною та погоджуємося з думкою науковців, які зазначають, що владними повноваженнями наділяється вже вужче коло суб'єктів, виходячи із наявності в суспільстві різних видів влад – політичної, економічної, інформаційної тощо. Державно-владні ж повноваження мають тільки окремі інституції. Це обумовлюється природою державної влади, визначається як державна організація політичного управління суспільством, яка як за обсягом, так і за засобами впливу перевищує всі інші різновиди влади в усіх соціальних утвореннях. Вона поширюється на всі сфери суспільного життя, здійснюється за допомогою спеціального апарату примусу або

переконання та володіє монопольним правом видавати загальнообов'язкові нормативно-правові акти [132, с. 390].

Враховуючи вищевикладені теоретичні підходи, можемо чіткіше визначити суб'єкти державно-владних повноважень в інформаційній сфері на ринку цінних паперів: 1) органи законодавчої, виконавчої та судової влади; 2) центральні органи виконавчої влади; 3) посадові та службові особи цих органів.

Верховна Рада України – парламент України, як єдиний орган законодавчої влади (ст. 75 Конституції України) в межах своїх повноважень (ст. 85 Конституції України) приймає закони, що регулюють інформаційні відносини та визначає правові засади функціонування ринку цінних паперів України.

Очевидним є те, що забезпечення інформаційної безпеки повинне бути покладене на систему органів виконавчої влади. Зважаючи на те, що, по-перше, забезпечення інформаційної безпеки є однією з найважливіших функцій держави, а, по-друге, вимагає координації зусиль різних державних органів, очолити систему органів забезпечення інформаційної безпеки повинен відповідний центральний орган виконавчої влади.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» [195] від 01.03.2011 р. систему центральних органів виконавчої влади складають міністерства України та інші центральні органи виконавчої влади. Міністерства забезпечують формування та реалізують державну політику в одній чи декількох сферах, інші центральні органи виконавчої влади виконують окремі функції з реалізації державної політики.

Слід зазначити, що забезпечення інформаційної безпеки є тривалим та багатоаспектним процесом, що вимагає формування відповідної політики та її реалізації, тому враховуючи вимоги Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення інформаційної безпеки повинен мати статус міністерства.

Зазначений центральний орган виконавчої влади у статусі міністерства буде головним органом в системі забезпечення інформаційної безпеки.

До складу інших центральних органів виконавчої влади необхідно включити структурні підрозділи забезпечення інформаційної безпеки, на які покласти здійснення інформаційної безпеки у зазначених органах виконавчої влади і у сфері суспільного життя, у якій здійснюється управління зазначеним центральним органом виконавчої влади.

Статтею 13 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» передбачено утворення територіальних органів. Частиною 2 цієї статті встановлено, що територіальні органи можуть утворюватися у областях, м. Києві і Севастополі, районах, районах у містах, а також як міжрегіональні (повноваження яких поширюються на декілька адміністративно-територіальних одиниць).

Враховуючи вищевикладене, штатна чисельність органів забезпечення інформаційної безпеки залежить від кількості населення, специфіки та особливостей адміністративно-територіальних одиниць [67, с. 98], вважаємо доцільно створювати саме міжрегіональні територіальні органи, центрального органу виконавчої влади у сфері інформаційної безпеки, територію поширення повноважень та штатну чисельність яких визначати в залежності від особливостей відповідних регіонів України.

Таким чином, вище зазначена сукупність органів забезпечення інформаційної безпеки створить підсистему органів забезпечення інформаційної безпеки системи органів виконавчої влади.

До органів виконавчої влади, в залежності від того, якими елементами інформаційної сфери вони здійснюють управління відносяться. Зокрема:

- Міністерство цифрової трансформації України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення, що здійснюють загальне регулювання в інформаційній сфері;

- Державна архівна служба України, Державна служба статистики, що забезпечують зберігання інформації;
- Служба безпеки України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, які здійснюють захист інформації;
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, що регулюють обіг інформації на ринку цінних паперів.

Більш детально розглянемо повноваження та компетенцію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, як органу що здійснює державне регулювання ринку цінних паперів. У відповідності до Указу Президента України «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку» від 23.11.2011 р. № 1063/2011 «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку», який є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України, підзвітним Верховній Раді України (пп. 11 п. 3 Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку).

НКЦПФР в інформаційній сфері на ринку цінних паперів здійснює певні види діяльності, зокрема:

- встановлює порядок обміну інформацією на умовах гарантованої конфіденційності між учасниками депозитарної системи;
- здійснює моніторинг адміністративних даних та інформації учасників ринку цінних паперів;
- встановлює обсяги, склад, строки, вимоги, порядок та стандарти щодо обов'язкового розкриття інформації емітентами та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів;
- визначає порядок формування (ведення), забезпечує створення та функціонування Загальнодоступної інформаційної бази даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів, порядок доступу до інформації, яка в ній міститься;
- встановлює вимоги, обсяги та строки розкриття інформації емітентами цінних паперів [182].

Також, НКЦПФР для забезпечення виконання покладених на неї завдань і функцій в інформаційній сфері має право:

- засновувати в установленому порядку засоби масової інформації з метою висвітлення питань реалізації державної політики у сфері розвитку та функціонування ринку цінних паперів;
- видавати за погодженням із центральним органом виконавчої влади у сфері технічного захисту інформації нормативно-правові акти щодо технічного захисту інформації у Національній депозитарній системі;
- користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державними, у тому числі урядовими, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;
- одержувати в установленому законодавством порядку від органів виконавчої влади інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на НКЦПФР завдань;
- здійснювати контроль за достовірністю інформації, що надається емітентами та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, та її відповідністю встановленим стандартам;
- надавати інформацію органам державної влади [182].

Таким чином вбачимо, що норми вказаного нормативного акту визначають лише певний перелік видів діяльності та прав НКЦПФР, натомість, в ньому відсутні чіткі завдання та повноваження НКЦПФР в інформаційній сфері на ринку цінних паперів [11].

На нашу думку, недоліком є і те, що нормативний акт, констатує увагу на певних специфічних правовідносинах в інформаційній сфері, не приділяє належної уваги загальним повноваженням, які регулюють інформаційну діяльність органу в цілому. Відсутність загальновизначених повноважень НКЦПФР в інформаційній сфері на ринку цінних паперів обмежує її діяльність, як державного органу.

У зв'язку з вище викладеним, вважаємо за доцільне внести зміни до «Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку»

затвердженого Указом Президента України від 23.11.2011 р. № 1063/2011.

Зокрема, п 1 доповнити наступним реченням: «НКЦПФР здійснює державну інформаційну політику в межах покладеної на неї повноважень».

Пункт 3 Положення доповнити підпунктом 12 у наступній редакції: «забезпечення загального контролю та нагляду в інформаційній сфері на ринку цінних паперів України».

Вказане дозволить, в разі відсутності спеціальних повноважень передбачених нормативним актом, застосувати загальні норм та повноваження з метою належного регулювання інформаційних правовідносин, що виникають на ринку цінних паперів.

У відповідності до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» та Указу Президента України «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку» [182], НКЦПФР в інформаційній сфері на ринку цінних паперів здійснює певні види діяльності. Зокрема, встановлює порядок обміну інформацією на умовах гарантованої конфіденційності між учасниками депозитарної системи; здійснює моніторинг адміністративних даних та інформації учасників ринку цінних паперів; встановлює обсяги, склад, строки, вимоги, порядок та стандарти щодо обов'язкового розкриття інформації емітентами та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів; визначає порядок формування (ведення), забезпечує створення та функціонування Загальнодоступної інформаційної бази даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів, порядок доступу до інформації, яка в ній міститься; встановлює вимоги, обсяги та строки розкриття інформації емітентами цінних паперів.

На нашу думку, недоліком є і те, що нормативні акти, констатуючи увагу на певних специфічних правовідносинах в інформаційній сфері, не приділяють належної уваги загальним повноваженням, які регулюють інформаційну діяльність органу в цілому. Відсутність загальновизначених повноважень

НКЦПФР в інформаційній сфері на ринку цінних паперів обмежує її діяльність, як державного органу.

До організаційно-правового механізму інформаційного забезпечення на ринку цінних паперів, окрім державних органів влади, загальної та спеціальної компетенції відносяться також юридичні та фізичні особи, учасники ринку.

Емітентом є юридична особа, у тому числі Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Автономна Республіка Крим або міська рада, а також держава в особі уповноважених нею органів державної влади чи міжнародна фінансова організація, які від свого імені розміщують емісійні цінні папери та беруть на себе зобов'язання за ними перед їх власниками (абз. 2 ч. 2 ст. 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [196]).

Чинне законодавство визначає інвесторами в цінні папери фізичні та юридичні особи, резиденти і нерезиденти, які набули права власності на цінні папери з метою отримання доходу від вкладених коштів та/або набуття відповідних прав, що надаються власнику цінних паперів відповідно до законодавства. Інституційними інвесторами є інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди), інвестиційні фонди, взаємні фонди інвестиційних компаній, недержавні пенсійні фонди, фонди банківського управління, страхові компанії, інші фінансові установи, які здійснюють операції з фінансовими активами в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – також за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів (абз. 7 ч. 2 ст. 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [196]).

Об'єднання професійних учасників фондового ринку це неприбуткове об'єднання професійних учасників фондового ринку, які провадять професійну діяльність на ринку цінних паперів, а саме: з торгівлі цінними паперами, депозитарної діяльності та управління активами інституційних

інвесторів (абз. 9 ч. 2 ст. 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [196]).

Саморегулювальною організацією професійних учасників фондового ринку (далі – СРО) визнається неприбуткове об’єднання учасників фондового ринку, що провадять професійну діяльність на фондовому ринку з торгівлі цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів, депозитарну діяльність, крім депозитаріїв, утворене відповідно до критеріїв та вимог, установлених Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (абз. 10 ч. 2 ст. 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [196]).

Об’єднання професійних учасників фондового ринку (далі – ОПУ) та СРО відіграють важливу роль на ринку цінних паперів та у відповідності до Рішення № 1925 від 27.12.2012 р., Про затвердження Положення про об’єднання професійних учасників фондового ринку, мають наступні права:

- направляти запити й одержувати в межах законодавства від органів державної влади й органів місцевого самоврядування статистичну, нормативно-технічну та іншу інформацію, необхідну для виконання ОПУ/СРО покладених на них завдань.

- направляти запити й одержувати в межах законодавства від органів державної влади й органів місцевого самоврядування статистичну, нормативно-технічну та іншу інформацію, необхідну для виконання СРО покладених на них завдань.

НКЦПФР також покладає наступні обов’язки на ОПУ та СРО в ході здійснення ними діяльності, а саме:

- надавати інформацію до НКЦПФР про дату проведення загальних зборів членів не пізніше ніж за 30 календарних днів до їх проведення;

- розкривати інформацію, у тому числі шляхом подання в НКЦПФР в установленому нею порядку, про: перелік членів, які провадять той вид професійної діяльності на фондовому ринку, за яким зареєстровано; прийняття нових членів та припинення членства із зазначенням підстав припинення членства; умови участі; структуру органів управління та їх компетенцію; річні

результати діяльності; подані позови, заяви, скарги, у розгляді яких бере участь в інтересах своїх членів; іншу інформацію, передбачену законодавством та правилами;

- подавати до НКЦПФР у триденний строк інформацію щодо прийняття відповідним органом об'єднання рішення про реорганізацію або ліквідацію;

- подавати до НКЦПФР у паперовій формі річну фінансову звітність, засвідчену уповноваженою особою;

- письмово повідомляти НКЦПФР про проведення семінарів, презентацій, конференцій, «круглих столів» з питань фондового ринку.

Згідно до абз. 11 ч. 2 ст. 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», професійними учасниками фондового ринку є юридичні особи, утворені в організаційно-правовій формі акціонерних товариств або товариств з обмеженою відповідальністю, які на підставі ліцензії, виданої Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, провадять на фондовому ринку професійну діяльність, види якої визначені законами України, а також Центральний депозитарій цінних паперів. Відповідно до ст. 16 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», видами професійної діяльності на ринку є: діяльність з торгівлі цінними паперами; діяльність з управління активами інституційних інвесторів; депозитарна діяльність; діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку; клірингова діяльність.

Розглядаючи інформаційні потоки, що виникають при здійсненні професійної діяльності на ринку, детальніше звернемося до здійснення депозитарної діяльності. У відповідності до Рішення НКЦПФР № 735 від 23.04.2013 р. «Про затвердження Положення про провадження депозитарної діяльності» [169] загальний обсяг інформації, а саме систему депозитарного обліку цінних паперів складають: первинні документи; облікові реєстри оперативного обліку; рахунки у цінних паперах; реєстр кодів цінних паперів (п. 7 розділу II).

До інформації, що міститься системі депозитарного обліку, зокрема віднесено:

- відомості про операції (зокрема внесення змін до анкети рахунку в цінних паперах, закриття рахунку в цінних паперах);
- відомості про депонента/номінального утримувача, вигодоодержувача, контрагента, торговця;
- відомості про цінні папери (найменування емітента цінних паперів, код за ЄДРПОУ емітента цінних паперів, вид, тип, форма випуску цінних паперів, код цінних паперів, серія випуску цінних паперів (за наявності), кількість цінних паперів, номінальна вартість одного цінного папера, загальна номінальна вартість цінних паперів);
- відомості, пов'язані з встановленням/зняттям обмежень прав на цінні папери (зокрема виконання договору застави цінних паперів; виставлення цінних паперів на продаж на фондовій біржі; виконання договорів, гарантованих цінними паперами; інші обмеження в обігу, передбачені законодавством України);
- відомості про спосіб одержання запитуваної інформації (особисто, листом тощо).

НКЦПФР також приділяє незначну увагу захисту інформації, що міститься в системі депозитарного обліку, зазначаючи про те, що захист інформації, при її обробці в інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах Центрального депозитарію та депозитарних установ, повинен забезпечуватися шляхом створення комплексних систем захисту інформації з підтвердженою відповідністю у встановленому законодавством України порядку (абз. 4 п. 2 розділу IX Положення про провадження депозитарної діяльності затвердженого Рішенням НКЦПФР № 735 від 23.04.2013 р.).

Порядок взаємодії та надання інформації депозитарними установами інформації, що міститься у системі депозитарного обліку визначається розділом X Положення про провадження депозитарної діяльності

затвердженого Рішенням НКЦПФР № 735 від 23.04.2013 р. Встановлено, що така інформація надається на письмову вимогу уповноваженого суб'єкта яка оформлюється на бланку такого суб'єкта встановленої форми, засвідчується підписом керівника (заступника керівника) такого суб'єкта або його територіального органу, що скріплюється гербовою печаткою, та містить передбачені Законом підстави для отримання інформації й посилання на норми закону, відповідно до яких такий суб'єкт або його територіальний орган має право на отримання такої інформації. Письмова вимога має визначати обсяг інформації, яка вимагається таким суб'єктом, з урахуванням вимог щодо надання інформації для певного суб'єкта. Відповідь на такий запит надається депозитарною установою протягом 14 робочих днів та не повинна містити будь-яку інформацію про депонентів іншої депозитарної установи.

Окремо розглянемо повноваження Центрального депозитарію, як учасника депозитарної системи України, в інформаційній сфері. Так, до виключної компетенції Центрального депозитарію належать (пункти 6, 9, 10 ч. 8 ст. 9 Закону України «Про депозитарну систему України») [160]:

- зберігання інформації про осіб, визначених на надання емітенту реєстру власників іменних цінних паперів;
- ведення рахунка (рахунків) в цінних паперах депозитарної установи, що припинила свою депозитарну діяльність або якій анульовано відповідну ліцензію за правопорушення на ринку цінних паперів чи в іншому визначеному Комісією випадку, а також відповідальне зберігання документів, баз даних, копій баз даних, архівів баз даних депозитарної установи, інформації про тих її депонентів, що в установленому порядку не закрили свої рахунки в цінних паперах, та цінних паперів, які обліковувалися на їх рахунках, та подання інформації про стан таких рахунків згідно із законодавством;
- встановлення єдиних уніфікованих правил (стандартів) відображення та передачі інформації щодо обліку та обігу цінних паперів,

обслуговування корпоративних дій емітентів та іншої інформації, яка вноситься до системи депозитарного обліку.

Крім того, державою встановлені гарантії невтручання у діяльність Центрального депозитарію у тому числі забороняється вилучення (виймка) матеріальних носіїв інформації, пов'язаних із здійсненням Центральним депозитарієм депозитарного обліку цінних паперів та операцій з цінними паперами (ч. 2 ст. 10 Закону України «Про депозитарну систему України»).

Підсумовуючі вищевикладене, зазначимо, що емітенти, інвестори, саморегулівні організації, професійні учасники ринку вступають в інформаційні відносини і здійснюють обмін інформацією на ринку цінних паперів у відповідності до законів України, нормативних актів НКЦПФР та внутрішніх нормативних актів учасників ринку.

У зв'язку з чим, додано новий професійний елемент до організаційно-правового механізму інформаційної безпеки ринку цінних паперів. Зокрема, законодавством встановлюються окремі вимоги до надавача інформаційних послуг, у тому числі щодо провадження діяльності надавачем інформаційних послуг, безперервності діяльності та резервування, проведення випробувань та потужності, захисту інформації, оброблення неповної або потенційно помилкової інформації, поширення інформації, забезпечення збереження інформації («Положення про авторизацію осіб, які мають намір провадити діяльність з надання інформаційних послуг на фондовому ринку, та умови провадження такої діяльності», затверджене Рішенням НКЦПФР № 670 від 27.09.2018 р.) [143].

Слід також визначити, що поширення інформації елементами організаційно-правового механізму на ринку цінних паперів, може здійснюватися наступним чином:

- 1) оприлюднення в засобах масової інформації;
- 2) розміщення інформації на Інтернет сайтах відповідних елементів;
- 3) розміщення інформації на сайті загальнодоступної інформаційної бази даних НКЦПФР;

- 4) функціонування професійних аналітичних електронних ресурсів та баз даних;
- 5) розміщення інформації на інформаційних стендах або поширення друкованих інформаційних матеріалів;
- 6) поширення інформації на ринку цінних паперів через прес-служби відповідних органів державної влади та учасників ринку;
- 7) поширення інформації про ринок цінних паперів шляхом публікації досліджень, експертних висновків та науково-методичних матеріалів;
- 8) поширення інформації через проведення навчальних семінарів, тренінгів та брифінгів.

2.3 Ефективність правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів України в умовах сучасних інформаційних загроз

Ефективність правового забезпечення важливий компонент оцінки його якості, про яку сьогодні все більше і більше замислюється вітчизняна наука та законодавець. Ефективність інформаційної безпеки – необхідного для суспільства в умовах інформатизації явища, питання яке вимагає самостійної оцінки. Що таке ефективність з точки зору безпеки і інформаційної безпеки зокрема? Напевно це – дієвість в умовах небезпеки, контрагенту безпеки, який містить в собі, насамперед, загрози. Щодо дійсного дослідження, нас цікавить, насамперед ефективність фінансової безпеки.

За визначенням Л. С. Гур'янової та В. В. Немомнящего, загроза фінансовій безпеці – це негативна тенденція або явище, яке виникає у внутрішньому або зовнішньому контурі системи і потенційно може призвести до втрати безпеки [43, с. 233]. Під механізмом забезпечення фінансової безпеки держави ці вчені справедливо рекомендують розуміти «сукупність конкретних дій суб'єктів безпеки за допомогою спеціальних методів, засобів і важелів, які сприяють виявленню, попередженню і ліквідації реальних і потенційних загроз фінансовій безпеці держави» [43, с. 233, 235–236]. Такі визначення, хоча і містять визначення «фінансової», по-суті говорять про

безпеку в цілому, а той термін використовують хіба лише для визначення приналежності сегменту економіки. Не виключаємо, що це є справедливо, адже визначення безпеки через відсутності стану небезпеки зазвичай в доктрині права та національної безпеки формується саме таким чином.

Основна увага дослідників безпеки інформатиці, зокрема, на технічному рівні, полягає переважно в оцінці зовнішніх загроз, а для захисту периметру організацій та держав (наприклад, систем виявлення вторгнень) розроблено безліч аспектів. Водночас, як вірно вказує Довгань, «сучасна соціально-економічна та політична нестабільність в Україні тісно пов'язана з недостатньою розвиненістю механізмів виявлення та запобігання загрозам національній безпеці держави і зумовлює нагальну необхідність розробки комплексу дієвих заходів у цьому напрямі». Автор виділяє ті проблеми, які мають бути вирішено в першу чергу, зокрема «проблеми виявлення, аналізу й оцінювання загроз та небезпек імплементації національних інтересів, прогнозування можливих наслідків у разі їх реалізації, оскільки саме ця діяльність багато в чому визначає ступінь захищеності системи національної безпеки держави, напрями та засоби її забезпечення [51, с. 217]. Про що, фактично, і йшлося абзацем вище.

Відповідно предмету дослідження, варто відзначити саме на ті визначення поняття загроз, яким приділяється увага в контексті оцінок економічної безпеки. Зокрема, до першої групи належать умови, які завдають загрози стратегіям підприємств, або їхнім можливостям [76, с. 52], у тому числі потенційним [7, с. 10]. Інша позиція щодо оцінки економічних загроз: загроза як розвиток подій, «внаслідок яких збільшується можливість або з'являється вірогідність порушення нормального функціонування підприємства та заподіяння збитків» [89, с. 93].

За В. Л. Тамбовцевим, виявлення загроз є оцінка зовнішніх та внутрішніх впливів на середовище підприємства, що приводять до небажаних змін [229, с. 45], і, з аналогічних позиція, М. І. Камлик вважає, що загроза – «сукупність умов і чинників, що створюють небезпеку інтересам різних

суб'єктів» [73, с. 52]. Цікаво, що в контексті промислової безпеки такі позиції доведені. Але чи стосуються вони повною мірою безпеки ринку цінних паперів, котрий не є окремим суб'єктом підприємництва.

На дисертаційному рівні дуже важливий аспект цього питання підіймає О. В. Собкевич, яка вказує, що в результаті дослідження розвитку фондового ринку як чинника економічної безпеки фіксується наявність «суттєвої залежності між фінансовими результатами підприємств та обсягами емісії цінних паперів, існування щільного зв'язку між темпами зростання промислового виробництва і торгівлі цінними паперами, відсутність зв'язку між макроекономічними показниками та обсягами торгівлі цінними паперами на організованому фондовому ринку України» [222, с. 8]. А це твердження заслуговує на особливу увагу. Головна ідея, яку пропонує цитована авторка – це ефективний взаємозв'язок ... інформації! Адже та сама «суттєва залежність» і реалізується через інформування в відповідних належних і законодавчо закріплених джерелах. І в реалізації яких саме і реалізується ефективність інформаційної безпеки – адже одним з найважливіших секторів такої є обізнаність про реальний стан справ на ринку.

Акцент на цьому ж роблять і С. А. Стасіневич та І. П. Шиндирук, пишучи: «Розвинений фінансовий сектор є ключовою умовою для зростання економіки будь-якої країни. Одним з основних елементів повноцінного фінансового сектору є розвинений ринок цінних паперів (фондовий ринок) тобто ринок капіталу, який поділяється на біржовий (організований) та позабіржовий (неорганізований)» [225, с. 97].

Варто зазначити, як вказувалося у розділі 1 цього дисертаційного дослідження, спектр загроз ринку цінних паперів хоча і достатньо великий але і достатньо визначний, і його кореляція сьогодні має відбуватися здебільшого, з позицій оцінок трансформацій, що їх надають можливості ІТ в інформаційному суспільстві.

Переважно, внутрішню інформаційну небезпеку становлять діяння від осіб, які мають відношення до системи. Говорячи про інсайдерську

інформацію це особи, які мають відношення до емітента і володіють інформацію, що впливає на торги, у тому числі на характеристики підтвердження цінних паперів. Фактично, загрози, що походять від таких осіб характеризуються їхнім наміром (навмисне чи випадкове).

Значна увага в сфері дій емітента щодо торгів на ринку цінних паперів має приділятися поведінці і зацікавленості у збереженні конфіденційності інсайдерської інформації співробітниками. Якщо вони не дотримуються політики безпеки, їх дії можуть бути навмисними, навмисними, шкідливими порушеннями (такими як саботаж, крадіжка даних, знищення даних тощо), або вони можуть бути ненавмисними чи випадковими діями, включаючи в технічному плані забуття про зміну паролів, неможливість відключити систему перед виходом з робочого місця, або необережне розкривання конфіденційної інформації [261]. Звичайна неухважність, яка може мати дуже тяжкі для учасників ринку наслідки.

Так, інформаційні системи (як технологічне вирішення) безпеки та конфіденційності сучасних економік розширюють таксономію, щоб включати низьокласні та висококласні загрози в системи оцінки загроз, орієнтуються на пошуки вразливостей від вторгнення в інформаційний простір. Утім, вони можуть стосуватися не лише технологічних рішень, а враховувати людський фактор щодо витікання інсайдерської інформації. І це підтверджує позиція М. Варкетніна та Р. Віллісона, «очікувана вартість загальної вартості шкідливого нападу з боку інсайдеру може мати набагато менший фінансовий ефект, ніж безліч другорядних актів неухважності, недбалості або нагляду за правильним розумінням, але недостатньо підготовленими або погано мотивованими працівниками» [261].

Дійсно, те, що робить інсайдерську загрозу настільки небезпечною, є те, що особи, що розголошують інсайдерську інформацію, і утворюють основну небезпеку на місці, адже діяння вчинюються з використанням певного становища особи: робочого місця, посади, доступу, саме яке дає можливість отримати інформацію.

Так, на рівні Директиви 2003/6/ЄС про інсайдерську діяльність та маніпулювання ринком [174] зазначено: «Зловживання ринком охоплює інсайдерську діяльність та маніпулювання ринком. Мета законодавства проти інсайдерської діяльності та сама, що й законодавства проти маніпулювання ринком: забезпечення цілісності фінансових ринків Співтовариства та посилення ступеня довіри інвестора до цих ринків. Таким чином, видається доречним ухвалення поєднаних правил, спрямованих проти інсайдерської діяльності та проти маніпулювання ринком. Єдина Директива гарантуватиме однакові рамки регулювання розподілу відповідальності, правозастосування та співпраці на території всього Співтовариства» (п. 12).

Як не ганебно, але на національному рівні до останнього часу, як вказує А. Нашинець-Наумова, не були враховані такі вимоги Директиви як:

«1) інсайдером є особа, яка володіє інсайдерською інформацією на підставі свого членства в управлінському, виконавчому чи наглядовому органі емітента, або на підставі її участі у капіталі емітента, або на підставі володіння доступом до такої інформації внаслідок виконання своїх службових чи професійних обов'язків, або через вчинення нею кримінальних дій (стаття 2 Директиви 2003/6/ЄС);

2) держави-члени зобов'язані подавати до компетентного органу держави-члена список осіб, що працюють у них на підставі трудового договору або інших підставах і мають доступ до інсайдерської інформації (стаття 6 Директиви 2003/6/ЄС);

3) емітент може під свою власну відповідальність відстрочити оприлюднення інсайдерської інформації, наприклад, для запобігання порушенню його законних інтересів за умови, що таке відстрочення не може ввести громадськість в оману, та за умови, що емітент буде в змозі забезпечити конфіденційність цієї інформації. Однак при цьому державам-членам надано право вимагати негайного інформування відповідного компетентного органу про рішення емітента відстрочити оприлюднення інсайдерської інформації

(пункт 2 статті 6 Директиви 2003/6/ЄС)», утім вимоги статей 2, 6 та п. 17 Преамбули Директиви виконані були [123, с. 76].

Розглядаючи вимоги Директиви 2004/109/ЄС від 08 березня 2007 р., можливо зазначити, що Україна здійснила певні кроки до їх впровадження. Серед позитивних можливо назвати впровадження системи відкритих даних про власників пакетів голосуючих акцій (5 відсотків і більше) акціонерних товариств [48], функціонування інформаційного ресурсу – Загальнодоступна інформаційна база даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (<https://stockmarket.gov.ua/about>) та Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України (<https://smida.gov.ua/about>), початок функціонування Системи фінансової звітності у форматі XBRL (<https://frs.gov.ua/>).

Водночас в подальшому необхідно зосередити увагу щодо вдосконалення законодавства, яке направлено на:

- забезпечення інвесторів та акціонерів інформацією про емітента, в формі, що забезпечує її аналіз є змістовною та корисною для споживача;
- удосконалення систем звітності емітентів з урахуванням сучасних технічних можливостей;
- визначення нових, актуальних способів поширення інформації емітентами, які забезпечать найбільш широкий доступ громадськості і при використанні якого можливо встановити контакт з громадськістю;
- встановлення мінімальних стандартів якості поширення інформації, як на державному, так і на локальних рівнях.

Щодо вимог викладених в Директиві Ради 85/611/ЄЕС [49] від 20 грудня 1985 р., слід зазначити, що основні вимоги, що стосуються інститутів спільного інвестування враховані Законом України «Про інститути спільного інвестування» [175], Положенням про склад та структуру активів інституту спільного інвестування [99], Ліцензійними умовами провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління

активами), Положенням про особливості здійснення діяльності з управління активами інституційних інвесторів [144]. Вказаними нормативно-правовими актами запроваджено обов'язкове ліцензування діяльності з управління активами інституційних інвесторів, встановлені вимоги до таких товариств, приміщення, їх керівників та ділової репутації, розмірі статутного капіталу, вимоги до складу та структури активів ІСІ, обмеження діяльності компанії та обмеження з іншими видами діяльності, пруденційні вимоги та системи управління ризиками.

Разом тим, в національному законодавстві не знайшли відображення наступні вимоги директиви:

ані компанія, управління активами ані депозитарій не можуть бути замінені, і не можуть бути внесені зміни і доповнення до правил фонду або установчих документів інвестиційної компанії без схвалення цього компетентними органами (ст. 4 Директиви 85/611/ЄЕС);

без шкоди іншим умовам загального застосування, визначним національним законодавством, компетентні органи не можуть надавати ліцензію інвестиційній компанії, яка не призначила компанію з управління активами, якщо інвестиційна компанія не має достатнього капіталу, який складає щонайменше 300 000 євро (ст. 13 Директиви 85/611/ЄЕС);

держави-члени повинні забезпечити, щоб компанія з управління активами, ліцензована у відповідності до цієї Директиви компетентними органами іншої держави-члена, могла здійснювати на їх території свою діяльність, на яку їй було надано ліцензію, або шляхом заснування структурного підрозділу, або у рамках свободи надання послуг(п. 1 ст. 6 Директиви 85/611/ЄЕС);

ані інвестиційна компанія, ані Керуюча компанія або депозитарій, що діють від імені пайового трасту, не можуть брати позики (ст. 36 Директиви 85/611/ЄЕС);

ані інвестиційна компанія, ані керуюча компанія або депозитарій, що діють від імені пайового трасту, не можуть надавати позики або виступати в ролі гаранта від імені третіх сторін (ст. 41 Директиви 85/611/ЄЕС);

ані інвестиційна компанія, ані керуюча компанія або депозитарій, що діють від імені пайового трасту, не можуть здійснювати продаж цінних паперів, що підлягають обігу, без покриття (ст. 42 Директиви 85/611/ЄЕС) [49].

Інформація, котра характеризує таких суб'єктів корисна для вивчення осіб, які здійснюють загрозу безпеці сучасних інформаційних систем [247. с. 48–56]. Фактично, всі загрози в сьогоdnішньому світі, за виключенням гібридних агресій, щодо інформації про фондовий ринок здійснюватимуться зацікавленими особами – тобто суб'єктами або так чи інакше пов'язаними з ними особами і, відповідно щодо суб'єктів.

Таким чином, інформаційні загрози від витікання інсайдерської інформації полягають у наступному:

- впливі на ринкову вартість цінних паперів та обсягу договорів щодо них;
- зменшенні отриманого прибутку емітентом, в результаті здійснення фінансового-господарської діяльності;
- блокування можливості власника пакета цінних паперів продажу за ціною, що відповідає реальній ринковій ситуації та/чи за оціночною вартістю;
- здатність порушити систему ціноутворення і поставити в невідгідне становище сумлінних учасників ринку;
- недобросовісна конкуренція.

На думку В. Г. Кабанова «одним з найактуальніших завдань щодо розвитку інвестиційних інвесторів на ринку України є також зменшення стимулів їх участі у тіньових схемах і переслідування незаконних трансакцій з відмивання коштів» [71]. Утім, автор демонструє доволі цікавий підхід до інформаційної, а саме іміджевої безпеки ринку за таких умов. Зокрема, серед його рекомендацій, з позицій оцінки інформаційної іміджевої безпеки, він пропонує «формування позитивного іміджу фондового ринку, роз'яснення

його потенційних можливостей, налагодження тісної співпраці в рамках міжнародних організацій для створення позитивного іміджу українського фондового ринку серед зарубіжних інвесторів» [71, с. 46].

Питання ж відмивання коштів, здобутих злочинним шляхом та фінансування тероризму, навряд чи має сенс виділяти як елемент інформаційної безпеки саме ринку цінних паперів – питання протидії цьому транскордонному злочину значно ширше і виходить за рамки регулювання лише діяльності фондових бірж, навіть, на світовому ринку.

Нормативне відображення вказаного питання можемо знайти в Рекомендаціях FATF Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансування тероризму і розповсюдження зброї масового знищення, Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [165], Рішеннях НКЦПФР № 1038 від 17.07.2015 р. [204], № 617 від 31.05.2016 р. [207], № 13 від 12.01.2017 р. [205], № 309 від 17.03.2016 р. [206], Наказах Міністерства фінансів України № 584 від 08.07.2016 р. [119], № 402 від 07.04.2015 р. [118].

Отже, згідно ст. 15 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 р. № 1702-VII [165], Відповідно даного Закону відмивання коштів на функціонуванні ринку цінних паперів впливає через:

- здійснення операцій, угод на суму, що дорівнює або перевищує 150 000,00 грн;
- переказ коштів на анонімний рахунок за кордон і надходження коштів з анонімного рахунка з-за кордону; зарахування або переказ коштів у разі, якщо хоча б одна із сторін – учасників фінансової операції має відповідну реєстрацію, місце проживання чи місцезнаходження в державі, що віднесена до переліку офшорних зон, а також переказ коштів на рахунок, відкритий у фінансовій установі, зареєстрованій у зазначеній державі;

- фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів);
- здійснення розрахунку за фінансову операцію у готівковій формі;
- зарахування коштів на поточний рахунок юридичної або фізичної особи – підприємця чи списання коштів з поточного рахунка юридичної або фізичної особи – підприємця, період діяльності якої не перевищує трьох місяців з дня реєстрації, або зарахування коштів на поточний рахунок чи списання коштів з поточного рахунка юридичної або фізичної особи – підприємця у разі, якщо операції на зазначеному рахунку не здійснювалися з дня його відкриття;
- переказ коштів за кордон за зовнішньоекономічними договорами (контрактами), крім переказів коштів за договорами (контрактами), які передбачають фактичне постачання товарів на митну територію України;
- здійснення фінансових операцій з цінними паперами на пред'явника, які не депоновані в депозитарних установах;
- здійснення операцій з векселями (крім фінансових казначейських векселів), ордерними цінними паперами;
- здійснення фінансових операцій за правочинами, форма розрахунків за якими не визначена;
- фінансові операції осіб, щодо яких встановлено високий ризик.

Одним з факторів зниження ефективності правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів є відсутність належним чином впорядкованого законодавства з питань сек'юритизації. Наявність в Україні закону «Про іпотечні облігації» від 22 грудня 2005 р. не може належним чином врегулювати всі аспекти сек'юритизації. Доцільним буде розробка повноцінного Закону «Про сек'юритизацію», який врегулює всі аспекти діяльності, спірні питання та проблеми, що в свою чергу, сприяло появі сек'юритизації всього спектру фінансових активів.

Стосовно іміджевої складової інформаційної безпеки значну роль відіграє прозорість функціонування Національного депозитарію.

Національний депозитарій України сьогодні – достатньо відкритий для зовнішнього спостереження. Офіційний сайт Національного депозитарію України [121] на сьогодні є трьохмовним, достатньо повним і доступним з будь-якої країни потенційного-інвестора. Утім, інформація, розташована на ньому не повною мірою відбиває очікуваний інтерес, наприклад, емітента.

Так, окремі положення, що розміщені на сайті не мають англomовного перекладу з поясненням: «This section exists only in Ukrainian» («Цей розділ стосується лише українців») [259] – стосовно сторінки, на якій розміщена інформація про Систему електронного документообігу для депозитарної установи, що є особою, визначеною на надання емітенту реєстру власників іменних цінних паперів [218]. Аналогічно – стосовно і Правил Центрального депозитарію [147], і Порядку проведення депозитарних операцій за розпорядженнями емітентів [146], і більшості інших розділів.

Очевидно, що в умовах євроінтеграції і входження вітчизняної економіки в глобальну, інформація англійською мовою для зовнішніх інвесторів. Таким чином, питання інформації щодо емітентів та андерайтерів та зберігачів – не може бути «Розділом для українців».

Щодо питань іміджевої складової інформаційної безпеки в умовах Євроінтеграції має бути обов'язковість повного розміщення правової інформації про діяльність ринку цінних паперів та його структур необмежено й іншими мовами, зокрема англійською.

Аналогічна ситуація склалася з сайтом головного регулятора ринку – Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Англійською мовою викладені лише функціональні кнопки сайту, натомість всі новини викладені лише українською мовою [122]. Такі розділи, як «Аналіз ринку» постійно знаходяться на стадії розробки [4]. Крім того, вимогами ЄС викладеними в Директиві № 2007/14/ЄС, передбачено обов'язок компетентного органу публікувати на власному інтернет-сайті календар операційних днів різних ринків, що регулюються. На жаль, ані сайт НКЦПФР ані сайт НДУ вказаної інформації не містить.

Сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України також, певною мірою є закритим для пересічного інвестора [2]. Так вся регулярна, нерегулярна, річна та інша відкрита інформація, що публікується емітентами, стає доступною лише зареєстрованим користувачам. Не зрозумілим стає вимога в реєстрації користувача, який отримує доступ до відкритої інформації. На сьогодні Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України є єдиним уповноваженим провайдером інформаційних послуг з оприлюднення фінансової звітності та інформації, що акредитований НКЦПФР, тобто чи не єдиним джерелом інформації про емітента. Запровадження реєстрацій на сайті, та авторизації за допомогою введення коду підтвердження чинить перешкоди до прямого та вільного отримання інформації.

Наявність офіційних сторінок компетентних органів та установ в соціальних мережах, розвиток і функціонування чат-ботів в месенджерах, безумовно сприятиме покращенню можливості отримати інформацію альтернативними засобами комунікації.

Вище ми вказували на актуальність медіадискурсу в умовах інформаційного суспільства. Але треба розуміти і те, що у разі відсутності фахового медіадискурсу він все рівно формується. І таке хаотичне і надмірно критичне формування призводить до того, що він формується від пліток, а подекуди – невірних тенденцій.

Виходячи з того, що в сучасних умовах залучення іноземних інвесторів та подальше формування іміджевої складової ринку цінних паперів України стає головнішою задачею на етапі розвитку, а завдання підтримки інформаційної безпеки не знижується жодною мірою, саме такі три складові інформаційної безпеки ринку цінних паперів слід виділяти як основні позитиви, котрі можуть відчувати основні інформаційні загрози. Такі загрози можуть мати місце у разі: безпосереднього втручання в функціонування інформаційної оболонки діяльності ринку цінних паперів, а рівно відсутності

належного інформаційного наповнення зовнішньої трансляції інформації про події, що відбуваються на такому ринку.

Виходячи із вищевикладеного, можемо зробити наступний висновок, про те, що інформаційні загрози, котрі може відчувати ринок цінних паперів поділяються на зовнішні і внутрішні. У зв'язку з чим, виникає можливість їхньої мінімізації або зняття. Так, до зовнішніх інформаційних загроз ринку цінних паперів належать ті, котрі перебувають за межами інформаційного поля ринку цінних паперів і спрямовані на нього безпосередньо, або опосередковано. Передусім можемо акцентувати виключно про інформаційні загрози, оминаючи ті, що належать до економічних (світові кризи, світова девальвація тощо), або соціально-політичних (зміна геополітики, війни, тощо).

До таких належать:

- дезінформація (умисна та необережна) про стан ринку цінних паперів країни;
- дезорієнтація потенційних інвесторів;
- відсутність повної інформації про емітентів;
- відсутність відкритої інформації про доброспорядність брокерів, тощо.

До внутрішніх загроз – ті, котрі появляються безпосередньо в межах ринку цінних паперів, або які загрожують його інформаційним ресурсам.

До внутрішніх загроз ринку цінних паперів належать:

- протиправне використання інсайдерської інформації;
- відсутність регулярної та особливої інформації;
- відсутність інформації про голосуючих акцій понад порогові значення;
- неналежний захист технічних ресурсів, котрими забезпечується безпека даних, тощо.

Висновки до Розділу 2

1. Аналіз компаративно-правових аспектів правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні дозволяє зробити висновок щодо необхідності вдосконалювати національне законодавство таким чином, щоб відповідні зміни надали змогу учасникам ринку забезпечувати можливість безперешкодно здійснювати порівняння інформації, розуміти та аналізувати зміни величин будь-яких процесів. Актуальним для сучасного розвитку ринку цінних паперів є запровадження нового інституту – обов'язку учасників ринку та власників пакетів акцій розкривати інформацію про власні активи.

2. Структура забезпечення інформаційної безпеки розглядається як сукупність правових норм в широкому розумінні та, як сукупність державних органів у вузькому розумінні. Інформаційно-правова політика на ринку цінних паперів визначається, як сукупність політичних рішень, системи органів виконавчої влади та належного медіадискурсу. Нормативне забезпечення інформаційної безпеки розглядається як сукупність норм права, якими регламентується порядок обігу інформації про дії та події на ринку та норм процесуального права, якими забезпечується виконання приписів норм матеріального права. Третьою складовою системи правового забезпечення визначається організаційно-правове регулювання, яке виконують спеціальні суб'єкти, утворення, порядок функціонування та компетенція котрих нормативно закріплені, одним з яких є НКЦПФР.

3. До найголовніших загроз інформаційній безпеці ринку цінних паперів в умовах глобалізації належать ті, які найбільш очевидно впливають на привабливість ринку цінних паперів як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів. Тому найбільшу загрозу внутрішній інформаційній безпеці ринку цінних паперів в світі сьогодні становить маніпулювання інсайдерською інформацією.

4. До зовнішніх інформаційних загроз ринку цінних паперів належать ті, котрі перебувають за межами інформаційного поля ринку цінних паперів і спрямовані на нього безпосередньо, або опосередковано. До таких належать: дезінформація (умисна та необережна) про стан ринку цінних паперів країни; дезорієнтація потенційних інвесторів; відсутність повної інформації про емітентів; відсутність відкритої інформації про доброспорядність брокерів, тощо.

5. До внутрішніх загроз належать ті, котрі безпосередньо з'являються в межах ринку цінних паперів, або які загрожують його інформаційним ресурсам, і до них належать: протиправне використання інсайдерської інформації; відсутність регулярної та особливої інформації; відсутність інформації про голосуючих акцій понад порогові значення; неналежний захист технічних ресурсів, котрими забезпечується безпека даних, тощо.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

3.1 Впливи глобальних процесів цифровізації на правове регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні: сучасний стан та перспективи

Відповідно до Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації [187] «Розвиток цифрової економіки України полягає у створенні ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства для їх ефективності, конкурентоздатності та національного розвитку, зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції та благополуччя населення» (абз. 1 Основних положень).

Цифровізація ж у цьому документі визначна як «насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір» (абз. 6), а її метою є – «досягненні цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності у нові більш ефективні та сучасні. Такий приріст є можливим лише тоді, коли ідеї, дії, ініціативи та програми, які стосуються цифровізації, будуть інтегровані, зокрема, в національні, регіональні, галузеві стратегії і програми розвитку» [192]. І це – лише елемент національної правової політики, спрямований на прискорення сценарію

цифровізації, адже всезагальна цифровізація на світовому рівні зробила на цьому шляху значно більше кроків.

На енциклопедичному рівні, цифровізація визначається, як інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя суспільства шляхом оцифровки всього, що можна оцифрувати, сутність якої полягає у комп'ютеризації систем і робочих місць для більшої легкості та доступності [255].

Розглядаючи цифровізацію ринку цінних паперів, як сектору економіки доцільним буде звернутись до досліджень науковців – економістів, які розглядають цифрову економіку, як інноваційну динамічну економіку, що базується на активному впровадженні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки та рівень життя населення [75, с. 14]. Доволі абстрактне твердження, але при співставленні його з реаліями функціонування ринку цінних паперів вона набуватиме самостійного змісту і специфічного сенсу.

Ось декілька інших важливих визначень цифрової економіки, зміст яких безпосередньо стосується досліджуваної сфери. С. М. Верстюк зазначає, що цифрова економіка це нереалізована трансформація всіх сфер економіки завдяки перенесенню всіх інформаційних ресурсів та знань на комп'ютерну платформу [30, с. 51]. А С. В. Коляденко визначає цифрову економіку таку, що базується на виробництві електронних товарів і сервісів високотехнологічними бізнес-структурами і дистрибуції цієї продукції за допомогою електронної комерції [80, с. 106]. Обидва визначення настільки кардинально різні, настільки і справедливі відносно оцінок сфери щодо котрої висловилися автори. З одного боку, якщо розуміти під «комп'ютерною платформою» цифровізацію, дійсно, цифрова економіка – явище віддзеркалення реальних економічних відносин в цифровій формі, що веде до спрощення, прискорення, уніфікації, транскордонності отримання інформації та переказів тощо. З іншого боку, вона стосується і виробництва товарів і

цифрових сервісів, але не тільки. Такими сервісами, по суті, стають всі сервіси, які можуть бути надані через сучасні засоби зв'язку. Більш того, і ті, які здійснюються через обробку інформацій за допомогою ІТ сфери.

Фахівець в сфері інформаційного права І. С. Доронін вважає, що термінологічне визначення «цифровий» стосовно відносин, суспільства та його окремих інститутів не містить нового змісту порівняно з тими, що вживались до опису ідентичних процесів у минулому («електронний» та ін.), за винятком «цифрової економіки», яка полягає у виробництві та продажу товарів та послуг, які не існують у фізичному світі, але використовуються людьми [56]. Містке твердження, але не повною мірою справедливе. Утім, напевно, І.С. Доронін упускає той факт, що кількість операцій, які здійснюються штучним інтелектом в умовах розвинутої цифрової економіки значно перевищує людські та раніше відомі машинні операції в сотні тисяч разів. То ж виникає контр-питання: чи, дійсно, поняття «цифровий» не містить нового змісту? Напевно, це не зовсім так. Навіть враховуючи той факт, що світ визнав і сучасний феномен «грошової цивілізації» [254, с. 78–79].

На нашу думку, можна виділити основні риси цифрової економіки, такі як: заснована на домінуючому застосуванні цифрових технологій; є її результатом є електронні товари та послуги, вироблені за допомогою електронного бізнесу, торгівля якими ведеться за допомогою електронних засобів; передбачає створення мережі суб'єктів господарювання, шляхом створення та обміну цифровими активами, які протікають поза реальним світом та не мають фізичного носія (тобто стають віртуальними активами) на тлі розвитку Інтернету; є новою соціокультурною реальністю сучасного світу, яка формується в межах інформаційного суспільства.

Водночас, необхідно зазначити, що цифровізація економіки зумовлює виникнення «цифрових» прав як фізичних, так і юридичних осіб. Оскільки в інформаційному суспільстві свобода слова, право на інформацію і доступ до неї трансформувалися в універсальний товар, що складається з даних людини та її повідомлень в мережі Інтернет [208, с. 72].

А. М. Новицький вказує, «чим більше різноманітних функцій звичайних суспільних відносин переноситься в мережу Інтернет (електронна комерція, електронні розважальні заходи, ЗМІ та ін.), тим самим сильніше відчувається необхідність у правовому регулюванні цих відносин, і насамперед спеціалізованими органами держави» [126, с. 169]. Автор виділяє правопорушення, які існують в мережі на загальні – ті, що визначені в більшості правових систем світу, та спеціальні, пов'язані з виключно з функціонуванням Інтернет (розповсюдження спаму, втручання в роботу комп'ютерних мереж, розсилання вірусів та ін.

Важко не погодитися з позицією І. В. Арістової, яка зазначає, що «перехід людської цивілізації до етапу інформаційного суспільства потребує сьогодні переосмислення, а у відповідних випадках і перегляду механізмів регулювання відносин, що виникають між громадянами та організаціями інформаційного суспільства» [6]. Така позиція І.В. Арістової є провідною для сучасних дослідників правовідносин в інформаційній сфері: новітні відносини часто просто не можуть регулюватися старими правилами класичних приписів – вони просто не діють в умовах нових викликів, швидкостей і просторових можливостей.

Також варто зазначити, що сучасна «активізація глобальних процесів у світі розвивається на основі масової інформатизації», вказує О. Д. Довгань. У зв'язку з чим, «інформація проникає у всі сфери суспільного життя, стає глобальним товаром з новими економічними властивостями необмеженого відтворення та накопичення, набуває особливо важливого значення як джерело суспільного розвитку». Автор наголошує, що «виробництво та використання цього товару значною мірою визначає місце держави, нації в сучасній світовій ієрархії міжнародних відносин» [51]. Разом з тим, міжнародна глобальна інформаційно-правова політика диктує умови, котрі так чи інакше підкорятимуть національні системи регулювання цифровізованих складових економіки, впорядковуючи, а уніфікуючи їх.

У липні 2000 року Окінавською хартією глобального інформаційного суспільства [129] було визначено: «Суть стимульованої ІТ економічної і соціальної трансформації полягає в її здатності сприяти людям і суспільству у використанні знань і ідей. Інформаційне суспільство, як ми його представляємо, дозволяє людям ширше використати свій потенціал і реалізовувати свої спрямування. Для цього ми повинні зробити так, щоб ІТ служили досягненню взаємодоповнюючих цілей забезпечення стійкого економічного зростання... Досягнення цих цілей і рішення виникаючих проблем зажадає розробки ефективних національних і міжнародних стратегій». А вже у вересні 2000 року на рівні Декларації тисячоліття ООН [44], було визначено застосувати всіх заходів для того, щоб усі могли користуватися благами нових технологій, особливо інформаційних і комунікаційних.

Зокрема, на таких глобальних позиціях базуються всі акти світової інформаційно-правової політики, що свідчить про те, що окремі країни мають підкорятися тут глобальним трендам, в іншому випадку вони залишаться поза всезагальних економічних відносин. Як вказує В. Г. Кабанов, «Згідно з тенденціями, що розгортаються в світовому фінансовому просторі, кількість країн, де можуть зберегтися і продовжити повноцінне і суверенне існування ефективні та конкурентоспроможні фінансові ринки, поступово скорочується» [71, с. 39].

Напевно, що за таких умов, сучасний стан розвитку глобальних інформаційних відносин робить питання правового регулювання інформаційної безпеки актуальнішим за будь-які інші аспекти безпеки ринку цінних паперів.

Сучасні глобальні економічні та політичні умови, технологічна інфраструктура та соціально-культурний розвиток сприяють все більш бурхливому та динамічному середовищу для організацій, які підтримують інформаційні системи (ІС) для використання у бізнесі, уряді та інших сферах. Так, до прикладу, нагадаємо, що у 2016 році НБУ схвалив дорожню карту

«Cashlesseconomy» від 9 листопада 2016 р. [55], в якій йдеться про шлях впровадження блокчейну в Україні та механізм впровадження в окремих реєстрах та ланцюгах діловодства в Україні. Зазначимо, що впровадження новітньої технології блокчейн передусім унеможливлюють підробку даних, щоб про це не збереглася інформація в системі[20]. Крім того, вірно вказують фахівці з фінансового права М. А. Пожидаєва та С. О. Кравцов, про те, що активне впровадження новітніх платіжних інструментів на фінансовому ринку, а також формування нових механізмів функціонування платіжної інфраструктури спрямовані, у першу чергу, на підвищення безпеки та її ефективності, а отже, і стійке, безперебійне, надійне функціонування ринків фінансових послуг [262].

Оскільки наші інститути (економічні, політичні, військові, правові, соціальні) стають все більш глобальними та взаємопов'язаними; оскільки ми більше покладемося на автоматизовані системи управління, щоб забезпечити нам енергію та послуги; і, коли ми створюємо механізми для координації цієї глобальної взаємодії, ми вводимо більшу вразливість до наших систем і процесів. Ця підвищена залежність від кіберпростору також посилює нашу вразливість - ізоляція вже не є варіантом. Можливо, жоден аспект цього явища не настільки тривожний і складний, як необхідність розуміти та вирішувати різні ризики для безпеки ІС, від яких ми залежимо.

Також, варто погодитися з У. Ільницькою, яка вірно наголошує, що сьогодні «...кіберпростір перетворюється на поле боротьби, вагомими загрозами інформаційній безпеці держави (і України, зокрема) є комп'ютерна злочинність, кібертероризм, кібервійни, які передбачають протистояння національних інтересів у просторі Інтернету, застосування комп'ютерних та інтернет-технологій для нанесення шкоди супротивнику [66, с. 30].

Розуміння важливості вирішення проблем на законодавчому рівні щодо існуючих викликів і загроз, які стоять перед сучасною людиною у зв'язку розвитком інформаційних технологій була прийнята Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 15 березня 2016 р.

№ 96/2016 [226]. Відповідно до положень розділу 2 Стратегії було зазначено, що сучасні інформаційно-комунікаційні технології можуть використовуватися для здійснення терористичних актів, зокрема шляхом порушення штатних режимів роботи автоматизованих систем керування технологічними процесами на об'єктах критичної інфраструктури. Більшого поширення набуває політично вмотивована діяльність у кіберпросторі у вигляді атак на урядові та приватні веб-сайти в мережі Інтернет.

До пріоритетів та напрямів забезпечення кібербезпеки України віднесено наступні: розвиток безпечного, стабільного і надійного кіберпростору; кіберзахист державних електронних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури, призначеної для обробки інформації; кіберзахист критичної інфраструктури; розвиток потенціалу сектору безпеки і оборони у сфері забезпечення кібербезпеки; боротьба з кіберзлочинністю (розділ 4 Стратегії кібербезпеки України)[226].

На законодавчому рівні питання забезпечення кібербезпеки держави врегульовуються Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII [185]. Даний закон визначає правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки. Кібербезпека визначається як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі (п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»).

Також, зазначимо, що на відміну від Стратегії кібербезпеки України, Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», який був прийнятий 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII, було розширено коло суб'єктів забезпечення кібербезпеки. В Законі встановлено, що забезпечувати кібербезпеку буде Президент України через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України; Національний координаційний центр кібербезпеки як робочий орган Ради національної безпеки і оборони України; Кабінет Міністрів України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування; правоохоронні, розвідувальні і контррозвідувальні органи, суб'єкти оперативно-розшукової діяльності; Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до закону; Національний банк України; підприємства, установи та організації, віднесені до об'єктів критичної інфраструктури; суб'єкти господарювання, громадяни України та об'єднання громадян, інші особи, які провадять діяльність та/або надають послуги, пов'язані з національними інформаційними ресурсами, інформаційними електронними послугами, здійсненням електронних правочинів, електронними комунікаціями, захистом інформації та кіберзахистом (ст. 5 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [185]).

Інформаційна безпека ринку цінних паперів в глобальному інформаційному середовищі, фактично, обумовлює решту інших рівнів безпеки, адже від неї залежать сьогодні всі первинні і вторинні вихідні дані і учасників, і предметів торгів.

Як вірно зазначає О. П. Дзьобань, що «сьогодні у всіх сферах життєдіяльності суспільства чітко позначився клас нових видів загроз і небезпек, пов'язаних із застосуванням новітніх інформаційно-технологічних засобів, які мають безліч варіантів свого прояву: спотворення інформації, маніпулювання свідомістю людей, інформаційна війна тощо. Народжений глобалізацією загальний інформаційний простір слугує полем розгортання

інформаційного протистояння держав». Автор наголошує, що «безперервне зростання потужності інформаційних технологій, їх масштабне впровадження призвели до трансформації системи цінностей, в результаті чого сучасне суспільство відчуває глобальну ціннісну кризу» [47]. У зв'язку з чим, можна стверджувати, що інформаційна загроза ринку цінних паперів може утворювати системну загрозу інвестиційному клімату і, відповідно, економіці держави в цілому.

Слід зазначити, що наразі Україною підписано понад 50 міжнародних договорів у сфері охорони інформації з обмеженим доступом: 2 угоди з міжнародними організаціями (НАТО, ЄС); 48 двосторонніх договорів з іноземними державами, у тому числі: 22 – з державами – членами НАТО; 24 – з іншими країнами; 2 угоди денонсовано (з Словацькою Республікою – 1 грудня 2008 р., Російською Федерацією – 21 травня 2015 р.). І всі вони тією чи іншою мірою стосуються питань убезпечення інформації в сфері економічних відносин і забезпечення інформації, стосовно поширення інформації для сприяння позитивізації інвестиційного клімату.

23 травня 2019 року було прийняте Рішення НКЦПФР «Про затвердження Змін до Системи довідників та класифікаторів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку» [168]. Відповідно до цього рішення низка змін стосовно Довідників Системи довідників та класифікаторів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку зазнали суттєвих змін, які ми через предмет нашого дослідження маємо охарактеризувати.

Так, зокрема, у Довіднику 19 «Дата вчинення дій», затвердженого Рішенням НКЦПФР «Про затвердження Системи довідників та класифікаторів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку для використання учасниками фондового ринку України» від 8 травня 2012 р. № 646 [171] визначається щодо «вчинення дій про факт зміни адреси власного веб-сайту»; «дата зміни адреси веб-сайту»; «дата затвердження органом відповідного

звіту», що сприяє належному своєчасному рівню оцінки функціонування суб'єктів.

У Довіднику 21, що міститься у тому ж Рішенні НКЦПФР «Перелік та коди видів адміністративних даних, особливої інформації про іпотечні цінні папери» зміни стосуються додавання «відомостей про зміну адреси власного веб-сайту емітента»; «інформація про затвердження звіту про винагороду членів наглядової ради та/або звіту про винагороду членів виконавчого органу», що сприяє відкритості інформацій про витрати і нівелює рівень негативного ставлення до бюрократичних процедур і оплат праці адміністративних кадрів. Це, здавалось би не дуже важлива інформація для інвестора, утім, вона важлива для системи експертного і соціального контролю.

Особливо привабливими позиціями для розвитку інформаційного поля функціонування ринку цінних паперів є внески до Довіднику 27 «Види змін на рахунку в цінних паперах депонента в депозитарній установі» та Довіднику 35 «Вид інформації, що передається від депозитарної установи до уповноваженого на зберігання (Центрального депозитарію цінних паперів та/або Національного банку України) при припиненні нею здійснення депозитарної діяльності депозитарної установи», затвердженої тим же Рішенням НКЦПФР.

Наприклад, останній доповнюється позиціями такого змісту (п. 7 Рішення НКЦПФР «Про затвердження Змін до Системи довідників та класифікаторів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку» [168]:

- «переліки осіб, які мають право на отримання коштів, що надійшли до Депозитарної установи за наслідками погашення цінних паперів та/або виплати доходів (дивідендів) за цінними паперами та не були нею виплачені, окремо за кожним випуском цінних паперів із зазначенням інформації, необхідної для ідентифікації цих осіб, розміру коштів щодо кожної особи та загальної суми коштів за кожним випуском цінних паперів;

- консолідований баланс (баланс за всіма цінними паперами, що обліковуються у депозитарній установі на рахунках у цінних паперах депонентів і на рахунку в цінних паперах депозитарної установи в Центральному депозитарії цінних паперів), складений станом на кінець операційного дня, що передує даті припинення діяльності, у формі електронного документа відповідно до внутрішніх документів уповноваженого на зберігання згідно з вимогами законодавства;

- консолідований баланс (баланс за всіма цінними паперами, що обліковуються у депозитарній установі на рахунках у цінних паперах депонентів і на рахунку в цінних паперах депозитарної установи в Національному банку України відповідно до компетенції щодо обліку цінних паперів, визначеної Законом України «Про депозитарну систему України»), складений станом на кінець операційного дня, що передує даті припинення діяльності, у формі електронного документа відповідно до внутрішніх документів уповноваженого на зберігання згідно з вимогами законодавства, засвідчений Національним банком України» [160].

Подібні реформи відкритості сприяють динаміці інформаційних відносин і мінімізують внутрішні і зовнішні загрози ринку цінних паперів. Якнайменше, вони діють на позитивний імідж і вихідні дані для формування належного медіадискурсу.

Сучасні можливості використання ІТ дають змогу брати участь у торгах на ринку цінних паперів на територіях будь-якої країни, вкладати кошти в цінні папери віртуально у тому числі з використанням криптовалют, тощо – здійснювати операції на ринку цінних паперів дистанційно.

У разі, якщо участі іноземних представників в торгах не обмежена законодавством країни, на ринку цінних паперів якої здійснюються відповідні торги, учасники торгів можуть знаходитись на будь-якій відстані від безпосереднього проведення таких торгів.

Віртуальна, легка економіка, дає змогу не лише брати участь у торгах, а і розповсюджувати і отримувати інсайдерську інформацію на відстані. Така

ситуація ускладнює не лише перешкоджання розповсюдженню інсайдерської інформації, а і допускати будь-які маніпулювання, які на відстані перевірити надто складно. При цьому, головним джерелом небезпеки в інформаційному суспільстві є інформація. Головним джерелом ризику ринку цінних паперів є інсайдерська інформація, а ще більшим ризиком – маніпулювання нею. Як вказує О. М. Головка, «правові норми виступають одночасно як підставою, так і засобом функціональної діяльності, прийняття рішень та здійснення управлінського впливу всіх елементів структури механізму реалізації державної інформаційної політики» [37, с. 40]. Про це наголошували й інші науковці, зокрема, О. А. Баранов, К. І. Беляков, В. Г. Пилипчук, О. Д. Довгань, Н. А. Савінова та багато інших дослідників, про що робилися посилання у попередніх розділах дослідження.

Якщо інформаційно-правова політика може реалізовуватися на мікро-рівні – стосовно окремих локальних утворень, чи то вузьких сфер регулювання, на мезо-рівні вона має реалізовуватися у Інформаційному кодексі. Макро-рівень у глобальному суспільстві може знайти реалізацію лише на рівні міжнародних, і, бажано всезагальних актів.

Таким чином, Українська держава перебуває у стані, в якому переважно умови євроінтеграції диктуються через глобальні утворення, а інформатизація – через ті ж самі вимоги глобалізації. Інформаційний кодекс певним чином може впорядкувати норми інформаційного права в частині убезпечення ринку цінних паперів від загроз та впливів. Але не прискорити реалізацію ефективної правової політики: він сам є частиною правової політики України в інформаційній сфері. Утім, виокремлення в межах такого перспективного документу інформації про ринок цінних паперів було б вагомим досягненням на шляху піднесення довіри до такого впливового на імідж держави сектору економіки, як ринок цінних паперів.

3.2 Напрями удосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні

Досліджуючи структуру інформаційно-правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні, ми умовно визначили три її невід’ємні складові:

- інформаційно-правову політику в сфері безпеки ринку цінних паперів;
- нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів;
- організаційно-правове забезпечення (або адміністрування) інформаційної безпеки ринку цінних паперів.

Враховуючи проведений вище аналіз ефективності забезпечення в Україні інформаційної безпеки ринку цінних паперів на таких рівнях, оглянувши їх з позицій вимог ЄС, а також, усвідомлюючи перспективи геополітичних трансформацій світового рівня, спробуємо сформулювати основні заходи кожного з рівнів, які б підвищували ефективність досліджуваного предмету. Зокрема, щодо першої складової, то інформаційно-правова політика в сфері безпеки різних секторів економіки України повинна орієнтуватися не виключно на технічний захист інформації та захист від витоку, а й на коректне поширення інформації. В іншому варіанті, відсутність інформації про ті, чи інші сектори економіки позбавлятимуть країну позитивного іміджу, відштовхувати інвесторів та, фактично, обмежувати притік інвестицій в державу.

У зв’язку з чим, інформаційно-правова політика сьогодні має бути переглянута і трансформована у політику оптимальної відкритості інформації про ринок цінних паперів, предмет торгів, учасників та органи адміністрування. Процедури доступу інвесторів мають бути відкритими, а інформаційні потоки про вказані складові ринку – інтерактивними. Більш того, інформація про стан торгів має бути мобільною і швидко оновлюватися, з урахуванням змін на світових біржах.

Друга складова стосується нормативного забезпечення, насамперед, в сфері регулювання ринку цінних паперів необхідне узгодження понятійного апарату та змісту норм інформаційного законодавства. Як вказувалося раніше, система права в сфері убезпечення інформації, як і самий процес систематизації норм заради ефективності, сьогодні вимагає, насамперед, кодифікації. Не виключено що за таких умов, основним заходом кодифікації є включення регулювання всіх інформаційних відносин на ринку цінних паперів в Інформаційний кодекс.

Основною формою стандартизації норм суспільних інформаційних відносин є закріплення їх у законодавстві. Виходячи із зазначених теоретичних засад, в об'єктивному сенсі «інформаційне право» є галуззю права, норми якого регулюють суспільні відносини, пов'язані з збиранням, одержанням, використанням, поширенням, зберіганням інформації, реалізацією права на інформацію, забезпеченням інформаційної безпеки [90, с. 14].

Автори навчального посібника «Основи інформаційного права України» за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного та П. В. Мельника зазначають, що порівняльний аналіз правового регулювання інформаційних відносин в Україні та міжнародної практики дає змогу на доктринальному рівні визначити низку основоположних методологічних, принципових положень інформаційного законодавства: основний об'єкт регулювання – суспільні інформаційні відносини; основний предмет суспільних відносин – інформація (відомості, дані, знання, таємниця тощо); основний метод правового регулювання – системне комплексне застосування методів конституційного, цивільного, адміністративного, трудового і кримінального права. Мета майбутнього кодифікованого законодавства має визначатися відповідно до теорії системи цілей («дерева цілей»): правове регулювання суспільних відносин між суб'єктами їх щодо інформації у різних формах її об'єктивного вираження (творах, результатах інтелектуальної діяльності та ін.), незалежно від сфери (чи галузі) суспільних відносин, матеріальних носіїв інформації

(паперових, електронних тощо) та технології фіксації (літери, знаки, образи, цифри тощо) [238, с. 11–12].

Як узагальнення щодо систематизації інформаційного законодавства на рівні кодифікації М. Швець, Р. Калюжний, В. Гавловський, В. Цимбалюк пропонують таку структуру Інформаційного кодексу. Наприклад [238, с. 10–19]:

Частина I. Загальна частина (Загальні положення інформаційного законодавства).

Частина II. Особлива частина (Регулювання інформаційних відносин щодо галузей (сфер) суспільної діяльності).

Кожна з частин, за методом гіперсистеми та агрегації за родовими ознаками (критеріями) міжгалузевих інститутів правовідносин, може поділятися на розділи. У разі необхідності розділи можуть поділятися на глави. Глави складаються з окремих статей.

Провідними завданнями кодексу повинні бути: визначення консенсус (згоди) в регулюванні суспільних відносинах, узгодженості розуміння та застосування юридичних норм, правомірної поведінки учасників інформаційних відносин; забезпечення інформаційного суверенітету, незалежності України у міжнародних відносинах; забезпечення інформаційної безпеки громадян, окремих спільнот їх, суспільства та держави як складових національної безпеки України; визначення правомірної поведінки учасників інформаційних відносин в Україні; захист інформації від несанкціонованого доступу, правопорушень (знищення, модифікації, перекручення) тощо [238].

На думку науковців, структура статті має складатися з чіткого визначення диспозиції. Окремі статті можуть містити прив'язки (посилання) до норм інших, вже прийнятих, законів України, щодо яких утворюється нова підсистема права (гіперінституція).

У статтях, в яких визначаються правопорушення, обов'язково має міститися посилання на вид відповідальності: відповідно до Цивільного

кодексу, Кодексу законів про працю, Кодексу про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу, і навпаки [133].

В Цивільному кодексі, Кодексі законів про працю, Кодексі про адміністративні правопорушення, Кримінальному кодексі створюються відповідні розділи щодо питань регулювання та відповідальності за правопорушення суспільних інформаційних відносин з посиланням на норми Інформаційного кодексу [201].

Цілком слушними є пропозиції М. Швеця, Р. Калюжного, В. Гавловського, В. Цимбалюка щодо змістовного наповнення Інформаційного кодексу [238, с. 10–19], які вважають, що в основу частини І кодексу необхідно покласти принципово узгоджені положення чинних Законів України: про інформацію, про мови, про національну програму інформатизації, про концепцію національної програми інформатизації, про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах, про авторське право і суміжні права та низку норм з інших законів. Це визначення суб'єктів інформаційних відносин, системи законодавства та співвідношення з ним підзаконних актів, стандарти понять та категорій (інформація, твір, інформаційні ресурси, інформаційна система, принципи інформаційних відносин тощо).

Частина II на їх думку повинна врегулювати інформаційні відносини щодо сфер суспільної діяльності. У цій частині, вони пропонують відобразити визначення урегульованих на рівні законодавства підсистем (сфер) інформаційних відносин із зазначенням системоутворюючих законів, зокрема: державна таємниця; науково-технічна інформація; телебачення і радіомовлення; друковані засоби масової інформації (преса); інформаційні відносини в автоматизованих системах; бібліотеки і бібліотечна діяльність; архіви та архівна діяльність; діяльність інформаційних агентств; телекомунікаційні системи; національна програма інформатизації, захист топографії інтегральних мікросхем; інформаційні відносини у

підприємницькій діяльності; легалізація комп'ютерних програмних продуктів тощо.

У разі визначення нових сфер регулювання інформаційних відносин, є можливість введення до Кодексу (методом агрегації) нових окремих норм або розділів чи глав, зокрема: забезпечення інформаційної безпеки суспільства і держави, правова регламентація основоположних організаційних заходів захисту інформації (організаційно-правових, організаційно-управлінських, організаційно-технічних, програмно-математичних), державна стандартизація інформаційних технологій тощо[133].

На жаль, сьогодні проекту Інформаційного кодексу України не існує, хоча необхідність його розробки та затвердження давно вже не заперечується ані науковцями, ані практиками. І це – попри наявність розробленого Модельного інформаційного кодексу країн СНД ще у 2008 році [115].

Як зазначали учасники круглого столу на тему «Проблеми кодифікації інформаційного законодавства України», який відбувся 4 червня 2009 р. в Інституті законодавства Верховної Ради України [120], одна з основних причин того, що в Україні досі немає Інформаційного кодексу полягає в тому, що немає політичної волі щодо його прийняття. Ми приєднуємося до думки про необхідність вдосконалення існуючого законодавства в цій сфері, приведення його до міжнародних стандартів та практики розвинутих країн світу. Законодавство повинно сприяти реалізації права на інформацію й інформаційну діяльність за допомогою чітко визначених процедур [133].

Слід також погодитися із позицією Т. В. Гамана, який вважає, що в першу чергу законодавцю варто попрацювати над усуненням недоліків та неточностей у сучасному інформаційному законодавстві України: встановити чітку ієрархічну єдність законів; кодифікувати велику кількість існуючих законів та підзаконних актів; узгодити понятійний апарат, виправити термінологічні неточності; концептуально узгодити нові правові акти в сфері суспільних інформаційних відносин із раніше прийнятими [35, с. 272–276].

У зв'язку з чим, як вірно вказує Т. А. Костецька, «першочергового значення набуває не так диференціація інформаційного законодавства (хоча це також є необхідною умовою його ефективності, *що на сьогодні є вкрай важливим. – Авт.*), як його уніфікація. При тому авторка наголошує на актуальності питання щодо форми самої систематизації [45, с. 592].

Наступним кроком потрібно прийняти нову редакцію базового Закону України «Про інформацію», хоча слід нагадати, що така редакція відбулася у 2019 році та внести відповідні зміни до інформаційного законодавства в цій сфері.

Також має відбутися прийняття Закону України «Про інформаційну безпеку», що дозволить створити правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки держави та суспільства. Цей закон повинен закріпити основні принципи правового регулювання правовідносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки, систему органів, на які буде покладено забезпечення інформаційної безпеки, їх статус, повноваження, завдання та функції. Крім того, при прийнятті зазначеного закону необхідно передбачати приведення у відповідність до його, Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [166].

Лише після цього можна проводити систематизацію шляхом прийняття Інформаційного кодексу, який врегулював би основні питання доступу до інформації та реалізації інформаційних прав [102, с. 34].

Структура Інформаційного кодексу України – питання, котре, як бачимо, хвилює багатьох вчених сьогодні, але, в рамках запропонованих схем окремо інформаційна діяльність на ринку цінних паперів не вирізняється. Нема згадування про неї в цитованій вище праці М. Швеця, Р. Калюжного, В. Гавловського, В. Цимбалюка, не згадують про неї і практики [92], і ЗМІ [36].

Наводячи приклад моделі Інформаційного кодексу, наприклад, Ю. Є. Максименко, описує розділи Особливої частини Інформаційного кодексу вказує так: «Розділ 6. Правове регулювання діяльності засобів масової інформації», який охоплює такі підрозділи: підрозділ 6.1. «Діяльність

друкованих засобів масової інформації»; підрозділ 6.2. «Правові засади функціонування телебачення і радіомовлення»; підрозділ 6.3. «Діяльність мережі Інтернет в Україні»; підрозділ 6.4. «Діяльність інформаційних агентств»; підрозділ 6.5. «Телекомунікаційна діяльність»;

- розділ 7 «Правове регулювання бібліотечної діяльності»;
- розділ 8 «Правове регулювання архівної діяльності»;
- розділ 9 «Правове регулювання рекламної діяльності»;
- розділ 10 «Правове регулювання телемедицини»;
- розділ 11 «Правове регулювання електронної торгівлі»;
- розділ 12 «Правове регулювання дистанційного навчання»;
- розділ 13 «Правове регулювання кінематографії»;
- розділ 14 «Правове регулювання інтелектуальної власності»;
- розділ 15 «Інформаційна безпека як складова частина Національної безпеки України»;
- розділ 16 «Прикінцеві положення» [103].

Серед зазначених розділів лише один – регулювання інформаційної торгівлі певним чином можна співвіднести з ринком цінних паперів, але – не до кінця. Специфіка біржових торгів не може повною мірою поглинатися поняттям торгівлі через свої особливості, такі як:

- особливостей розрахунків за правочинами щодо цінних паперів, що здійснюється через розрахунковий центр та проходження всього циклу клірингу.
- обмежений перелік учасників торгів та умови їх доступу;
- особлива форма допуску цінних паперів до торгів (лістинг);
- принципи та правила про ведення біржових торгів, що регулюються правилами біржі;
- окрема процедура розміщення та торгівлі державними цінними паперами.

Тому, у разі комплектації Інформаційного кодексу за наданою моделлю, або за близькими моделями, в рамках розділу з регулювання електронної

торгівлі в Особливій частині інформаційного кодексу України, має міститися окремий підрозділ стосовно торгів на ринку цінних паперів, що вкрай обумовлюється специфікою таких операцій.

Важливо також зазначити, що після підписання Угоди про асоціацію України з ЄС (2014 р.) у сфері правового регулювання ринку цінних паперів, у тому числі й інформаційно-правового, відбулися певні позитивні тенденції щодо наближення національних правових механізмів до ACQUIS ЄС [130]. Зокрема,

- удосконалено процедуру реєстрації та звітності, нормативи професійної діяльності на фондовому ринку та управління ризиками;
- розроблено концепцію операційної моделі Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- забезпечено доступність електронних сервісів;
- врегульовано порядок публічної пропозиції цінних паперів, діяльності з інформаційних послуг на фондовому ринку;
- налагоджено систему електронної взаємодії з органами виконавчої влади;
- розроблено проект дорожньої карти передачі функцій Національної комісії, що здійснює державне регулювання на ринку фінансових послуг;
- удосконалено вимоги до лістингу, проведення аудиту на фондовому ринку;
- розроблено концепцію трансформації системи правозастосування Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- підвищено стандарти розкриття інформації на ринку цінних паперів;
- оновлено вимоги до депозитарної діяльності [130].

Вдосконалення національного законодавства у цій сфері стосувалися таких напрямів, наприклад, безпосередня вимога про розкриття регульованої інформації (ст. 39) [196]. Порядок та процедура розкриття інформації емітентами цінних паперів передбачено Положенням НКЦПФР «Про розкриття інформації емітентами цінних паперів» [190]. Зазначене положення

регулює склад, порядок і строки розкриття на фондовому ринку регульованої інформації, до якої відноситься: регулярна (проміжна, річна) інформація; особлива інформація; інсайдерська інформація; інформація про власників голосуючих акцій понад порогові значення пакетів акцій; інформація про іпотечні цінні папери, сертифікати фонду операцій з нерухомістю; інформація в повідомленні про проведення (скликання) загальних зборів емітентами цінних паперів; інформація, що міститься в проспекті емісії; відомості про створення акціонерного товариства однією особою або про придбання однією особою усіх акцій товариства; інформація щодо розкриття емітентом цінних паперів календарного плану; інформація щодо розкриття приватним акціонерним товариством, 100 відсотків акцій якого прямо або опосередковано належить одній особі, своєї структури власності. Позитивним є те, що у вказаному положенні приділяється досить велика увага розміщенню інформації на власних веб-сайтах емітентів.

Крім того, з метою наближення до можливості реалізації заходів направлених на розповсюдження інформації на ринку цінних паперів третіми особами, Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» доповнено статтею 27-3, якою передбачена діяльність з надання інформаційних послуг на фондовому ринку, що потребує авторизації: 1) діяльність з оприлюднення регульованої інформації від імені учасників фондового ринку; 2) діяльність з розповсюдження в режимі безперервного оновлення консолідованої інформації про фінансові інструменти та/або учасників фондового ринку; 3) діяльність з подання звітності та/або адміністративних даних до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [196].

Також, НКЦПФР прийняла Положення про авторизацію осіб, які мають намір провадити діяльність з надання інформаційних послуг на фондовому ринку, та умови провадження такої діяльності від 27 вересня 2018 р. [143]. Вказаним положенням встановлюються порядок та умови авторизації юридичних осіб, які мають намір провадити діяльність з надання інформаційних послуг на фондовому ринку; вимоги до юридичної особи, яка

має намір провадити діяльність з надання інформаційних послуг на фондовому ринку та здійснює таку діяльність; перелік документів, які подаються до НКЦПФР для проходження зазначеної авторизації та у період провадження діяльності з надання інформаційних послуг на фондовому ринку; порядок ведення Реєстру осіб, уповноважених надавати інформаційні послуги на фондовому ринку, та оприлюднення інформації з нього; вимоги до договорів з надання інформаційних послуг на фондовому ринку.

Отже, з вищенаведеного можна зробити висновок, що законодавцем та регулятором здійснюються певні кроки щодо наближення до моделі, що передбачена ЄС з гармонізації вимог щодо прозорості для емітентів цінних паперів.

Разом з тим, змушені констатувати той факт, що це початок довгої, кропіткої роботи щодо гармонізації законодавства та убезпечення ринку цінних паперів. До прикладу, на сьогодні склалася ситуація, коли лише одна компанія була авторизована НКЦПФР в якості уповноваженого провайдера інформаційних послуг з оприлюднення фінансової звітності та інформації. Зазначене свідчить про відсутність конкуренції, можливість користуватись монопольним становищем та ставить під сумнів подальшу якість наданих послуг. Крім того, виникають питання доцільності в зв'язку з концентрацією всього масиву інформації на ринку цінних паперів в одних руках.

Слід зазначити, що не всі вимоги ЄС враховані чинним законодавством. Так, однією з важливих вимог ЄС стосується обов'язку учасників ринку та власників пакетів акцій розкривати інформацію про власні активи. Зазначена інформація надасть можливість учасникам ринку відслідковувати зміни у фінансовому стані, що впливатиме на прийняття управлінських рішень та мінімізує ризики.

Також, передбачені виключення з такого правила для певного кола суб'єктів. У зв'язку з чим, вбачається за необхідне розробити процедури, критерії та затвердити відповідний нормативно-правовий акт, який зобов'язав би учасників ринку розкривати інформацію про власні активи.

На нашу думку, необхідно вдосконалювати національне законодавство таким чином, щоб відповідні зміни надали змогу учасникам ринку забезпечувати можливість безперешкодно здійснювати порівняння інформації, розуміти та аналізувати зміни економічних величин будь-яких процесів, що відображені в звітах.

Крім того, варто зазначити вимоги, які мають бути імплементовані як найшвидше у чинне законодавство у відповідності до Директиви ЄС85/611/ЄЕС [49], в якій передбачено:

а) чітко визначити поняття «інсайдер»;

б) механізм захисту, відповідно до якого, ані компанія, управління активами, ані депозитарій не можуть бути замінені, і не можуть бути внесені зміни і доповнення до правил фонду або установчих документів інвестиційної компанії без схвалення цього компетентними органами;

в) ані інвестиційна компанія, ані Керуюча компанія або депозитарій, не можуть брати позики, не можуть надавати позики або виступати в ролі гаранта від імені третіх сторін, не можуть здійснювати продаж цінних паперів, що підлягають обігу, без покриття;

г) заборона компетентним органам надавати ліцензію інвестиційній компанії, яка не призначила компанію з управління активами, якщо інвестиційна компанія не має достатнього капіталу, який складає щонайменше 300 000 євро:

- передбачити можливість емітентом відстрочити оприлюднення інсайдерської інформації, для запобігання порушенню його законних інтересів за умови, що таке відстрочення не може ввести громадськість в оману;

- впровадити належну систему забезпечення інвесторів та акціонерів інформацією про емітента;

- продовжувати удосконалення систем звітності емітентів з урахуванням сучасних технічних можливостей;

- встановлювати високі стандарти якості та способи поширення інформації на ринку цінних паперів.

Наразі в Україні відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, що врегулював питання, пов'язані з сек'юритизацією. Безумовно це стримує розвиток та використання компаніями такого важливого фінансового інструменту, як сек'юритизація. У зв'язку з чим, вбачається доречним розробка та прийняття Закону України «Про сек'юритизацію», в якому будуть встановлені основні поняття в сфері сек'юритизації, положення про оригинатора та спеціальну фінансову компанію, формування та управління виділеними активами, проектне фінансування, особливості укладення правочинів в галузі сек'юритизації тощо.

Окремо слід зазначити, що одним з актуальних проблем для України в інформаційній сфері щодо убезпечення ринку цінних є невизначеність щодо феномену криптовалют, їх статусу та відповідно їх законодавчому закріпленню, а також механізму контролю. Хоча, відзначимо, що перші кроки щодо регулювання ринку криптовалют було зроблено ще у 2014 році. Зокрема, НБУ було підготовлено відповідне Роз'яснення «Щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/крипто валюти» Bitcoin» [241]. Відповідно цього Роз'яснення криптовалюта розглядалася як «грошовий сурогат, який не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це суперечить нормам українського законодавства». Дане роз'яснення було відкликано. А вже, 30 листопада 2017 р. НБУ та Нацкомфінпослуг вийшли зі спільною заявою щодо статусу криптовалют в Україні, в котрій було зазначено, що криптовалюта «не може бути визнана грошима, валютою або законним платіжним засобом, не є валютною цінністю, електронними грошима, цінним папером» [62].

Відзначимо, що у порядку законотворчої діяльності було підготовлено декілька законопроектів щодо регулювання криптовалют в Україні. Зокрема, перший законопроект № 7183 від 6 жовтня 2017 р. «Про обіг криптовалюти в Україні». У ст. 1 визначається, що «1) криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у

системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду), а також дається визначення криптовалютної біржі як організації, яка забезпечує взаємозв'язок між суб'єктами криптовалютних операцій, забезпечує обмін криптовалюти на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери». Статтею 3 даного законопроекту встановлювалося, що державне управління в сфері обігу криптовалюти здійснюється Національним Банком України[184].

Другим законопроектом «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» № 7183-1 [191] від 10 жовтня 2017 р. визначалося, що крипто валюта – це «децентралізований цифровий вимір вартості, що може бути виражений в цифровому вигляді та функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, що заснований на математичних обчисленнях, є їх результатом та має криптографічний захист обліку. Криптовалюта для цілей правового регулювання вважається фінансовим активом».

У ст. 6 даного законопроекту зазначається, що «регулятором є державний орган, який здійснює державне регулювання та нагляд за діяльністю на ринках небанківських фінансових послуг (крім діяльності на ринках цінних паперів та похідних (деривативів), професійної діяльності на фондовому ринку та діяльності у системі накопичувального пенсійного забезпечення) на індивідуальній та консолідованій основі у межах та порядку, передбачених Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [191].

Наступна законодавча новація, яку варто зазначити через предмет дослідження з віртуальними активами (проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні») [159]. У даному законопроекті визначається, що «віртуальні активи – будь-яка форма запису в рамках розподіленого реєстру записів у цифровій формі, що може використовуватися як засіб обміну, одиниця обліку чи як засіб збереження вартості. Під терміном «віртуальний

актив» у цьому Кодексі розуміються криптовалюти та токен-активи. Криптовалюта – віртуальний актив у формі токenu, що функціонує як засіб обміну або збереження вартості».

Водночас, варто зазначити, що для розвитку ринку крипто валют в Україні пріоритетом має стати регулювання питань, пов'язаних з захистом інвесторів. Адже, цьому сприятиме, насамперед, легалізація та єдине закріплення статусу криптовалют та контролю за їхнім обігом.

Таким чином, із вищенаведеного можна зробити наступні висновки, а саме, пріоритетними напрямками щодо легітимізації та визначення статусу криптовалют мають наступні кроки:

1. При визначенні статусу фінансового інструменту необхідно в першу чергу враховувати його зміст, а не форму. Досвід та практика США відносить крипту до регулювання ринком цінних паперів. На нашу думку більшість токенів криптовалюти, які розповсюджуються за допомогою початкового розміщення монет (ICO), слід вважати цінними паперами, а відповідно діяльність повинна контролюватися НКЦПФР, що в свою чергу накладає на організаторів розповсюдження (та/або біржі) ряд зобов'язань, у тому числі по реєстрації і розкриття певної інформації.

З прийняттям та вступом в дію двох законів Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо консолідації функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг № 0965 [156] та Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг № 1069 [158], діяльність Національної комісії що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг буде припинена, натомість НБУ приймає на себе всі повноваження щодо контролю та регулювання небанківськими фінансовими компаніями, такими як страхові, кредитні спілки, ломбарди, а регулювання пенсійних фондів, фондів фінансування будівництва буде здійснювати НКЦПФР.

У зв'язку з чим, контроль за діяльністю на ринку криптовалют на державному рівні пропонується визначити за НКЦПФР.

2. Криптовалюти мають оцінюватися, за критеріями тесту *Howey*, прийнятому Комісією з цінних паперів і бірж США, а саме: наявність присутності факту інвестування коштів; доля інвестицій залежить від дій інших сторін; очікування прибутку в результаті діяльності інших осіб.

Ланцюг взаємодії, в такому випадку наступний: інвестор вкладає кошти в певну «інвестицію, об'єкт, навіть віртуальний», в результаті діяльності третіх осіб вказана інвестиція трансформується, а інвестор отримує прибуток. Таким чином, в переважній більшості криптовалюта має ознаки цінного паперу, а відповідно повинно підпадати під регулювання НКЦПФР.

Визначимо криптовалюту, як записи, що посвідчують право власника, що відповідають зобов'язанням емітента токена. Таким чином, зобов'язання можуть розглядатись в широкому сенсі, у тому числі, як отримання інвестиційного прибутку і т. ін. При чому, в залежності від виду, типу та характеру зобов'язання виникають різні за обсягом права. Для прикладу наведемо наступне: зобов'язання грошові є вужчими на відміну від інших інвестиційних зобов'язань (що впливають з купівлі акцій, частки в капіталі), де виникає широке коло прав інвестора.

3. Необхідність утворення, легалізації бірж криптовалют та крипто обмінників. Після прийняття відповідного законодавства Біржа криптовалют та крипто обмінники стають повноправним учасниками ринку та здійснюють відповідні функції. Біржа криптовалют – це організація, яка забезпечує взаємозв'язок між суб'єктами криптовалютних операцій, забезпечує обмін криптовалюти на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери.

Така діяльність підлягає ліцензуванню та контролю з боку НКЦПФР. Регулятор встановлює вимоги до бірж у тому числі щодо технічного забезпечення, рівня безпеки, необхідності контролювати рівень власного капіталу.

Біржа криптовалют функціонує поза структури валютних (грошових) торгів, але вона може частково взаємодіяти з ринком платіжних послуг в

частині переведення криптовалюти у грошові кошти (виконувати функції розрахункового центру самостійно або через розрахунковий центр НБУ).

В свою чергу, криптовалюту визначаємо, як електронний фінансовий актив, професійну діяльність щодо якого здійснює ліцензована біржа в межах ринку цінних паперів.

4. З метою забезпечення, пропонується застосування дворівневого контролю за ринком. Перший рівень – державний контроль діяльності ринку здійснюють державні органи, такі як центральний податковий (фіскальний) орган, НКЦПФР, Державна служба фінансового моніторингу України.

Другий рівень – біржі криптовалют. З метою посилення контролю за оподаткуванням операцій проведених за допомогою криптовалют, пропонується покласти обов'язки податкового агента на біржі криптовалют.

Прибуток від операцій з віртуальними активами є дохід у вигляді позитивної різниці між доходом, отриманим платником податку від продажу віртуальних активів (обміну їх на валютні цінності, акції, товар, послуги), та витратами, пов'язаними з їх придбанням та/або майнінгом. Оподатковуватись повинна позитивна різниця між купівлею і продажем (обміном) криптовалюти в момент її конвертації на гроші або товар, послугу.

Запропонуємо наступний механізм оподаткування операцій – застосування ставки 18 % (податок на прибуток) та 1,5 % військовий збір. В іншому випадку, дохід від криптовалюти можливо віднести до пасивного доходу, для якого встановлено ставку 5% податку на доходи фізичних осіб.

Необхідно також акцентувати, що сьогодні вкрай важливим документом стратегічного характеру, пов'язаного з розвитком ринку цінних паперів, зокрема його безпекових механізмів та, відповідно, забезпечення інформації стосується прийняття Стратегії фінансового сектору України до 2025 року [228]. Зазначимо, що дана Стратегія активно обговорюється в експертному середовищі останніми місяцями. До стратегічних цілей на ринку цінних паперів Стратегією віднесені наступні:

- 1) запуск обігу товаророзпорядчих цінних паперів;

- 2) здійснення процедури сек'юритизації відповідно до нового законодавства;
- 3) забезпечення функціонування ринків деривативних фінансових інструментів (деривативних контрактів та деривативних цінних паперів);
- 4) включення українських цінних паперів до міжнародного індексу ринків, що розвиваються.

Зазначимо, що на сьогодні, в Україні діє модель регулювання ринку цінних паперів дещо схожа на модель, яка діє у Великобританії. Відповідно цієї моделі регулювання ринку здійснюється виключно в межах одного державного органу. На нашу думку, при здійсненні подальшого розвитку національного ринку цінних паперів, слід додатково впроваджувати позитивний досвід США шляхом розширення прав та компетенції саме саморегулюючих організацій.

З метою виконання функцій надати саморегулюючим організаціям наступні права:

- порушувати дисциплінарне провадження у відношенні до професійних учасників;
- накладати штрафні санкції на професійних учасників;
- вимагати відшкодування збитків інвесторам, яким заподіяли шкоду;
- тимчасово припиняти (призупиняти) діяльність;
- в деяких випадках надати механізми та функції з виконання ролі гаранта повернення інвестицій клієнтів у цінні папери.

Крім того, з метою забезпечення належної безпеки безпосередньо обігу інформації на ринку цінних паперів, пропонується запровадити дворівневу систему механізмів та стандартів.

Перший рівень – державне регулювання. Основні стандарти, форми та регулярність розкриття інформації встановлюються державою в особі НКЦПФР. Крім того, пропонується вести зміни та на законодавчому рівні

визначити НКЦПФР, як орган що здійснює державну інформаційну політику та контролює обіг інформації про цінні папери та прав власності на них.

Другий рівень. Заходи направлені на те, щоб емітент або професійний учасник самостійно мав можливість встановлювати небезпеки витікання інформації та шляхи їх убезпечення. З цією метою, пропонується запровадити створення та діяльність комітету з обігу інформації при наглядовій раді акціонерних товариств. Наділити такий комітет відповідними повноваженнями та функціями. Зобов'язати професійних учасників ринку самостійно розробляти та дотримуватись внутрішньої системи убезпечення ризиків витікання інформації, забезпечення її цілісності та безпеки. Відповідно до запропонованих змін до законодавства (Додаток Б).

Висновки до Розділу 3

1. В умовах глобалізації процесів цифровізації інформаційна безпека ринку цінних паперів, фактично, обумовлює решту інших рівнів безпеки, адже від неї залежать всі первинні і вторинні вихідні дані і учасників, і предметів торгів. До інших процесів віднесено розвиток сучасних можливостей використання інформаційних технологій, які дають змогу брати участь у торгах на ринку цінних паперів в територіях будь-якої країни, вкладати кошти в цінні папери віртуально у тому числі з використанням криптовалют. На законодавчому рівні є необхідність у визначенні правового статусу криптовалюти як фінансового інструменту – віртуального активу.

2. З метою забезпечення належної безпеки безпосередньо обігу інформації на ринку цінних паперів запропоновано запровадити дворівневу систему механізмів та стандартів організаційно-правового регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів: державне та заходи направлені

на те, щоб емітент або професійний учасник самостійно мав можливість встановлювати небезпеки витікання інформації та шляхи їх убезпечення.

3. На шляху вдосконалення інформаційного законодавства першочергового значення набуває вироблення загальної концепції реформування законодавства в інформаційній сфері, визначити її основні та пріоритетні завдання. Прийняти нову редакцію базового Закону України «Про інформацію» та внести відповідні зміни до законодавства в цій сфері. Зокрема, до Закону України «Про депозитарну систему України», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про акціонерні товариства», а також до Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку», затверджене Указом Президента України від 23 листопада 2011 року N 1063/2011. Наступним кроком повинно стати прийняття Закону України «Про інформаційну безпеку», що дозволить створити правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки держави та суспільства, а також прийняття Інформаційного кодексу України. У рамках розділу з регулювання електронної торгівлі в його Особливій частині слід передбачати окремий підрозділ стосовно торгів на ринку цінних паперів, що вкрай обумовлюється специфікою таких операцій. До такого розділу мають бути включені основні особливості всіх операцій з інформацією, що здійснюються на ринку цінних паперів.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження, виконаного на основі аналізу чинного законодавства України і практики його реалізації, на основі аналізу здобутків правової науки та численних наукових праць у різних галузях юриспруденції, запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та перспектив розвитку правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів. У відповідності до завдань

дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, зокрема:

1. В умовах формування в нашій державі інформаційного суспільства правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів має визначатися як елемент інформаційно-правової безпеки економіки України. Ринок цінних паперів України є однією з складових економіки України і вимагає належної правової політики убезпечення від загроз і впливів в умовах інформаційного суспільства. Інформаційно-правова політика убезпечення ринку цінних паперів має виступати складовою правової політики безпеки економіки країни і відповідати вимогам світових стандартів, зокрема, вимогам ЄС в умовах євроінтеграції України.

2. Предметом інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні є інформація, посягання на яку може завдати шкоди функціонуванню ринку цінних паперів, а також завдати шкоду його учасникам. Інформаційна безпека ринку цінних паперів на технологічному рівні може розглядатися як стан убезпечення правочинів з цінними паперами від інформаційних загроз і впливів.

Вимоги нещодавно прийнятого Закону «Про національну безпеку України» носять здебільшого імперативний характер, і не охоплюють повний спектр загроз природним правам людини, адже сучасна людина, і, зокрема, учасник ринку цінних паперів, має додаткові економічні інтереси та характеристики, яким може завдаватися шкода інформаційними загрозами, які супроводжують функціонування ринку цінних паперів.

3. На підставі розгляду генезису розвитку правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів можна переконатися, що провідним вектором консолідації інформаційно-правових засобів та способів нейтралізації інформаційних загроз є своєчасне виявлення проблем правового регулювання і правозастосовної практики і оперативне вжиття заходів щодо їх руйнівного впливу на інформаційно-правові відносини. Найвищу загрозу внутрішній інформаційній безпеці ринку

цінних паперів становить маніпулювання інсайдерською інформацією, що негативно впливає на внутрішній та міжнародний імідж ринку цінних паперів України. Безпека інформації внаслідок її збирання, обробки, зберігання та передавання не належить до особливих загроз інформаційній безпеці саме ринку цінних паперів, адже є загальною для всіх видів операцій з інформацією на електронних носіях. Тому до основних постулатів інформаційної безпеки ринку цінних паперів слід відносити: недопустимість розголошення інсайдерської інформації та маніпулювання нею, адже такі дії становлять загрозу інформаційній безпеці на всіх рівнях: на внутрішньому та зовнішньому; забезпечення позитивного іміджу емітента, як і ринку цінних паперів як складової економічної системи країни, і самої країни на міжнародному рівні залежить від інформаційної уразливості ринку цінних паперів від маніпулювання інсайдерською інформацією. Іміджева складова інформаційної безпеки має оцінюватися як самостійний компонент захисту в інформаційному суспільстві, адже від позитивного іміджу національного ринку цінних паперів залежить зовнішня економічна привабливість країни як економічного партнера.

4. Аналіз компаративно-правових аспектів правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні дозволяє зробити висновок щодо необхідності оптимізації правових норм, що обумовлено об'єктивним розвитком інформаційного суспільства, формуванням інформаційної політики держави, фактичним забезпеченням та гарантуванням інформаційних прав і свобод людини. Головною метою систематизації інформаційного законодавства є створення ієрархічної структури правового регулювання інформаційних відносин між певними суб'єктами, гарантування та забезпечення потреб, інтересів, інформаційних прав людини і держави.

Приведення законодавства в сфері інформаційної безпеки у відповідність із вимогами Ради Європи є складовою адаптації до законодавства ЄС, оскільки документи Ради Європи встановлюють спільні

для цієї організації та ЄС стандарти. Необхідність виконання вимог Угоди про Асоціацію з ЄС потребує здійснення низки заходів, пов'язаних як з удосконаленням самого процесу адаптації законодавства, так і зі зміцненням інформаційної безпеки ринку цінних паперів, зокрема: вжиття заходів щодо опрацювання та затвердження спільного з ЄС механізму підготовки планів-графіків адаптації інформаційного законодавства та моніторингу їх виконання; покращення умов ведення господарської діяльності в аспекті ліквідації обмеження свободи заснування учасників ринку цінних паперів, надання ними відповідних послуг та здійснення статутної діяльності.

При здійсненні нормотворчої діяльності в інформаційній сфері на ринку цінних паперів важливо враховувати вимоги щодо забезпечення систематичного надання інформації про дії емітента, при цьому зазначена інформація повинна надаватися у вигляді, доступному для порівняння. Важливо встановити мінімальні стандарти якості поширення інформації, що дозволить забезпечити умовно рівний доступ до інформації, як в країні реєстрації емітента так і в країнах ЄС. Актуальним для сучасного розвитку ринку цінних паперів є запровадження нового інституту – обов'язку учасників ринку та власників пакетів акцій розкривати інформацію про власні активи. Процедура авторизації суб'єктів, що здійснюють діяльність з надання інформаційних послуг на фондовому ринку, потребує удосконалення. Зміни необхідно направити на заходи, які дадуть більшому колу суб'єктів змогу участі та недопустимість монополізації на інформаційному сегменті ринку.

5. Інформаційно-правова політика як визначальна складова структури правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів може розглядатися як сукупність наступних аспектів: а) вимоги євроінтеграції, як політичне рішення, що відображене в Угоді про Асоціацію з ЄС; б) міжнародними вимогами щодо убезпечення та зниження інформаційної уразливості ринку цінних паперів в умовах інформаційного суспільства;

в) удосконаленням вимог чинного законодавства в сфері регулювання ринку цінних паперів в частині такого убезпечення; г) залучення учасників ринку цінних паперів до участі у реалізації вимог законодавства щодо убезпечення ринку цінних паперів від інформаційних загроз.

6. Підвищення ефективності правового забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів потребує вжиття низки невідкладних заходів, до першочергових з яких слід віднести прийняття Інформаційного кодексу України. У рамках розділу з регулювання електронної торгівлі в його Особливій частині слід передбачати окремий підрозділ стосовно торгів на ринку цінних паперів, що вкрай обумовлюється специфікою таких операцій. До такого розділу мають бути включені основні особливості всіх операцій з інформацією, що здійснюються на ринку цінних паперів.

7. З огляду на тенденції впливу глобальних процесів цифровізації на правове регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні, на законодавчому рівні є необхідність в визначенні правового статусу криптовалюти як фінансового інструменту – віртуального активу. Державне регулювання такого сектору ринку повинна здійснювати НКЦПФР. Утворення бірж криптовалют, як повноправних учасників ринку забезпечить взаємозв'язок між суб'єктами криптовалютних операцій, обмін криптовалюти на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери. Така діяльність підлягає ліцензуванню та контролю з боку НКЦПФР. При оподаткуванні криптовалютних операцій, прибутком може стати дохід у вигляді позитивної різниці між доходом, отриманим платником податку від продажу віртуальних активів (обміну їх на валютні цінності, акції, товар, послуги), та витратами, пов'язаними з їх придбанням та/або майнінгом. Таким чином можливо застосувати ставки податку на прибуток

З метою забезпечення належної безпеки безпосередньо обігу інформації на ринку, пропонується запровадити дворівневу систему механізмів та стандартів організаційно-правового регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів. *Перший рівень:* державне регулювання. Основні

стандарти, форми та регулярність розкриття інформації встановлюються державою в особі НКЦПФР. Крім того, пропонується вести зміни та на законодавчому рівні визначити НКЦПФР, як орган що здійснює державну інформаційну політику та контролює обіг інформації про цінні папери та прав власності на них. *Другий рівень*: заходи направлені на те, щоб емітент або професійний учасник самостійно мав можливість встановлювати небезпеки витікання інформації та шляхи їх убезпечення.

8. В процесі проведення дослідження автором запропоновані наступні практичні пропозиції удосконалення законодавчих та підзаконних актів:

- з метою сприяння здійснення державної інформаційної політики, статтю 9 Закону України «Про депозитарну систему України» слід доповнити пунктом 15 у наступній редакції: «Центральний депозитарій забезпечує здійснення заходів направлених на реалізацію державної інформаційної політики та контроль обігу інформації про цінні папери та прав власності на них»;

- з метою убезпечення інформації, яка міститься в депозитарній системі, статтю 26 Закону України «Про депозитарну систему України» слід доповнити частиною 3 у наступній редакції: «Професійні учасники депозитарної системи України зобов'язані розробити та дотримуватись внутрішньої системи убезпечення ризиків розголошення інформації, забезпечення її цілісності та безпеки»;

- з метою розширення форм державного регулювання ринку цінних паперів частину 1 статті 2 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» необхідно доповнити окремим підпунктом в наступній редакції: «Державне регулювання ринку цінних паперів здійснюється з метою: забезпечення інформаційної безпеки України».

До Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку», затверджене Указом Президента України від 23 листопада 2011 року № 1063/2011, слід внести такі зміни:

- пункт 1 доповнити наступним реченням: «НКЦПФР здійснює державну інформаційну політику в межах покладеної на неї повноважень»;
- пункт 3 доповнити підпунктом 12 у наступній редакції: «забезпечення загального контролю та нагляду в інформаційній сфері на ринку цінних паперів України».

З метою інформування акціонерів про органи, що здійснюють нагляд та забезпечують функціонування ринку та обігу цінних паперів та можливості подання скарг, частину 3 статті 35 Закону України «Про акціонерні товариства» доповнити підпунктом 9 у наступній редакції: «адресу та інші засоби зв'язку Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Центрального депозитарію, депозитарної установи, в разі укладення емітентом з останньою договору».

З метою збільшення прозорості діяльності Наглядової ради статтю 51-1 Закону України «Про акціонерні товариства» доповнити частиною 3 у наступній редакції: «Звіти та протоколи засідань Наглядової ради товариства повинні бути опубліковані на власному веб-сайті товариства протягом трьох днів з моменту їх складання».

З метою покращення документообороту та прискорення реалізації права акціонера на отримання інформації частину 2 статті 78 Закону України «Про акціонерні товариства» доповнити абзацом 2 у наступній редакції: «Копії документів можуть надаватись, як в паперовій так і в електронній формі. В разі надання документів в електронній формі, такі документи мають бути засвідчені електронним цифровим підписом уповноваженої особи товариства».

З метою убезпечення інформації, Закон України «Про акціонерні товариства» доповнити статтею 78-1 у наступній редакції: «Стаття 78-1. Безпека та система захисту інформації.

Акціонерне товариство зобов'язано самостійно розробити внутрішні положення, систему захисту та доступу до інформації.

Система захисту та доступу до інформації повинна визначати статус інформації та критерії її розподілу, систему управління ризиками і убезпечення інформації, процедуру отримання та передачі інформації, в тому числі в електронному вигляді.

Положення про систему захисту та доступу до інформації акціонерного товариства затверджується наглядовою радою, є обов'язковим для виконання працівниками товариства та його акціонерами».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агарков М. М. Учение о ценных бумагах. Москва: Финстатинформ, 1993. 139 с.
2. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: <https://smida.gov.ua/about> (дата звернення: 09.08.2018).
3. Акт проголошення Незалежності України 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12> (дата звернення: 01.02.2018).
4. Аналіз динаміки на ринку цінних паперів. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/2018/01/19/byuleteny-shtodo-stanu-rinku-tsnnih-paperv-grudeny-2017/> (дата звернення: 10.04.2018).
5. Аналіз ринку: розділ. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/analytics/> (дата звернення: 03.10.2018).
6. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: Вид-во Ун-ту внутрішніх справ, 2000. 368 с.
7. Бандурка О. М., Духов В. Є., Петрова К. Я., Червяков І. М. Основи економічної безпеки: підручник. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутрішніх справ, 2003. 236 с.
8. Баранов А. Информационный суверенитет или информационная безопасность? *Національна безпека і оборона*. 2001. № 1 (13). С. 70–76.
9. Баранов О. А. Правове забезпечення інформаційної сфери: теорія, методологія і практика: монографія. Київ: Едельвейс, 2014. 497 с.
10. Бачило И. Л. Информационное право: основы практической информации: учеб. пособие. Москва: Изд-во ЮМ Тихомирова, 2001. 352 с.
11. Бевза А. С. Суб'єкти інформаційних відносин на ринку цінних паперів України: поняття, ознаки та класифікація. *Держава і право. Серія: «Юридичні науки»*: зб. наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2016. Вип. 74. С. 163–174.

12. Бевзенко В. М. Суб'єкти владних повноважень у адміністративному процесі України. *Журнал східноєвропейського права*. 2013. № 1. С. 12–18.
13. Белов В. А. Государственное регулирование рынка ценных бумаг: учеб. пособие. Москва: Высшая школа, 2005. 220 с.
14. Бердникова Т. Б. Рынок ценных бумаг и биржевое дело: учеб. пособие. Москва: ИНФРА-М, 2004. 270 с.
15. Березовська І. Р., Русак Д. М. Державна інформаційна політика України та основні напрями її вдосконалення. *Міжнародні відносини. Серія: «Економічні науки»*. 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ес_n/issue/view/132 (дата звернення: 22.09.2017).
16. Беляков К. І. Державна інформаційна політика: теорія та практика. *Держава і право. Юридичні і політичні науки: зб. наук. праць*. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. Вип. 26. С. 279–286.
17. Беляков К. І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення: монографія. Київ: КВІЦ, 2008. 576 с.
18. Беляков К. І. Інформація в праві: теорія і практика. Київ: Вид-во «КВІЦ», 2006. 116 с.
19. Беляков К. І. Організаційно-правове та наукове забезпечення інформатизації в Україні: проблеми теорії та практики: автореф. дис. д-ра юрид. наук. Київ, 2009. 41 с.
20. Блокчейн в Україні: що це за технологія і чим вона корисна. URL: <https://ua.112.ua/statji/blokchein-v-ukraini-shcho-tse-za-tekhnohohiia-i-chym-vona-korysna-417161.html> (дата звернення: 20.11.2017).
21. Боднар І. Р. Інформаційна безпека як основа національної безпеки. *Mechanism of Economic Regulation*. 2014. № 1. С. 68–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mre_2014_1_8 (дата звернення: 24.02.2017).
22. Бюер В. М., Павельева О. Г. Информационное право: учеб. пособие. Санкт-Петербург: ГУАП, 2006. Ч. 1. 116 с.

23. Босхолов С. С. Основы уголовной политики: конституционный, криминологический, уголовно-правовой и информационный аспекты. Москва: ЮрИнфоР, 1999. 293 с.
24. Брижко В. М. Методологічні та правові засади упорядкування інформаційних відносин: монографія. Київ: ТОВ «ПанТон», 2009. 390 с.
25. Брижко В., Гуцалюк М., Цимбалюк В., Швець М. Інформаційне право та правова інформатика у сфері захисту персональних даних: монографія / за ред. М. Швеця. Київ: НДЦПАПрН України, 2005. 334 с.
26. Брижко В. М., Швець М. Я., Цимбалюк В. С. Е-боротьба в інформаційних війнах та інформаційне право: монографія / за ред. М. Я. Швеця. Київ: НДЦПАПрН України, 2007. 234 с.
27. Бурило Ю. П. Нормативно-правове регулювання державного управління інформаційною сферою. *Юридична Україна*. 2007. № 9. С. 24–29.
28. Велика депресія в США: причини і наслідки. *Довідник цікавих фактів та корисних знань*. URL: <https://dovidka.biz.ua/velika-depresiya-prichini-i-naslidki/> (дата звернення: 05.06.2017).
29. Венгеров А. Б. Категория «информация» в понятийном аппарате юридической науки. *Советское государство и право*. 1977. № 10. С. 70–71.
30. Веретюк С. М., Пілінський В. В. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. *Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку*. 2016. № 2. С. 51–58.
31. Версаль Н. Сек'юритизація та її роль у відновленні фінансової стабільності. *Вісник НБУ*. 2010. Квітень. С. 28–35.
32. Вільгушинський М. До питання про сутність та зміст категорії «суб'єкт владних повноважень». *Віче*. 2013. № 12. С. 10–14. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/viche_2013_12_5.pdf (дата звернення: 28.03.2016).
33. Гавра Д. П., Савицкая А. С., Шишкин Д. П. Внешний имидж государства в медиапространстве. *Вестник СПбГУ. Серия 9*. 2011. Вып. 3. С. 187–196.

34. Гаврилук О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. *Фінансова Україна*. 2008. № 3. С. 79–93.
35. Гаман Т. В. Проблемні питання нормативно-правового забезпечення інформаційної діяльності органів державного управління (регіональний аспект). *Університетські наукові записки*. 2005. № 1–2 (13–14). С. 272–276.
36. Ганжа Л. Інформаційний кодекс: реанімація привида, який харчується мільйонами. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2015/06/26/7072512/> (дата звернення: 23.02.2017).
37. Головка О. М. Інформаційно-правова політика держави в сфері безпеки людини у медіапросторі: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018.
38. Господарський кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 21.08.2017).
39. Граціанов А. І. Поняття систематизації законодавства та її значення. *Європа, Японія, Україна: шляхи демократизації державно-правових систем*: матеріали міжнар. наук. конф. (м. Київ, 17-20 жовтня 2000 р.). Київ: ІДП НАНУ, 2000. С. 274–275.
40. Граціанов А. І. Роль уніфікації в систематизації законодавства. *Держава і право: зб. наук. праць*. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. Вип. 8. С. 15–19.
41. Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу: навч. посібник. Київ: ВТД-во «К.І.С.», 2004. 260 с.
42. Гурковський В. І. Захист іміджу Української держави в умовах інформаційної глобалізації. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. С. 4–7.
43. Гурьянова Л. С., Непомнящий В. В. Концептуальные подходы к моделированию финансовой безопасности государства. *Проблеми економіки*. 2012. № 4. С. 232–236.

44. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй від 08.09.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_621?find=1&text=%E8%ED%F4%EE%F0%EC%E0%F6#w11 (дата звернення: 27.10.2017).
45. Джерела конституційного права України: монографія / за ред. Ю. С. Шемшученка, О. І. Ющика. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2010. 711 с.
46. Дзьобань О. П., Пилипчук В. Г. Інформаційне насильство та безпека: світоглядно-правові аспекти: монографія / за заг. ред. В. Г. Пилипчука. Харків: Майдан, 2011. 244 с.
47. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Від «інформаційного суспільства» до «інформаційної безпеки»: до проблеми концептуалізації сутності понять. *Інформація і право*. 2019. № 2 (29). С. 60–73.
48. Директива ЄС 2004/109/ЄС від 08.03.2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b26 (дата звернення: 24.01.2018).
49. Директива Ради ЄС 85/611/ЄЕС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_293 (дата звернення: 20.12.2017).
50. До питання сучасної інформаційної політики. *Вісник Академії управління МВС*. 2009. № 2. С. 27–28.
51. Довгань О. Д. Забезпечення інформаційної безпеки в контексті глобалізації: теоретико-правові та організаційні аспекти: монографія / НАПрН України, НДПП, НАН України, Нац. б-ка ім. В. М. Вернадського. Київ: Вид-во НБУВ, 2015. 388 с.
52. Довгань О. Д., Ткачук Т. Ю. Правове забезпечення інформаційної безпеки держави як підгалузь інформаційного права: теоретичний дискурс. *Інформація і право*. 2018. № 2 (25). С. 73–85.
53. Доктрина інформаційної безпеки України: затверджена Указом Президента України від 25.02.2017 р. № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> (дата звернення: 05.02.2018).

54. Доктрина інформаційної безпеки України: затверджена Указом Президента України від 08.07.2009 р. № 514/2009. *Офіційний вісник Президента України*. 2009. № 20. Ст. 677.
55. Дорожня карта «Cashlesseconomy» від 09.11.2016 р. URL: https://bank.gov.ua/files/20160424_Cashless_v24 (дата звернення: 14.09.2017).
56. Доронін І. М. Цифровий розвиток та національна безпека у контексті правових проблем. *Інформація і право*. 2019. № 1 (28). С. 29–36.
57. Економічна безпека України: стан, проблеми та перспективи. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/nauk_konf/konf_22_04_2016.pdf (дата звернення: 16.01.2017).
58. Екс-брокер Deutsche Bank засуджений в Лондоні до 4,5 років в'язниці. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2016/05/12/592438/> (дата звернення: 10.07.2017).
59. Євграфова Є. Доктрина у правовій науці і юридичній практиці. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 2. С. 52–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2013_2_9 (дата звернення: 15.01.2018).
60. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 рр.: щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-02> (дата звернення: 16.03.2016).
61. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Page/2> (дата звернення: 24.02.2017).
62. Заява щодо статусу криптовалют в Україні від 30.11.2017 р. / НБУ та Нацкомфінпослуг. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329 (дата звернення: 20.12.2017).
63. Звегинцев В. А. Очерки по общему языкознанию. Москва: изд-во МГУ им. М.В. Ломоносова, 1962. 384 с.
64. Золотар О. О. Загрози інформаційній безпеці людини. *Правова інформатика*. 2014. № 2 (42). С. 70–79.

65. Інфраструктура ринка цінних бумаг. URL: <http://discovered.com.ua/glossary/infrastruktura-rynka-cennyx-bumag/> (дата звернення: 23.09.2019).

66. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. *Humanitarian vision*, 2016, 2, Num. 1. С. 27-32.

67. Інформатизація, право, управління (організаційно-правові питання): монографія / Р. А. Калюжний, О. Д. Крупчан, В. Д. Гавловський, М. В. Гуцалюк, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець; за заг. ред. М. Я. Швеця, О. Д. Крупчана. Київ: НДЦ правової інформатики АПрНУ, 2002. 191 с.

68. Інформаційна довідка про стан розвитку фондового ринку України. URL: http://www.ssmsc.gov.ua/user_files/content/62/1520955025.doc (дата звернення: 18.09.2017).

69. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики: монографія / Р. А. Калюжний, В. О. Шамрай, В. Д. Гавловський, М. В. Гуцалюк, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець, Ю. В. Яцишин, А. С. Ластовецький; за ред. Р. А. Калюжного та В. О. Шамрая. Київ: АДПС України, 2002. 296 с.

70. Йолон П. Структура. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін.; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори); І. О. Покаржевська (художнє оформлення). Київ: Ін-т філософії імені Григорія Сковороди НАН України; Абрис, 2002. 742 с.

71. Кабанов В. Г. Активізація фінансових інвестицій як складова стратегії стабілізації та зростання економіки. *Фінанси України*. 2010. № 15. С. 39–47.

72. Калюжний Р. А. Регулювання ринку цінних паперів в Україні та перспективи його удосконалення. *Тенденції розвитку національних економік: економічний та правовий виміри*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18–19 трав. 2017 р.). Київ: ККІБП, 2017. Т. 2. С. 74–76.

73. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект. Київ: Атіка, 2005. 432 с.
74. Карданова А. К. Развитие законодательства о банках и иных кредитных организациях в России: Историко-правовой аспект: дисс. ... канд. юрид. наук. Ставрополь, 2004. 157 с.
75. Карчева Г. Т., Огородня Д. В., Опенько В. А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. 2017. № 3 (27). С. 13–21.
76. Клейнер Г. Б., Тамбовцев В. Л., Качалов Р. М. Предприятия в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность: ученик. Москва: Экономика, 1997. 288 с.
77. Коваленко Л. П. Особливості інформаційно-правових норм і відносин. *Форум права*. 2012. № 4. С. 475–481.
78. Коваленко Л. П. Проблемы систематизации информационного права та законодавства. *Проблемы законности*. 2012. № 121. С. 110–117.
79. Коваленко Л. П. Суб'єкти інформаційних правовідносин. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: «Юридические науки»*. 2012. Т. 25 (64). № 2. С. 376–379.
80. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. 2016. № 6. С. 106–107.
81. Конах В. К. Національний інформаційний простір України: проблеми формування та державного регулювання: аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД, 2013. 49 с. URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_table/1119_dop.pdf (дата звернення: 17.04.2017).
82. Конах В. К. Національний інформаційний простір України: проблеми формування та державного регулювання: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2014. 76 с. (Серія: «Інформаційні стратегії». Вип. 2).

83. Конституція України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.03.2017).
84. Концепція реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин. URL: http://ndcpi.org.ua/jurnal/16_12.htm (дата звернення: 15.05.2018).
85. Копылов В. А. Информационное право. 2-е изд., перераб. и допол. Москва: Юристъ, 2002. 512 с.
86. Копылов В. А. Информационное право: учеб. пособие. Москва: Юристъ, 1997. 472 с.
87. Корецька С. О. Особливості розробки конкурентної стратегії комерційного банку на ринку цінних паперів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 23. С. 15–18.
88. Кормич Б. А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2003. 472 с.
89. Королев М. И. Экономическая безопасность фирмы: теория, практика, выбор стратегии: монография. Москва: Экономика, 2011. 284 с.
90. Костецька Т. А. Інформаційне право України: навч. посібник. Київ: Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 170 с.
91. Кохановська О. В. Правове регулювання у сфері інформаційних відносин: монографія. Київ: Нац. академія внутрішніх справ України, 2001. 212 с.
92. Красноступ Г. М. Сучасний стан та необхідність реформування інформаційного законодавства. URL: <http://old.minjust.gov.ua/9249> (дата звернення: 20.11.2018).
93. Крашенинников Е. А. Именные акции акционерных обществ. *Правовые проблемы экономической реформы: тезисы докладов областной науч.-практ. конф. (г. Ярославль, 1991 год)*. Ярославль. 1991. С. 64–65.
94. Кузнецова Н. С., Назарчук І. Р. Ринок цінних паперів в Україні: правові основи формування і функціонування. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 526 с.

95. Кураев В. И. Содержание и форма. *Категория диалектики как ступени познания*. Москва: Прогресс, 1971. С. 222–224.
96. Литвиненко О. В. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки в пострадянських країнах (на прикладі України та Росії): автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 1997. 18 с.
97. Ліпкан В. А. Національна безпека України: навч. посібник. Київ: Кондор, 2008. 552 с.
98. Ліпкан В. Л. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія. Київ: Вид-во «Текст», 2003. 600 с.
99. Положення про склад та структуру активів інституту спільного інвестування. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1689-13> (дата звернення: 14.03.2018).
100. Ловцов Д. А. Информационные правоотношения: особенности и продуктивная классификация. *Информационное право*. 2009. № 1. С. 3–6. URL: <http://www.recoveryfiles.ru/laws.php?ds=3089> (дата звернення: 04.01.2016).
101. Лопатин В. Н. Информационная безопасность России: человек, общество, государство. Серия: «Безопасность человека и общества». Санкт-Петербург: Фонд «Университет», 2000. 428 с.
102. Лопатін С. І. Сфера інформаційних відносин: правове регулювання, проблемні питання. *Юридична наука і практика*. 2012. № 2. С. 33–38.
103. Максименко Ю. Є. Щодо структури Інформаційного кодексу України. URL: <http://goal-int.org/shhodo-strukturi-informacijnogo-kodeksu-ukraini/> (дата звернення: 05.11.2018).
104. Марущак А. Інформаційні ресурсидержави: зміст та проблема захисту. *Правова інформатика*. 2009. № 1 (21). С. 65–71.
105. Марущак А. Поняття суб'єктів інформаційних правовідносин. *Правова інформатика*. 2006. № 4 (12). С. 44–48.

106. Матросов С. В. Европейский фондовый рынок. Москва: Экзамен, 2002. 128 с.
107. Медведкина Е. А. Параметрические показатели глобальной деловой активности в контексте неопределенности фондового рынка. *Вісник Донецького національного університету. Серія В: «Економіка і право»*. 2012. Вип. 1. С. 112–115.
108. Мельник В. А. Ринок цінних паперів: довідник керівника підприємства. Спец. вип. Київ: А.Л.Д.; ВІРА-Р, 1998. 560 с.
109. Мендрул О. Г., Павленко І. А. Фондовий ринок: операції з цінними паперами: Навч. посібник. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Київ: КНЕУ, 2000. 156 с.
110. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: постанова Правління Національного банку України від 02.08.2004 р. № 361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04> (дата звернення: 25.10.2017).
111. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MethodichniRekomendatsii> (дата звернення: 07.09.2016).
112. Методично-нормативний посібник з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу / за заг. ред. С. Станік. Київ: Вид-во «Логос», 2000. 120 с.
113. Мігус І. П., Голубенко К. О. Розголошення інсайдерської інформації як загроза економічній безпеці акціонерних товариств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 3. С. 20–23.
114. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua> (дата звернення: 01.09.2019).
115. Модельний інформаційний кодекс для держав – учасниць СНД від 03.04.2008 р. № 997_i45. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_i45 (дата звернення: 03.10.2016).

116. Мошенський С. З. Трансформаційні процеси на світових ринках цінних паперів. *Фінанси України*. 2009. № 7. С. 54–63.
117. Набруско В. Парадокси та реалії національного інформаційного поля. URL: <http://www.telekritika.ua/daidzhest/2012-04-15/71231> (дата звернення: 07.12.2016).
118. Наказ Міністерства фінансів України № 402 від 07.04.2015 р. URL: http://www.sdfm.gov.ua/documents.php?cat_id=31&doc_id=503&lang=uk&page=1 (дата звернення: 18.07.2017).
119. Наказ Міністерства фінансів України № 584 від 08.07.2016 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1047-16/print> (дата звернення: 18.07.2017).
120. Науковці й експерти: Інформаційний кодекс України на часі Україною. URL: <http://www.telekritika.ua/news/2009-06-04/46031> (дата звернення: 07.12.2016).
121. Національний депозитарій України. URL: <https://csd.ua/index.php?lang=ua> (дата звернення: 18.12.2017).
122. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/?leng=eng&testing=true> (дата звернення: 18.12.2017).
123. Нашинець-Наумова А. Поняття та ознаки інсайдерської інформації як особливого виду інформації з обмеженим доступом. *Інформаційне право*. 2016. № 4. С. 73–76.
124. Нашинець-Наумова А. Ю. Інформаційна безпека: питання правового регулювання: монографія. Київ: Видавничий Дім «Гельветика», 2017. 168 с.
125. Нижник Н. Р., Ситник Г. П., Білоус В. Т. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навч. посібник / за заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. Київ: Преса України, 2000. 304 с.
126. Новицький А. М. Правове регулювання інституціоналізації інформаційного суспільства в Україні: монографія. Ірпінь: НУ ДПС Україна, 2011. 444 с.

127. Новошинська Л., Стасюк Ф. Антологія українського ринку цінних паперів. *Ринок цінних паперів України*. 2004. № 5–6. С. 3–16.
128. Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки. URL: <http://shag.com.ua/normativno-pravove-zabezpechennya-informacijnoyi-bezpeki-v2.html> (дата звернення: 27.08.2018).
129. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163 (дата звернення: 10.09.2018).
130. Омельченко Н. Л. До питання про наближення національних правових засад ринку цінних паперів ACQUIS ЄС. *Судова апеляція*. 2019. № 4. С. 31–40.
131. Омельченко Н. Л. Методологічні засади правового забезпечення ринку цінних паперів в Україні. *Держава і право: зб. наук. праць*. 2019. № 86. С. 72–86.
132. Органи державної влади України: монографія / за ред. В. Погорілка. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. 592 с.
133. Основи інформаційного права України: навч. посібник / В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський та ін.; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного та П. В. Мельника. Київ: Знання, 2004. 274 с.
134. Основні напрями зовнішньої політики в Україні. 1993 рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> (дата звернення: 01.11.2017).
135. Оцінка імплементації принципів IOSCO / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://aeaer.com.ua/wp-content/uploads/2014/04/1397821205.pdf> (дата звернення: 03.08.2017).
136. Панова І. В. Тенденції розвитку системи інформаційного права України на сучасному етапі. *Форум права*. 2011. № 2. С. 694–699. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11pivnce.pdf> (дата звернення: 18.01.2016).

137. Панова Л. В. Проблеми правового регулювання ринку цінних паперів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2002. 19 с.
138. Пархоменко Н. М. Система джерел права: ознаки, властивості та зміст. Часопис Київського університету права. 2007. № 3. С. 8–12.
139. Петров Є. В. Інформація як об'єкт цивільно-правових відносин: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2003. 206 с.
140. План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України: Указ Президента України від 20.01.2006 р. № 39/2006. *Офіційний вісник України*. 2006. № 4. Ст. 143.
141. План імплементації Угоди: затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 р. № 847-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80> (дата звернення: 21.03.2017).
142. Пластун О. Л. Ринкова волатильність як один з індикаторів виникнення кризи. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 9. С. 16–26.
143. Положення про авторизацію осіб, які мають намір провадити діяльність з надання інформаційних послуг на фондовому ринку, та умови провадження такої діяльності: затверджене Рішенням НКЦПФР № 670 від 27.09.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1371-18> (дата звернення: 10.12.2018).
144. Положення про особливості здійснення діяльності з управління активами інституційних інвесторів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1486-13> (дата звернення: 20.06.2018).
145. Попов Н. В. Основные направления по устранению угроз экономической безопасности фондового рынка. *Молодой ученый*. 2011. № 4. Т. 1. С. 178–180.
146. Порядок проведення депозитарних операцій за розпорядженнями емітентів. URL: https://csd.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5505&Itemid=296&lang=en (дата звернення: 01.08.2018).

Закон України № 0965. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66489 (дата звернення: 15.10.2019).

157. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів: Закон України від 16.11.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-19> (дата звернення: 27.09.2018).

158. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг: Закон України № 1069. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66302 (дата звернення: 16.09.2019).

159. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні: проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64597 (дата звернення: 31.09.2019).

160. Про депозитарну систему України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17> (дата звернення: 20.06.2018).

161. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.06.2018).

162. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст. 93. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> (дата звернення: 20.07.2018).

163. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 17.09.2018).

164. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367.

165. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (дата звернення: 17.09.2018).

166. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення: 18.05.2017).

167. Про застосування статті 68 Римського договору Директиви Ради № 88/361/ЕЕС від 24.06.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_182 (дата звернення: 21.10.2016).

168. Про затвердження Змін до Системи довідників та класифікаторів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № z0631-19 від 23.05.2019 р. *Офіційний вісник України*. 2019. № 55. Ст. 1936.

169. Про затвердження Положення про провадження депозитарної діяльності: рішення НКЦПФР № 735 від 23.04.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1084-13> (дата звернення: 14.07.2016).

170. Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку: постанова Кабінету Міністрів України № 270 від 05.03.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 23. Ст. 357.

171. Про затвердження Системи довідників та класифікаторів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку для використання учасниками фондового ринку України рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 646 від 08 травня 2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 43. Ст. 1678.

172. Про захист персональних даних: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 02.02.2018).

173. Про інвестиційну діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 23.10.2018).

174. Про інсайдерську діяльність та маніпулювання ринком: Директива Європейського Парламенту та Ради 2003/6/ЄС від 28.01.2003 р. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/pro-nsaydersyku-dyalynsty-ta-manpulyuvannya-rinkom/> (дата звернення: 23.10.2018).
175. Про інститути спільного інвестування: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17> (дата звернення: 25.12.2017).
176. Про інформацію: Закон України від 02.11.1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
177. Про інформацію: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 27.09.2016).
178. Про іпотечне покриття звичайних іпотечних облігацій, порядок ведення реєстру іпотечного покриття та управління іпотечним покриттям звичайних іпотечних облігацій: положення НКЦПФР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0160-13> (дата звернення: 16.05.2016).
179. Про іпотечні облігації. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3273-15> (дата звернення: 29.08.2016).
180. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1775-14> (дата звернення: 15.08.2016).
181. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 25.12.2017).
182. Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1063/2011> (дата звернення: 18.06.2016).
183. Про Національну програму інформатизації: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 24.04.2017).
184. Про обіг криптовалюти в Україні: законопроект № 7183 від 06.10.2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 (дата звернення: 20.08.2018).

185. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (дата звернення: 17.09.2018).
186. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення: 11.01.2016).
187. Про порядок реєстрації випуску звичайних іпотечних облігацій, проспекту емісії, звіту про результати розміщення іпотечних облігацій, погашення та скасування реєстрації випуску іпотечних облігацій: положення НКЦПФР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1143-14> (дата звернення: 20.10.2016).
188. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом: Закон України від 21.09.2016 р. № 1536-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 44. Ст. 11. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1536-19/paran2#n2> (дата звернення: 20.09.2017).
189. Про ринок цінних паперів. URL: <https://stockmarket.gov.ua/> (дата звернення: 15.02.2017).
190. Про розкриття інформації емітентами цінних паперів: положення НКЦПФР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2180-13> (дата звернення: 17.02.2017).
191. Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні: законопроект № 7183-1 від 10.10.2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710 (дата звернення: 20.08.2018).
192. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 14.01.2019).

193. Про узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, що стосуються інститутів спільного (колективного) інвестування в цінні папери, що підлягають обігу (ICI): Директива Ради 85/611/ЄЕС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_293?lang=uk (дата звернення: 20.04.2018).

194. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 29.08.2018).

195. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

196. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3480-15> (дата звернення: 18.07.2016).

197. Проблеми інформаційного законодавства України в сфері створення, поширення та використання інформації та шляхи їх вирішення: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1189/> (дата звернення: 21.11.2016).

198. Ревин В. П., Хомколов В. П., Рябко Е. В. Влияние уголовной политики на развитие оперативно-розыскной функции. *Особенности развития уголовной политики в современных условиях*: труды Академии МВД России. Москва: Академия СВД России, 1996. С. 34–38.

199. Регулювання ринку цінних паперів (досвід США, Великої Британії та Німеччини). URL: <https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/piblications/8.pdf> (дата звернення: 04.05.2018).

200. Резниченко М. А. Экономическая безопасность рынка ценных бумаг. *Экономический вестник Ростовского государственного экономического университета*. 2006. № 1. С. 114–115.

201. Реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин. URL: <http://www.crime-research.ru/library/reform.htm> (дата звернення: 20.03.2016).

202. Ринок цінних паперів. URL: <http://bibliograph.com.ua/bank-7-3/167.htm> (дата звернення: 05.05.2017).
203. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року: введено в дію Указом Президента № 449/2014 від 01.05.2014 р. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449/2014> (дата звернення: 03.04.2017).
204. Рішення НКЦПФР № 1038 від 17.07.2015 р. URL: http://www.sdfm.gov.ua/documents.php?cat_id=31&doc_id=625&lang=uk&page=1 (дата звернення: 26.12.2016).
205. Рішення НКЦПФР № 13 від 12.01.2017 р. URL: http://www.sdfm.gov.ua/documents.php?cat_id=31&doc_id=623&lang=uk&page=1 (дата звернення: 25.12.2017).
206. Рішення НКЦПФР № 309 від 17.03.2016 р. URL: http://www.sdfm.gov.ua/documents.php?cat_id=31&doc_id=554&lang=uk&page=1 (дата звернення: 27.09.2017).
207. Рішення НКЦПФР № 617 від 31.05.2016 р. URL: http://www.sdfm.gov.ua/documents.php?cat_id=31&doc_id=624&lang=uk&page=1 (дата звернення: 19.01.2018).
208. Родимцева М. Ю. Регулювати нельзя манипулювати (о рисках информационного общества). *Государство и право*. 2016. № 7. С. 67–72.
209. Розробка проекту Концепції кодифікації інформаційного законодавства України. *Інформація і право: журнал*. 2012. № 1 (4). URL: <http://ippi.org.ua/vid-redaktsiinoi-kolegii-rozrobka-proektu-kontseptsii-kodifikatsii-informatsiinogo-zakonodavstva-ukr> (дата звернення: 25.05.2017).
210. Рокіч А. В. Проблеми, пов'язані із прийняттям Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки». *Вісник ТНТУ*. 2008. № 1. С. 34–38.

211. Руднєва О. М., Ярмиш О. Н. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності: аналітична доповідь. *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування*: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Київ, 05 груд. 2012 р.) / за ред. О. М. Руднєвої. Київ: НІСД, 2013. С. 6–26.
212. Савиных А. Имидж государства. *Беларуськая думка*. 2011. № 11. С. 3–7.
213. Савінова Н. А. Кримінально-правова політика забезпечення охорони інформаційного суспільства в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук. Львів, 2013. 509 с.
214. Сахнацька О. Правове регулювання інсайдерської інформації в Україні. URL: http://smida.gov.ua/news/allnews/pravove_regulyuvannya_insajderskoyi_informaciyi_v_ukrayini (дата звернення: 17.09.2015).
215. Свидерский В. И. Некоторые вопросы диалектики изменения и развития. Москв: Мысль, 1965. 228 с.
216. Секьюритизация в России: пути развития рынка и снижения стоимости заимствований: доклад раб очей группы Международной финансовой корпорации. Вашингтон: Департамент глобальных финансовых рынков, 2005. 84 с.
217. Семилетов С. И. Информация как особый нематериальный объект права. *Государство и право*. 2000. № 5. С. 67–74.
218. Системи електронного документообігу для депозитарної установи. URL: https://csd.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1680&Itemid=266&lang=ua (дата звернення: 27.08.2018).
219. Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник. Харьков: Консум; Ун-т внутренних дел, 2000. 704 с.
220. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1683.html> (дата звернення: 26.12.2016).

221. Сляднева Г. О. Право суб'єкта господарювання на комерційну таємницю та його захист: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2005. 18 с.
222. Собкевич О. В. Розвиток фондового ринку України як чинник підвищення рівня економічної безпеки держави: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2008. 20 с.
223. Советское гражданское право: учебник для вузов: в 2 т. / под ред. О. О. Красавчикова. Москва: Юрид. лит., 1985. Т. 1. 558 с.
224. Соснін О. В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 572 с.
225. Стасіневич С. А., Шиндирук І. П. Ринок цінних паперів: стан і перспективи. *Інтернаука: міжнародний научний журнал. Серія: «Економічні науки»*. 2017. № 3 (3). С. 97–100.
226. Стратегія кібербезпеки України: затверджена Указом Президента України від 15.03.2016 р. № 96/2016. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/96/2016> (дата звернення: 30.01.2017).
227. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 44. Ст. 1581.
228. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku> (дата звернення: 30.12.2019).
229. Тамбовцев В. Л. Объекты экономической безопасности России. *Вопросы экономики*. 1994. № 12. С. 45–54.
230. Ткачук Т. Ю. Забезпечення інформаційної безпеки в умовах євроінтеграції України: правовий вимір: монографія. Київ: ТОВ «ВидавничийДім «АртЕк», 2018. 422 с.

231. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 31.07.2017).

232. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 24. Ст. 1794.

233. Указ Президента України № 584/2019. URL: https://www.president.gov.ua/documents/5842019-28949?fbclid=IwAR2E4A5JqFaFSh5mRm8Sbt_VboLic-wJa7ENbh1ibmL7AqUrpAQm87LjZrk (дата звернення: 23.08.2019).

234. Харченко Л. С., Ліпкан В. А., Логінов О. В. Інформаційна безпека України: Глосарій / за заг. ред. Р. А. Калюжного. Київ: Вид-во «Текст», 2004. 180 с.

235. Цивільний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print> (дата звернення: 21.07.2016).

236. Черниш О. А. Сутнісні характеристики понять «медіадискурс» та «медіатекст» у сучасній медіа лінгвістиці. *Наукові записки. Серія: «Філологічні науки (мовознавство)»*. 2013. № 118. С. 309–313.

237. Шалета О. В. Кодифікація інформаційного законодавства України як вимога сучасності. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2013. № 3 (13). С. 34–36.

238. Швець М. Калюжний Р., Гавловський В., Цимбалюк В. Проблеми державної інформаційної політики: гармонізація міжнародного і національного інформаційного права. *Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні*. 2002. Вип. 4. С. 10–19.

239. Шелудько В. Фінансовий ринок: підручник. Київ: Знання, 2006. 535 с.

240. Шемшученко Ю. Теоретичні проблеми гармонізації законодавства України з європейським правом. *Правова інформатика*. 2004. № 3. С. 2–5.

241. Щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/крипто валюти» Bitcoin: роз'яснення НБУ. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=11879608 (дата звернення: 21.01.2019).

242. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6. С. 382.

243. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2. 744 с. URL: <http://cyclop.com.ua/content/view/330/1> (дата звернення: 28.03.2016).

244. Яворська О. С. Правове регулювання обігу цінних паперів: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 336 с.

245. Яновська П. Інтегрований фондовий ринок як окрема сфера регулювання в праві Європейського Союзу. URL: [https://jmce.ukma.edu.ua/sites/default/files/No%201%20\(3\)_UESA%20Journal_2011_0.pdf#page=74](https://jmce.ukma.edu.ua/sites/default/files/No%201%20(3)_UESA%20Journal_2011_0.pdf#page=74) (дата звернення: 22.05.2018).

246. Яснопольский Л. Н. Коммерческие банки. *Банковская энциклопедия*/ под ред. Л. Н. Яснопольского. Киев, 1914. Т. 1. С. 146.

247. Ali F. Farhoomand Scientific progress of management in for mation systems. *ACM SIGMIS Database: the DATABASE for Advances in Information Systems Homepage archive*. Vol. 8. Issue 4. Summer 1987/ P. 48–56. URL: <https://dl.acm.org/citation.cfm?id=1017821> (дата звернення: 30.07.2018).

248. Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (BaFin). URL: https://www.bafin.de/EN/Homepage/homepage_node.html (дата звернення: 26.01.2018).

249. Commodity Futures Trading Commission (CFTC). URL: <http://www.cftc.gov/index.htm> (дата звернення: 26.01.2018).

250. Fabozzi F. J. Mortgage backed securities: products, structuring, and analytical techniques. Hoboken, NJ: Wiley, 2007. 318 s.

251. Financial Conduct Authority (FCA). URL: <https://www.fca.org.uk/> (дата звернення: 26.01.2018).
252. Financial Industry Regulatory Authority (FINRA). URL: <http://www.finra.org/> (дата звернення: 26.01.2018).
253. Financial Policy Committee (FPC). URL: <https://www.bankofengland.co.uk/about/people/financial-policy-committee> (дата звернення: 26.01.2018).
254. Grycenko O. A. Cyfrova ekonomika: suchasni vyklyky` dlya ekonomistiv ta pravoznavciv. *Ekonomichna teoriya ta pravo*. 2018. № 2 (33). S. 79–99.
255. Khosrow-Pour M. Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition. 10 Vol. IGI Global, Hershey PA, USA, 2017.
256. Prudential Regulation Authority (PRA). URL: <http://www.bankofengland.co.uk/pr/Pages/default.aspx> (дата звернення: 26.01.2018).
257. Securities Investor Protection Corporation (SIPC). URL: <https://www.sipc.org/> (дата звернення: 26.01.2018).
258. Securities and Exchange Commission. URL: <https://www.sec.gov/> (дата звернення: 26.01.2018).
259. This section exists only in Ukrainian («Цей розділ стосується лише українців»). URL: https://csd.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1680&Itemid=266&lang=en (дата звернення: 26.10.2018).
260. Tsvizhba M. The USA's system of regulation of security market. URL: https://www.researchgate.net/publication/282392692_THE_USA'S_SYSTEM_OF_REGULATION_OF_SECURITY_MARKET/ (дата звернення: 15.03.2017).
261. Warkentin M., Willison R. Behavioral and policy issues in information systems security: the insider threat. *European Journal of Information Systems*. 2009. Vol. 18. Issue 2. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1057/ejis.2009.12#> (дата звернення: 27.08.2018).

262. Пожидаєва М. А., Кравцов С. О. Використання ІТ-Технологій у сфері здійснення електронних платежів: Актуальні питання державного регулювання URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/4981/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%202018_p301-305.pdf (дата звернення: 17.01.2019).

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Бевза А. С. Правове регулювання інформації у сфері державного регулювання ринку цінних паперів України. *Держава і право. Серія: «Юридичні науки»*: зб. наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2015. Вип. 69. С. 165–177.
2. Бевза А. С. Суб'єкти інформаційних відносин на ринку цінних паперів України: поняття, ознаки та класифікація. *Держава і право. Серія: «Юридичні науки»*: зб. наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2016. Вип. 74. С. 163–174.
3. Бевза А. С. Ринок цінних паперів як складова інформаційної безпеки. *Юридична Україна: щомісячний наук. журнал / редкол.: О. Д. Крупчан, В. С. Ковальський та ін.; Київський регіональний центр Нац. академії правових наук України; Н.-д. ін-т приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака Нац. академії правових наук; ТОВ «Юрінком Інтер»*. Київ: ТОВ «Юрінком Інтер», 2018. С. 12–16.
4. Бевза А. С. Інсайдерська інформація та імідж ринку цінних паперів в глобальному інформаційному середовищі: до питання інформаційно-правової політики держави. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*: наук. журнал. Одеса, 2018. № 17. С. 224–230.

5. Бевза А. С. Передумови формування інформаційно-правової політики безпеки ринку цінних паперів України. *EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE*. Praha, 2018. Vol. 5, Issue 6. С. 205–214.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Бевза А. С. Поняття, зміст та видова характеристика інформації, як об'єкта правовідносин. *Молодь: освіта, наука, духовність: тези доповідей XII Всеукр. наук. конф.: у II ч.* (м. Київ, 21–22 квіт. 2015 р.). Київ: Ун-т «Україна», 2015. Ч. I. С. 259–260.

7. Бевза А. С. Питання вдосконалення та кодифікації інформаційного законодавства. *Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення: тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Запоріжжя, 04–05 груд. 2015 р.) / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. С. 118–120.

8. Бевза А. С. Приведення національного інформаційного законодавства України до принципів, стандартів і норм європейського права. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Ужгород, 19–20 лют. 2016 р.). Ужгород: Ужгородський нац. ун-т, 2016. С. 152–155.

9. Бевза А. С. Інформаційно-правові засади діяльності державного органу на ринку цінних паперів України. *Молодь: освіта, наука, духовність: тези доповідей XIV Всеукр. наук. конф.: у II ч.* (м. Київ, 04–06 квіт. 2017 р.). Київ: Ун-т «Україна», 2017. С. II. С. 173–175.

10. Бевза А. С. Поняття та зміст інформації з обмеженим доступом. *International Scientific-Practical Conference Development of legal regulation in East Europe: experience of Poland and Ukraine: Conference Proceedings* (January 27–28, 2017). Sandomierz. 2017. С. 106–109.

Додаток Б

Проект змін та доповнень до чинного законодавства та підзаконних актів України

Закон України «Про депозитарну систему України» від 06 липня 2012 року

1. Статтю 9 доповнити пунктом 15 у наступній редакції:
«Центральний депозитарій забезпечує здійснення заходів направлених на реалізацію державної інформаційної політики та контроль обігу інформації про цінні папери та прав власності на них.».

2. Статтю 26 доповнити частиною 3 у наступній редакції:
«Професійні учасники депозитарної системи України зобов'язані розробити та дотримуватись внутрішньої системи убезпечення ризиків витікання інформації, забезпечення її цілісності та безпеки.».

Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30 жовтня 1996 року

1. Частину 1 статті 2 доповнити підпунктом у наступній редакції:
«Державне регулювання ринку цінних паперів здійснюється з метою: забезпечення інформаційної безпеки України.».

2. Частину 1 статті 3 доповнити підпунктом у наступній редакції:
«Державне регулювання ринку цінних паперів здійснюється у таких формах: встановлення вимог та здійснення нагляду за обігом інформації на ринку цінних паперів.».

«Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку»,

**затверджене Указом Президента України № 1063/2011
від 23 листопада 2011 року**

1. Пункт 1 доповнити реченням у наступній редакції: «НКЦПФР здійснює державну інформаційну політику в межах покладеної на неї повноважень.».

2. Пункт 3 доповнити підпунктом 12 у наступній редакції: «забезпечення загального контролю та нагляду в інформаційній сфері на ринку цінних паперів України.».

**Закон України
«Про акціонерні товариства»
від 17 вересня 2008 року**

1. Пункт 14 статті 2 викласти у наступній редакції: «повідомлення акціонерам – повідомлення, що містить передбачену законом та статутом акціонерного товариства інформацію і направляється адресату в письмовій формі рекомендованим поштовим відправленням, через депозитарну систему України або вручається акціонеру (його уповноваженим представникам) особисто. Конкретний спосіб подання повідомлення визначається наглядовою радою товариства».

2. Частину 3 статті 35 доповнити підпунктом 9 у наступній редакції: «адресу та інші засоби зв'язку Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Центрального депозитарію, депозитарної установи, в разі укладення емітентом з останньою договору.».

3. Статтю 51-1 доповнити частиною 3 у наступній редакції: «Звіти та протоколи засідань Наглядової ради товариства повинні бути опубліковані на власному веб-сайті товариства протягом трьох днів з моменту їх складання.».

4. Абзац 2 частини 1 статті 56 викласти у наступній редакції: «У публічному акціонерному товаристві та акціонерному товаристві, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток, паїв) належить

державі, а також акціонерному товаристві, 50 і більше відсотків акцій (часток, паїв) якого знаходяться у статутних капіталах господарських товариств, частка держави в яких становить 100 відсотків, обов'язково утворюються комітет з питань аудиту, комітет з питань визначення винагороди посадовим особам товариства (далі – комітет з винагород), комітет з питань призначень і комітет з питань обігу інформації. При цьому комітет з винагород та комітет з питань призначень можуть бути об'єднані. Комітет з питань аудиту, комітет з винагород і комітет з питань призначень очолюють члени наглядової ради товариства, які є незалежними директорами. Більшість членів зазначених комітетів повинні становити незалежні директори.».

5. Доповнити статтею 56-4 у наступній редакції: «Стаття 56-4. Комітет наглядової ради з питань обігу інформації.

1. До предмета відання комітету з питань обігу інформації належать:

- контроль за забезпеченням безпеки інформації емітента, окремих його структурних підрозділів, персоналу в процесі інформаційної діяльності та взаємодії між собою, а також у взаємовідносинах з зовнішніми контрагентами, акціонерами, інвесторами;

- дослідження новітніх технологій обробки інформації з метою виявлення можливих каналів витоку та інших загроз для безпеки інформації, формування моделі загроз, розроблення політики безпеки інформації, визначення заходів, спрямованих на її реалізацію;

- розробка рекомендацій та проектів нормативних актів, згідно з якими повинен забезпечуватися захист інформації емітента.

2. Члени комітету мають необмежений доступ у повному обсязі до інформаційних потоків емітента та документів, що з ними пов'язані.

У разі надання члену комітету інформації з обмеженим доступом така особа зобов'язана забезпечити дотримання режиму користування та розкриття такої інформації, встановленого законом і внутрішніми документами емітента.».

6. Частину 7 статті 56 доповнити реченням у наступній редакції:
«В сфері захисту інформації емітента, корпоративний секретар користується внутрішніми нормативними актами та безпосередньо співпрацює з комітетом наглядової ради з питань обігу інформації.».

7. Частину 2 статті 64-1 доповнити абзацом 2 у наступній редакції:
«Крім того, Акціонер повинен здійснити повідомлення про зміну порогового значення пакета акцій, який належить такому акціонеру, у тому числі в результаті збільшення або зменшення статутного капіталу такого товариства, шляхом його публікування у загальнодоступній інформаційній базі даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів або через особу, яка провадить діяльність з оприлюднення регульованої інформації від імені учасників фондового ринку.».

8. Частину 2 статті 78 доповнити абзацом 2 у наступній редакції:
«Копії документів можуть надаватись, як в паперовій так і в електронній формі. В разі надання документів в електронній формі, такі документи мають бути засвідчені електронним цифровим підписом уповноваженої особи товариства.».

9. Доповнити статтею 78-1 у наступній редакції: «Стаття 78-1. Безпека та система захисту інформації.

Акціонерне товариство зобов'язано самостійно розробити внутрішні положення, систему захисту та доступу до інформації.

Система захисту та доступу до інформації повинна визначати статус інформації та критерії її розподілу, систему управління ризиками і убезпечення інформації, процедуру отримання та передачі інформації, у тому числі в електронному вигляді.

Положення про систему захисту та доступу до інформації акціонерного товариства затверджується наглядовою радою, є обов'язковим для виконання працівниками товариства та його акціонерами.» .

10. Доповнити статтею 78-2 у наступній редакції: «Стаття 78-2. Оптимізація доступу і обміну інформацією в акціонерному товаристві.

З метою здійснення оптимізації доступу і обміну інформацією, акціонерне товариство може розробити та впровадити власний програмно-технічний комплекс або електронний інформаційний ресурс, що встановить безпечний та оперативний доступ акціонера до інформації товариства, налагодить тісний зв'язок і комунікацію.

Порядок розробки, функціонування та алгоритму обміну інформацією такого програмно-технічного комплексу (електронного інформаційного ресурсу) затверджується Наглядовою радою акціонерного товариства.».

Закон України
«Про цінні папери та фондовий ринок»
від 23 лютого 2006 року

1. Частину 1 статті 1 доповнити терміном: «Інсайдер – особа, яка володіє інсайдерською інформацією на підставі свого членства в управлінському, виконавчому чи наглядовому органі емітента, або на підставі її участі у капіталі емітента, або на підставі володіння доступом до такої інформації внаслідок виконання своїх службових чи професійних обов'язків, або через вчинення нею кримінальних дій».

2. Частину 1 статті 39-1 викласти у наступній редакції: «Регульована інформація розкривається будь-яким емітентом державною мовою України, а також за бажанням емітента англійською мовою або державною мовою країни Європейського Союзу, в якій цінні папери допущені до торгів на фондовій біржі».

3. Частину 3 статті 39-1 викласти у наступній редакції: «Інформація розкривається професійними учасниками та саморегулювальними організаціями професійних учасників фондового ринку державною мовою України, а також за бажанням учасника англійською мовою».

4. Абзац 2 частини 4 статті 40 викласти у наступній редакції:
«Річна інформація повинна залишатися в публічному доступі на власному веб-сайті емітента протягом всього строку його діяльності.».

Положення
«Про розкриття інформації емітентами цінних паперів»,
затверджене рішенням НКЦПФР № 2826
від 03 грудня 2013 року

1. Доповнити пунктом в наступній редакції: «Емітент може під свою власну відповідальність відстрочити оприлюднення інсайдерської інформації, для запобігання порушенню його законних інтересів за умови, що таке відстрочення не може ввести громадськість в оману, та за умови, що емітент буде в змозі забезпечити конфіденційність цієї інформації. При цьому, такий емітент зобов'язаний негайно інформувати НКЦПФР про рішення емітента відстрочити оприлюднення інсайдерської інформації».

Закон України
«Інститути спільного інвестування»
від 05 липня 2012 року

Пункти 16, 17, 20 частини 2 статті 17 виключити та додати пункт у наступній редакції: «Ані компанія, управління активами ані депозитарій не можуть бути замінені, і не можуть бути внесені зміни і доповнення до правил фонду або установчих документів інвестиційної компанії без схвалення цього НКЦПФР.».

Пункти 4, 5, 10, 11 частини 2 статті 64 виключити та додати пункт у наступній редакції: «компанія з управління активами не може брати будь-які позики, надавати позики або виступати в ролі гаранта від імені третіх сторін, не можуть здійснювати продаж цінних паперів, що підлягають обігу, без покриття.».

Порядок та умови видачі ліцензії на провадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів), затверджений Рішенням НКЦПФР № 817 від 14 травня 2013 року

Підпункт 6 пункту 1 розділу III викласти у наступній редакції: «Ліцензію на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами, а саме андеррайтингу та діяльності з управління цінними паперами, може бути видано торговцю цінними паперами (крім банку), який має сплачений грошовими коштами статутний капітал у розмірі не менш як 9 мільйонів гривень.».

Додаток В

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту
права та суспільних відносин
університету «Україна»
кандидат юридичних наук, доцент
А.Л. Терешенко
2019 р.

АКТ

впровадження результатів дисертації здобувача кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна» Бевзи Андрія Сергійовича на тему: “Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні”, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право у наукову діяльність Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна»

Комісія у складі: заступника директора – начальника відділу навчально-методичної роботи Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна», кандидата юридичних наук **Орловської Ірини Григорівни (голова)**; заступника директора з наукової роботи, професора кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна», кандидата юридичних наук, доцента **Ізюти Петра Олександровича**; завідувача кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна», кандидата юридичних наук, доцента **Сарани Сергія Володимировича**; склала цей акт про те, що матеріали дисертації здобувача кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин університету «Україна», склала цей акт про те, що матеріали дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук **Бевзи Андрія Сергійовича** на тему: “Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні” зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі Інституту права та суспільних відносин університету «Україна» під час проведення загальнотеоретичних та галузевих досліджень з питань удосконалення окремих інститутів адміністративного, фінансового та інформаційного права.

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності викладачів, докторантів, аспірантів, та

здобувачів Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна».

ВИСНОВОК

Результати дисертації здобувача кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин університету «Україна» **Бевзи Андрія Сергійовича** на тему: “Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні”, вважати впровадженими в наукову діяльність Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень з питань удосконалення окремих інститутів адміністративного, фінансового та інформаційного права.

Голова комісії:

І. Г. Орловська

Члени комісії:

П. О. Ізуйта

С. В. Сарана

Додаток Г

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Т.в.о. директора Науково-дослідного інституту
інформатики і права Національної академії
правових наук України,
доктор юридичних наук, с.н.с.

О. Д. Довгань

«11» липня 2019 року

АКТ

*впровадження результатів дисертаційного дослідження Бевзи А.С.
на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне
право на тему: «Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних
паперів в Україні»*

Комісія у складі: завідувача наукового сектора, доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника Золотар О.О.; ученого секретаря кандидата юридичних наук Беланюк М.В.; завідувача наукової лабораторії, кандидата юридичних наук, доцента Дороніна І.М. склала цей акт про те, що результати дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право Бевзи Андрія Сергійовича на тему: «Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні», використані у науковій діяльності Інституту, а саме в рамках планової дослідницької теми Науково-дослідного інституту інформатики і права Національної академії правових наук України “Теоретичні та організаційно-правові основи забезпечення кібербезпеки в Україні” (№ державної реєстрації 0116U007745) у частині надання пропозицій в сфері убезпечення правовідносин, пов’язаних з функціонуванням ринку цінних паперів; визначення ролі інформаційної безпеки ринку цінних паперів як складової національної безпеки, а також у нівелюванні негативного впливу інформаційних загроз та деструкційних інформаційних впливів, спрямованих на руйнацію системи економічних відносин в Україні; тенденцій впливів глобальних процесів цифровізації на правове регулювання інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні з урахуванням активізації процесів євроінтеграції, збільшення ролі транскордонності економічних відносин та їх віртуалізації, зокрема, пов’язаної з формуванням інформаційно-економічного інституту крипто валют, а також частково при підготовці пропозицій щодо удосконалення законодавства в сфері національної безпеки та інформаційній сфері.

Члени комісії:

доктор юридичних наук, с.н.с.

кандидат юридичних наук

кандидат юридичних наук, доцент

О. Золотар О. О. Золотар
М. В. Беланюк М. В. Беланюк
І. М. Доронін І. М. Доронін

Додаток Д

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту
права та суспільних відносин
університету «Україна»
кандидат юридичних наук, доцент
А.Л. Терещенко
_____ . 2019 р.

АКТ

впровадження результатів дисертації здобувача кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин університету «Україна» Бевзи Андрія Сергійовича на тему: «Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право в освітній процес Інституту права та суспільних університету «Україна»

Комісія у складі: заступника директора – начальника відділу навчально-методичної роботи Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна», кандидата юридичних наук **Орловської Ірини Григорівни (голова)**; заступника директора з наукової роботи, професора кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна», кандидата юридичних наук, доцента **Ізюти Петра Олександровича**; завідувача кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна», кандидата юридичних наук, доцента **Сарани Сергія Володимировича** склала цей акт про те, що основні результати дисертації здобувача кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин університету «Україна» Бевзи Андрія Сергійовича на тему: «Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні», впроваджені у освітній процес інституту, зокрема.

1. Матеріали дисертації А. С. Бевзи застосовуються у освітньому процесі при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять із слухачами з навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Фінансове право», які стосуються актуальних питань розвитку адміністративно-правових, фінансово-правових та інформаційно-правових відносин у сфері цінних паперів.

2. Результати дисертації А. С. Бевзи відображені у наукових статтях та матеріалах науково-практичних конференцій для здобувачів вищої освіти, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

1. *Бевза А. С. Правове регулювання інформації у сфері державного регулювання ринку цінних паперів України. Держава і право : Збірник наукових праць. Серія Юридичні науки. Випуск 69. Ін-т держави і права ім. В.М. Корсецького НАН України. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2015. – 403 с. – с. 165 - 177*

2. *Бевза А. С. Суб'єкти інформаційних відносин на ринку цінних паперів України: поняття, ознаки та класифікація. Держава і право : Збірник наукових*

праць. Серія Юридичні науки. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К. : Вид-во “Юридична думка”, 2016. – 469 с. – с. 163 - 174

3. Бевза А. С. Медіадискурс подій на ринку цінних паперів як складова інформаційної безпеки. *Юридична Україна* [Журнал]: щомісячний науковий журнал / Київ. регіон. центр Нац. акад. правових наук України; Н.-д. ін-т приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака Нац. акад. правових наук; ТОВ “Юрінком Інтер”; редкол.: О.Д. Крупчан, В.С. Ковальський [та ін.]. – Київ: ТОВ “Юрінком Інтер”, 2018.

4. Бевза А. С. Інсайдерська інформація та імідж ринку цінних паперів в глобальному інформаційному середовищі: до питання інформаційно-правової політики держави. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України* [Науковий журнал]: – Одеса: — 2018. — No 17. — 252 с. □ – с. 224 – 230.

5. Бевза А. С. Передумови формування інформаційно-правової політики безпеки ринку цінних паперів України. *EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE*: — Praha: — 2018. — Volume 5, Issue 6. — 260 с. – с. 205 – 214.

6. Бевза А. С. Поняття, зміст та видова характеристика інформації, як об’єкта правовідносин. Тези доповідей. XII ВСЕУКРАЇНСЬКА наукова конференція студентів і молодих вчених “Молодь: освіта, наука, духовність” 21-22 квітня 2015 року: – Київ - 490 с. – с. 259 - 260

7. Бевза А. С. Питання вдосконалення та кодифікації інформаційного законодавства. Міжнародна науково-практична конференція «Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення», 4-5 грудня 2015 р.: – Запоріжжя – 251 с. – с. 118 - 120

8. Бевза А. С. Приведення національного інформаційного законодавства України до принципів, стандартів і норм європейського права. Матеріали. Міжнародна науково-практична конференція “Правова держава: історія, участь та перспективи формування в Україні”, 19-20 лютого 2016 р.: – Ужгород – 227 с. – с. 152 - 155

9. Бевза А. С. Поняття та зміст інформації з обмеженим доступом. International scientific practical conference “Development of legal regulation in East Europe: experience of Poland and Ukraine”, January 27-28, 2017: – Sandomierz, Poland. – 203 с. – с. 106 - 109

10. Бевза А. С. Інформаційно-правові засади діяльності державного органу на ринку цінних паперів України. Тези доповідей. XIV ВСЕУКРАЇНСЬКА наукова конференція студентів і молодих вчених “Молодь: освіта, наука, духовність” 04 - 06 квітня 2017 року: – Київ – 571 с. – с. 173 – 175

Вказані наукові праці несуть у собі теоретичне і практичне значення, що полягає в можливості використання даних публікацій в освітньому процесі за програмою підготовки бакалаврів та магістрів зі спеціальності «Право», а також під час розробки навчальних і методичних посібників, лекцій і методичних рекомендацій та при удосконаленні вже існуючих та розробці нових навчальних планів і програм до навчальних дисциплін.

Використання результатів дисертації А. С. Бевзи сприятиме активізації та підвищенню ефективності освітнього процесу й рівня базових і спеціальних знань майбутніх юристів.

ВИСНОВОК

Результати дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Бевзи Андрія Сергійовича на тему: "Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні" вважати впровадженими в освітній процес Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна» під час викладання дисциплін адміністративного, фінансового та інформаційного напрямку, проведенні семінарських і практичних занять, розробці навчально-методичного забезпечення.

Голова комісії:

 І. Г. Орловська

Члени комісії:

П. О. Ізуїта

С. В. Сарана